

2018

โครงการศึกษาวิถีชีวิต ของแรงงาน ข้ามชาติ

โดย

อดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์, วันชัย บุญมา, แสงดาว วงป่า,
พงพิภัก วงป่า, แดง ลุงอ้อ, ศรียรรณ แสนเรือน
และสายพิน แสนเรือน

**PARTNERS
ASIA**
CONNECTING LOCAL LEADERS TO GLOBAL RESOURCES

สรุปสำหรับผู้บริหาร

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ที่มีแรงงานข้ามชาติเป็นกลุ่มเป้าหมายโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (1) เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ที่กลุ่มเป้าหมายต้องเผชิญเมื่อเข้ามาทำงานอยู่ในประเทศไทย (2) เพื่อทดลองปฏิบัติการให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและ (3) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ ประสบการณ์ และสร้างทัศนคติที่ดีให้ประชาชนทั่วไปทั้งในและต่างประเทศที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย

ในงานชิ้นนี้ มีคณะนักวิจัยประกอบด้วยผู้ประสานงานการวิจัย จำนวน 1 คน นักวิจัยในพื้นที่ จำนวน 6 คน พื้นที่ศึกษาวิจัย มี 2 ตำบลในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 22 คน ซึ่งเป็นแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยเพศหญิง และเพศชายอย่างละ 11 คน เผ่าไทใหญ่ 18 คน ดารอั้ง 3 คน และคะฉิ่น 1 คน มีอายุระหว่าง 30-39 ปี เป็นส่วนใหญ่ (8 คน) โดยพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 12 คน และอาศัยอยู่ในสวนส้ม 10 คน กลุ่มเป้าหมายมีบัตรสีชมพู 8 คน มีบัตรเขียวขอบแดง 5 คน มีพาสปอร์ต 3 คน ไม่มีเอกสารใดๆ 3 คน มีบัตรไม่มีสัญชาติไทย 1 คน มีบัตร 10 ปี 1 คน และ ทร.38/ 1 1 คน กลุ่มเป้าหมายมีใบอนุญาตทำงาน 13 คน และไม่มีใบอนุญาตทำงาน 9 คน การเก็บข้อมูลมี 3 แบบคือ (1) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์ (2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้คำถามเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก และ (3) การเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

การทดลองปฏิบัติการครั้งนี้เน้นกระบวนการเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยมี 3 ขั้นตอนหลักดังนี้

- ก่อนดำเนินการกิจกรรม
 - เตรียมคณะทำงานให้เข้าใจวัตถุประสงค์กิจกรรมแบ่งบทบาทหน้าที่ รวมทั้งการซักซ้อมการดำเนินการกิจกรรม
 - ประสานงานกลุ่มเป้าหมาย นัดหมายวัน/เวลา/สถานที่ และชี้แจงวัตถุประสงค์กิจกรรม
- ขณะดำเนินการกิจกรรม
 - ดำเนินกิจกรรม โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ ผู้ดำเนินกิจกรรมมีหน้าที่ตั้งคำถาม ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม และช่วยสรุปประเด็นสำคัญ
 - ติดตามภาพรวมของกิจกรรม และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นขณะมีการดำเนินการกิจกรรม
- หลังเสร็จจากการดำเนินการกิจกรรม: คณะทำงานร่วมกันสรุปบทเรียนจากการดำเนินการกิจกรรม และวางแผน เพื่อปรับกิจกรรมสำหรับกลุ่มอื่นต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า

- การพัฒนาคณะผู้วิจัยในพื้นที่เป็นจุดเริ่มต้น และเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากคณะผู้วิจัยที่ลงพื้นที่ต้องสามารถเข้าถึง เป็นที่ไว้วางใจ และสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังต้องสามารถจัดกระบวนการและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงได้จัดตั้งคณะผู้วิจัยในพื้นที่จากครูอาสาสมัคร เนื่องจากครูอาสาสมัครมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ปกครองของนักเรียน ได้มีการพัฒนาศักยภาพคณะผู้วิจัยในพื้นที่ ด้วยการให้ความรู้ทั้งทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นเรื่องจริยธรรมในการวิจัย เพราะเป็นการทำงานระหว่าง "คน" กับ "คน" นอกจากนั้น ในช่วงที่คณะผู้วิจัยปฏิบัติงาน มีผู้ประสานงาน 1 คน เพื่อหนุนเสริมคณะผู้วิจัยในพื้นที่
- กระบวนการเข้ามาของแรงงานข้ามชาติมีปัจจัยหลักจากพื้นที่ต้นทาง โดยปัจจัยในอดีตคือปัญหาการเมือง (พม่า) เป็นส่วนใหญ่ ส่วนปัจจัยในปัจจุบันคือปัญหาทางเศรษฐกิจ รวมทั้งมีปัจจัยดึงดูดจากพื้นที่ปลายทาง คือในอำเภอฝางมีสวนส้มเป็นจำนวนมากจึงต้องการแรงงาน โดยแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ส่วนมากเดินทางเข้ามาเป็นครอบครัวตามเส้นทางในป่า และเข้าเขตประเทศไทยทางอำเภอแม่สาย อำเภอฝางและอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้เข้าตามด่านชายแดนของประเทศไทย จึงเป็นการเข้าเมืองที่ผิดกฎหมาย
- ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน พบว่ามีการเคลื่อนย้ายแรงงานเนื่องจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจจากพื้นที่ต้นทาง มีทั้งอพยพทั้งครอบครัว (พ่อ แม่ ลูก) , พ่อบ้านมาคนเดียว, เยาวชนชาย/หญิง มาคนเดียว และเด็กมากับญาติพี่น้อง เป็นต้น
 - สำหรับแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีเครือข่าย/ญาติพี่น้องในพื้นที่อำเภอฝาง เมื่อเดินทางเข้ามาในเขตอำเภอฝางแล้วจะเดินทางไปสวนส้มต่างๆ โดยจักรยานยนต์รับจ้าง เพื่อทำงาน และพักอาศัย
 - สำหรับแรงงานข้ามชาติที่มีญาติพี่น้องในพื้นที่ ญาติพี่น้องจะมารับ และพาไปทำงานหรืออาศัยอยู่ในสวนหรือชุมชนที่ตนเองอยู่ก่อน แรงงานข้ามชาติที่มาอาศัยอยู่และทำงานมาเป็นเวลานานจะมีเครือข่าย จึงสามารถหาที่ทำงานใหม่ที่ดีกว่าเดิม บางคนที่สามารถเก็บสะสมเงินได้จำนวนหนึ่ง จะย้ายออกมาพักอาศัยในหมู่บ้าน เพื่อสร้างบ้านเป็นของตนเอง และมีอิสระในการทำงานมากขึ้น
- สถานะทางการเงินของแรงงานพบว่าร้อยละ 36.84 ของแรงงานชายได้รับค่าจ้างเฉลี่ยวันละ 300 บาท และร้อยละ 60.00 ของแรงงานหญิงได้รับค่าจ้างเฉลี่ยวันละ 200 บาท ร้อยละ 33.33 ของกลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งครอบครัวเดือนละ 11,000- 13,999 บาท และร้อยละ 33.33 ของกลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งครอบครัวเดือนละ 6,000-8, 999 บาท ประกอบด้วย ค่าเช่าบ้าน ค่าไฟฟ้า ค่าข้าวสาร/อาหาร ค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายในการไปโรงเรียนของลูก ค่าโทรศัพท์ ค่างวดจักรยานยนต์/ค่าน้ำมันรถ ค่าเหล้า/บุหรี่ย/ห่วย เงินที่ส่งกลับต่างประเทศ ค่าจ่ายเงินกู้ และค่าซื้อ

เสื้อผ้า/ของใช้ในครอบครัว เป็นต้น และยังพบว่าแรงงานบางส่วนมีความตั้งใจจะอาศัยอยู่ในประเทศไทยไปตลอดชีวิต

- ปัญหาของแรงงานเหล่านี้ ได้แก่ การมีฐานะเป็นผู้เช่าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ไม่มีใบอนุญาตทำงาน ถูกจับ/ถูกรีดไถเงินจากเจ้าหน้าที่ ถูกค้ามนุษย์ ถูกกดค่าจ้างค่าแรง (ได้ค่าแรงต่ำกว่าคนไทย) ถูกโกงค่าแรง (ทำงานแล้วไม่ได้เงิน) นายจ้างไม่เปิดโอกาสให้ไปทำบัตร ปัญหาเรื่องการสื่อสาร ไม่สามารถเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขของรัฐได้ เสียค่าใช้จ่ายมากในการทำบัตร ลูกของแรงงานเหล่านี้ที่เกิดในประเทศไทยไม่มีใบสูติบัตร ไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน การจ้างงานขาดความต่อเนื่อง/ปัญหาทางเศรษฐกิจ
- ปฏิบัติการเพื่อให้แรงงานใช้ชีวิตอย่างปลอดภัย ผ่านการคืนข้อมูลจากงานวิจัยให้กับกลุ่มเป้าหมาย และกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปัญหามีกิจกรรมหลักดังนี้
 - ผลิตสื่อหนังสือ โดยนำข้อมูลจากงานวิจัยมาเขียนเป็นบท และให้กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เป็นผู้แสดงทั้งหมด
 - กิจกรรมคืนข้อมูลให้กับกลุ่มเป้าหมายใน 5 พื้นที่ และให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่ตนเองเผชิญอยู่ มีแรงงานหญิง และชายร่วมกิจกรรมรวม 173 คน
 - กิจกรรมหาแนวทางแก้ปัญหากลุ่มเป้าหมายใน 5 พื้นที่ มีแรงงานหญิง และชายร่วมกิจกรรมรวม 219 คน
- กลุ่มเป้าหมายได้ทบทวนผลของการทำงานอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย (ไม่มีใบอนุญาตทำงาน) และผลประโยชน์ที่ได้รับเมื่อดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมาย (มีใบอนุญาตทำงาน)
- กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ว่าปัญหามีอยู่มากมาย จึงจำเป็นต้องจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา บางครั้งไม่สามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง ดังนั้นสมาชิกในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก ทุกคนมีหน้าที่ในครอบครัวต้องช่วยเหลือกัน และต้องรวมกลุ่มกันหลายคน เพื่อช่วยกันคิดเพื่อแก้ไขปัญหาย่างเป็นรูปธรรมผ่านกิจกรรม เช่นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสะสมเงินสำหรับการทำบัตร กลุ่มทำน้ายาล้างจานใช้เอง และกลุ่มที่จะช่วยกันลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครอบครัว เช่น ค่าห่วย ค่าโทรศัพท์ และค่าเครื่องดื่มมีน้ำตาล เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในระดับนโยบาย

- จากงานวิจัยครั้งนี้ พบว่าวิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติทั้งที่มีนายจ้างถาวร และรับจ้างทั่วไปไม่มีนายจ้างถาวร มีบัตรประจำตัวเป็นชุมชนบนพื้นที่สูงแต่ไม่สามารถทำใบอนุญาตทำงานได้ จึงต้องการหาทางออกให้แรงงานกลุ่มนี้
- รัฐควรอนุญาตให้แรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนและมีใบอนุญาตทำงานแล้ว รวมตัวจัดตั้งเป็นสหภาพแรงงานได้เพื่อให้แรงงานข้ามชาติได้มีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิของตนเอง และเป็นประโยชน์กับทั้ง 4 ฝ่ายได้แก่ รัฐสามารถใช้เครือข่ายเหล่านี้เป็นสื่อ/กลไกในการกระจายข้อมูล

ข่าวสาร นายจ้างมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงแรงงาน จึงได้แรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีคุณภาพสำหรับทำงานในสวนแรงงานมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน จึงทำให้แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อธุรกิจของนายจ้างอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

- งานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบที่เหมาะสม เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายได้รับประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง
- การทำกิจกรรมในงานวิจัยควรเน้นที่กระบวนการสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย
- ควรมีการทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมาเพื่อการปรับกิจกรรมครั้งต่อไป
- ควรให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติ ติดตามประเมินผลและรับผลประโยชน์
- นักวิจัยในพื้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเป้าหมายเป็นกลไกสำคัญในการที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และการสื่อสารเพื่อจัดกระบวนการ และเก็บรวบรวมข้อมูล

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้เริ่มขึ้น และสำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนหลายประการ โดยเฉพาะ “คน” ที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ข้อมูลทุกข้อมูล และความรู้ทุกเรื่องไม่ใช่เกิดขึ้นจากคณะผู้วิจัยที่มีชื่อปรากฏด้านหน้า 7 คนเท่านั้น แต่ล้วนเกิดมาจากการทำงาน และความร่วมมือจากผู้คนหลายร้อยชีวิต

จุดเริ่มต้นของงานนี้เกิดจากคุณเอมี มาวรี ผู้ประสานงาน Partners Asia ที่กระตุ้นและชักชวนคณะผู้วิจัยให้ร่วมงานครั้งนี้ พร้อมทั้งมาแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงให้กำลังใจคณะผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนคณะผู้วิจัยสามารถเขียนออกมาเป็นเล่มได้และคุณทริส โคเททท์ ที่แบ่งปันความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคณะผู้วิจัย

แรงงานข้ามชาติหลายร้อยชีวิตที่ให้ข้อมูล และร่วมกิจกรรมปฏิบัติการในการคิด ตัดสินใจ วางแผน และดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่พวกเขาเผชิญอยู่ และหาแนวทางสำหรับการมีชีวิตอยู่รอดอย่างปลอดภัย ในอนาคตแม้ข้อมูลบางครั้งเป็นเรื่องที่ยากลำบาก และการพูดคุยสะกิดแผลในใจของแรงงาน คณะผู้วิจัยจึงใคร่ขออภัยผู้ให้ข้อมูลมา ณ ที่นี้ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยทุกคนเคร่งครัดในจรรยาบรรณ โดยย้ำกับผู้ให้ข้อมูลเสมอว่าสามารถเลือกไม่ตอบคำถามที่ไม่ต้องการตอบได้

เจ้าของสวน/ผู้จัดการสวนเป็นผู้ให้ข้อมูลและเปิดโอกาสให้คณะผู้วิจัยเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เครือข่ายการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยองค์กรฟอรั่มและ KCDS ที่ได้นำประสบการณ์ และความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น Partners Asia ผู้สนับสนุนทุนเพื่อสร้างการเรียนรู้ในครั้งนี้

คณะผู้วิจัยทุกคนมุ่งมั่น และตั้งใจเรียนรู้กระบวนการวิจัยครั้งนี้ โดยคณะผู้วิจัยเป็นเสมือนฟางเส้นเล็กๆ ที่มีหน้าที่นำฟางเส้นอื่นๆ (ทั้งที่กล่าวชื่อมา และที่ไม่ได้กล่าวชื่อ) มาประสานให้เป็นรูปร่าง คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

สรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ณ

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1. ความสำคัญของปัญหา	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	1
1.3. ขอบเขตการวิจัย	1
1.4. กรอบแนวคิดในการวิจัย	1
1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย	1
1.6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	2
1.7. วิธีการศึกษา	3
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	4
2.1. นโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ	4
2.2. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ดำเนินงาน	4
2.3. แรงงานข้ามชาติในพื้นที่ดำเนินงาน	5
2.3.1. ประเภทของแรงงานข้ามชาติในสวนส้ม	5
2.3.2. คุณภาพชีวิต และสภาพเศรษฐกิจของแรงงานข้ามชาติในสวนส้ม	5
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	7
3.1. จริยธรรมในการวิจัย	7
3.2. แผนการเก็บข้อมูล/กลยุทธ์	7
3.2.1. แผนการเก็บข้อมูล	7
3.2.2. กลยุทธ์	8
3.2.3. ระยะเวลาดำเนินโครงการ	8
3.3. ขั้นตอนการวิจัย	8
3.3.1. ขั้นตอนก่อนเริ่มโครงการ	9
3.3.2. ขั้นตอนขณะดำเนินงาน	9
3.3.3. การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	13
3.3.4. การวางแผนการจัดทำรายงาน	14

3.4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	14
3.4.1. คณะผู้วิจัย ประกอบด้วย	14
3.4.2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	14
3.5. พื้นที่ศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง	15
3.5.1. พื้นที่ศึกษา สวนสัมมีกระจายทั่วไปทั้งตำบล	15
3.5.2. กลุ่มตัวอย่าง	15
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	21
4.1. สถานการณ์ในบ้านเกิด: สงครามภายในประเทศ	21
4.1.1. ทหารเด็ก	21
4.1.2. เด็กขาดสวัสดิภาพในการดำรงชีวิต	22
4.1.3. เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา	23
4.1.4. เด็กมีครอบครัวก่อนวัยอันควร	24
4.1.5. ผู้หญิงถูกคุกคาม และล่วงละเมิดทางเพศ	25
4.1.6. ชาวบ้านขาดสวัสดิภาพในชีวิต และทรัพย์สิน	26
4.1.7. ปัญหาทางเศรษฐกิจ	26
4.1.8. ความฝัน อยากมี อยากได้ เหมือนคนอื่น	27
4.2. จุดเริ่มต้นของแรงงานข้ามชาติ	28
4.2.1. การเดินทางจากบ้านเกิดมุ่งสู่ประเทศไทย	28
4.2.2. สถานการณ์ในช่วง 2 ปีแรกที่อยู่ในประเทศไทย	32
4.3. สถานภาพ และกฎหมายเพื่อการทำงานในประเทศไทยอย่างปลอดภัย	36
4.3.1. การจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย	36
4.3.2. การเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย	40
4.3.3. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ว่าจ้าง	41
4.3.4. การจ่ายเงินให้ค่าทำบัตรประจำตัว	43
4.4. วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่จากอดีตถึงปัจจุบัน	46
4.4.1. สิ่งที่ยากได้ และอยากทำ และสาเหตุยังไม่ได้	46
4.4.2. การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่อาศัยอยู่	49
4.4.3. ประสบการณ์ที่ไม่ดี	51
4.4.4. ที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหา	54
4.4.5. ประสบการณ์ที่ดี และความประทับใจ	57
4.4.6. ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ	61

4.5. การวางแผนสำหรับอนาคต.....	70
4.5.1. ที่อยู่อาศัย.....	70
4.5.2. แนวทางทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น.....	73
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	77
5.1. สรุปผลการวิจัย	77
5.1.1. สถานการณ์ในบ้านเกิด: สงครามภายในประเทศ.....	77
5.1.2. จุดเริ่มต้นของแรงงานข้ามชาติ.....	77
5.1.3. สถานภาพและกฎหมายเพื่อการทำงานในประเทศไทยอย่างปลอดภัย.....	77
5.1.4. วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่จากอดีตถึงปัจจุบัน	78
5.1.5. 5.1.5. การวางแผนสำหรับอนาคต	80
5.1.6. ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด	81
5.2. บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินงาน.....	81
บรรณานุกรม.....	83
ภาคผนวก	84
ภาคผนวก 1 แบบสัมภาษณ์ระดับลึก	85
ภาคผนวก 2 สื่อภาพวาดกิจกรรมให้ความรู้.....	91

สารบัญตาราง

ตารางที่ 3.1	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามอายุของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	16
ตารางที่ 3.2	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามเพศของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	16
ตารางที่ 3.3	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	16
ตารางที่ 3.4	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามจำนวนบุตรของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	17
ตารางที่ 3.5	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามอาชีพของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	17
ตารางที่ 3.6	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามแหล่งที่พักอาศัยของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	17
ตารางที่ 3.7	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามเอกสารแสดงตนทางราชการของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	18
ตารางที่ 3.8	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามการมีใบอนุญาตทำงานของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	18
ตารางที่ 3.9	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทยของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	18
ตารางที่ 3.10	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามการได้รับโอกาสทางการศึกษาของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	19
ตารางที่ 3.11	การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามจำนวนปีที่ได้ศึกษาของผู้ให้การสัมภาษณ์.....	19
ตารางที่ 4.1	จำนวนแรงงานในครอบครัวที่มีรายได้.....	61
ตารางที่ 4.2	แรงงานชาย และค่าจ้างรายวัน.....	62
ตารางที่ 4.3	แรงงานหญิง และค่าจ้างรายวัน.....	62
ตารางที่ 4.4	รายได้ของครอบครัวต่อเดือน.....	63
ตารางที่ 4.5	รายจ่ายของครอบครัวต่อเดือน.....	63
ตารางที่ 4.6	รายจ่ายค่าเช่าบ้านต่อเดือน.....	64
ตารางที่ 4.7	รายจ่ายไฟฟ้าต่อเดือน.....	64
ตารางที่ 4.8	รายจ่ายค่าโดยสารต่อเดือน.....	64
ตารางที่ 4.9	รายจ่ายอาหารต่อเดือน.....	65
ตารางที่ 4.10	รายจ่ายค่าขนมลูกไปโรงเรียนต่อเดือน.....	65
ตารางที่ 4.11	รายจ่ายค่ารถลูกไปโรงเรียนต่อเดือน.....	65
ตารางที่ 4.12	รายจ่ายค่าโทรศัพท์ต่อเดือน.....	66
ตารางที่ 4.13	รายจ่ายค่าวงจรจักรยานยนต์ต่อเดือน.....	66
ตารางที่ 4.14	รายจ่ายค่าเหล้าต่อเดือน.....	67
ตารางที่ 4.15	รายจ่ายค่าบุหรืต่อเดือน.....	67
ตารางที่ 4.16	รายจ่ายค่าน้ำมันรถต่อเดือน.....	67
ตารางที่ 4.17	รายจ่ายค่าห่วยต่อเดือน.....	68
ตารางที่ 4.18	รายจ่ายส่งเงินกลับต่างประเทศต่อเดือน.....	68
ตารางที่ 4.19	รายจ่ายเงินกู้ ต่อเดือน.....	69
ตารางที่ 4.20	รายจ่ายอื่นๆ ต่อเดือน.....	69

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความสำคัญของปัญหา

ใน พ.ศ. 2559 รัฐมีนโยบายที่ต้องการกวาดล้างแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่จึงดำเนินการอย่างเข้มงวด ทำให้แรงงานข้ามชาติจำนวนมากที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานบางส่วนถูกจับกุม ถูกปรับ และถูกส่งกลับประเทศต้นทาง แรงงานบางส่วนที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน แต่ยังไม่ถูกจับก็ต้องอยู่แบบหวาดผวา ต้องหลบซ่อน เพราะไม่ต้องการกลับประเทศต้นทาง คณะผู้วิจัยจึงต้องการหาทางออกในการทำใบอนุญาตทำงานและยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นแรงงานเกษตรกรรมที่สำคัญ

1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ที่กลุ่มเป้าหมายต้องเผชิญเมื่อเข้ามาทำงานอยู่ในประเทศไทย
2. เพื่อทดลองปฏิบัติการให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา
3. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ และสร้างทัศนคติที่ดีให้ประชาชนทั่วไปทั้งใน และต่างประเทศที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย

1.3. ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายจำนวน 22 คน ใน 2 ตำบลของอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

1.4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์
2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้คำถามเป็นแนวทางสัมภาษณ์เชิงลึก
3. การเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพจากการปฏิบัติการ

1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

แรงงานข้ามชาติตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้แรงงานใช้ชีวิตอย่างปลอดภัย เพื่อนำไปสู่ทางออกในการทำใบอนุญาตทำงาน และยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ

1. ภาพยนตร์สั้นจากผลวิจัย และแสดงโดยกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่
2. กิจกรรมคืนข้อมูล และวิเคราะห์ปัญหาที่กลุ่มเป้าหมายเผชิญอยู่
3. กิจกรรมหาแนวทางแก้ปัญหากลุ่มเป้าหมาย

1.6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) กระบวนการเพื่อค้นพบ ความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่ปฏิบัติ หรือเป็นการแก้ปัญหา เช่นการสร้าง และพัฒนาทักษะใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ขึ้น เพื่อพัฒนา และแก้ปัญหาทางาน ที่ปฏิบัติอยู่ โดยดำเนินการ วิจัยในที่ปฏิบัติงานนั่นเอง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) การร่วมกัน ดำเนินกระบวนการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้าน และนักพัฒนา กับผู้วิจัยภายนอก เพื่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในสภาพความจริงของสังคมนั้น และเพื่อให้เห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญของการการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เด่นชัด

แรงงานข้ามชาติ

ความหมายของแรงงานข้ามชาติโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ

บุคคลที่ย้ายถิ่นจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อที่จะไปทำงาน มากกว่าที่จะไปใช้จ่ายเงิน ของตนเอง และรวมถึงบุคคลใดๆที่โดยปกติแล้วได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้อพยพเพื่อทำงาน แต่ไม่รวมถึงคนที่ ทำงานตามบริเวณชายแดน จิตกร หรือสมาชิกของกลุ่มผู้ขานาญการที่เข้าเมืองระยะสั้น ชาวเรือและลูกเรือ เติมน้ำมันต่างชาติ (อนุสัญญาฉบับที่ 97 ว่าด้วยการอพยพเพื่อการทำงาน(ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) มาตรา 11) แต่ไม่รวมถึงบุคคลที่เข้ามาเพื่อการศึกษาหรือการฝึกอบรม และบุคคลที่เข้ามาทำ งาน ชั่วคราวเฉพาะด้านอันเนื่องมาจากการร้องขอของนายจ้างในประเทศไทย และต้องออกไปเมื่อเสร็จสิ้นการ ทำงานนั้นแล้ว (อนุสัญญาฉบับที่ 143)

ความหมายของแรงงานข้ามชาติโดยองค์การสหประชาชาติ

บุคคลซึ่งจะถูกว่าจ้างให้ทำงาน กำลังถูกว่าจ้าง หรือเคยถูกว่าจ้างทำงาน โดยได้รับค่าตอบแทนในรัฐ ที่ตนไม่ได้เป็นคนของชาตินั้น รวมถึงคนงาน 8 ประเภท ได้แก่ คนงานที่ทำงานตามบริเวณชายแดน คนงานตาม ฤดูกาล ชาวเรือ คนงานที่ทำงานในสถานที่ทำงานนอกประเทศ คนงานที่ทำงานโยกย้ายไปมา คนงานที่ทำงาน ตามโครงการ คนงานที่มีกิจการของตนเอง และคนงานที่ได้รับการว่าจ้างพิเศษให้ไปทำงานในประเทศที่ตน ไม่ได้มีสัญชาติ แต่ไม่รวมถึง บุคคลที่เดินทางข้ามประเทศเพื่อทำงานในฐานะที่เป็นผู้ลงทุน (Investor) ผู้ลี้ภัย หรือบุคคลที่ไม่มีสัญชาติ (Refugees Or Stateless Person) นักเรียน นักศึกษา หรือผู้ฝึกอบรม และผู้ที่ทำงาน ภายใต้การว่าจ้างขององค์การระหว่างประเทศ (อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของบรรดาแรงงานข้ามชาติ และสมาชิกในครอบครัวของเขาเหล่านั้น มาตรา 2)

1.7. วิธีการศึกษา

การทดลองปฏิบัติการครั้งนี้ เน้นกระบวนการเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยมี 3 ขั้นตอนหลักดังนี้

1. ก่อนดำเนินกิจกรรม

- เตรียมคณะทำงานให้เข้าใจวัตถุประสงค์กิจกรรม แบ่งบทบาทหน้าที่ รวมทั้งซักซ้อมการดำเนินกิจกรรม
- ประสานงานกลุ่มเป้าหมาย นัดหมายวัน/เวลา/สถานที่ และชี้แจงวัตถุประสงค์กิจกรรม

2. ขณะดำเนินกิจกรรม

- เน้นให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจผู้ดำเนินกิจกรรมมีหน้าที่ตั้งคำถามให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม และช่วยสรุปประเด็นสำคัญ
- ติดตามภาพรวม และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกิจกรรม

3. หลังเสร็จจากการดำเนินกิจกรรม: คณะทำงานร่วมกันสรุปบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม และวางแผนเพื่อปรับกิจกรรมสำหรับกลุ่มอื่นต่อไป

ข้อมูลที่ได้จากกิจกรรม จะใช้ในการศึกษาวิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติสาเหตุของการอพยพ ความเป็นอยู่หลังจากอพยพ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและปฏิบัติการคืนข้อมูลให้ชุมชน และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1. นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ

ในช่วงปี พ.ศ. 2559 รัฐมีนโยบายที่ต้องการกวาดล้างแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่จึงมีการดำเนินการอย่างเข้มงวด ทำให้แรงงานข้ามชาติจำนวนมากที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานบางส่วนถูกจับ ถูกปรับ และถูกส่งกลับประเทศต้นทาง แรงงานบางส่วนที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานแต่ยังไม่ถูกจับก็ต้องอยู่แบบหวาดผวาท้องหลบซ่อน เพราะไม่ต้องการกลับประเทศต้นทาง

2.2. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ดำเนินงาน

พื้นที่ดำเนินงานของงานวิจัยชิ้นนี้ คืออำเภอฝาง ซึ่งอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดเชียงใหม่ โดยอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 130 กิโลเมตร อำเภอฝางมีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศเมียนมาร์) และ อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอแม่สรวย (จังหวัดเชียงราย) และอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศเมียนมาร์)

อำเภอฝางแบ่งการปกครองย่อยเป็น 8 ตำบล และประชากรมีทั้งที่เป็นคนไทยพื้นราบ และคนไทยบนพื้นที่สูง จำนวนประชากร (คนไทย) 11 1, 932 คน

อำเภอฝางเป็นแหล่งปลูกส้มพันธุ์สายน้ำผึ้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ เนื่องจากมีสภาพอากาศที่เหมาะสมจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกร และเจ้าของสวนส้มได้ข้อมูลที่ตรงกันว่าในช่วงประมาณปีพ.ศ. 2547-2550 เป็น “ยุคทองของส้มสายน้ำผึ้ง” เนื่องจากในช่วงดังกล่าวส้มสายน้ำผึ้งมีราคาแพง และให้ผลผลิตที่ดีมาก ทำให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอฝางที่มีพื้นที่ว่างสนใจปลูกส้มเป็นจำนวนมากและรายงานสรุปผลของสำนักงานเกษตรอำเภอฝาง 2553 พบว่ามีพื้นที่ปลูกในอำเภอฝางจำนวน 62, 117 ไร่

อุตสาหกรรมการเกษตรในการผลิตส้มต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นแรงงานภาคการเกษตรส่วนมากเกี่ยวกับสารเคมีเป็นงานที่คนไทยไม่ทำ ประกอบกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีชายแดนติดกัน จึงเป็นปัจจัยเสริมให้แรงงานข้ามชาติเดินทางข้ามสู่อำเภอฝาง

2.3. แรงงานข้ามชาติในพื้นที่ดำเนินงาน

จากทะเบียนของรัฐบาล พบว่ามีแรงงานข้ามชาติ และบุคคลไม่มีสถานะในอำเภอดงหลวง จังหวัด เชียงใหม่ จำนวน 60, 272 คน ซึ่งยังไม่รวมถึงแรงงานผิดกฎหมายจำนวนมาก ที่ไม่สามารถระบุจำนวน และที่มาได้ อำเภอดงหลวงมีแรงงานข้ามชาติ (ไทใหญ่ และดาร์อั้ง) ซึ่งสามารถเดินทางด้วยเท้าผ่านตามภูเขาใช้เวลา ประมาณ 1 ชั่วโมงจากหมู่บ้านตะเข็บชายแดนรัฐฉานถึงหมู่บ้านตะเข็บชายแดนอำเภอดงหลวง จากการศึกษาของ อาจารย์รัชนี้ นิลจันทร์ และดร. ขวัญชีวัน บัวแดง คาดว่าจังหวัดเชียงใหม่จะมีแรงงานไทใหญ่ และผู้ติดตาม (ส่วนมากไม่มีใบอนุญาตทำงาน) ประมาณ 1, 282,000 คน โดยร้อยละ 99 ของแรงงานที่ทำงานในสวนส้ม เป็น แรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่จากรัฐฉาน และปัจจุบันยังมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากรัฐฉานเข้ามา ทำงานในสวนส้มอำเภอดงหลวงอย่างต่อเนื่อง

2.3.1. ประเภทของแรงงานข้ามชาติในสวนส้ม

กลุ่มแรงงานที่ทำงานในสวนส้ม แบ่งตามที่พักอาศัย ได้แก่แรงงานที่พักในสวนส้ม แบ่งย่อย เป็นแรงงานประจำ และแรงงานชั่วคราว

- แรงงานประจำส่วนใหญ่ซึ่งเป็นแรงงานที่มีฝีมือจะไม่ย้ายไปทำงานที่อื่นเนื่องจากพึงพอใจกับรายได้ที่สูงจากอายุงานที่นาน แต่จะย้ายไปหาที่อยู่อาศัยที่ถาวรภายนอกสวนเมื่อสะสมเงินเพียงพอ
- แรงงานชั่วคราวเป็นแรงงานที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ส่วนมากเพิ่งย้ายมาเข้าสู่ประเทศไทย

แรงงานที่ตั้งเป็นชุมชนอยู่นอกสวนส้มมีที่อยู่อาศัยแบบถาวร แต่ละชุมชนมีลักษณะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน อาจตั้งเป็นชุมชนใหม่หรืออยู่ในชุมชนที่เป็นเครือญาติเดียวกัน ดังนั้นจึงมีโอกาสรายการย้ายกลับถิ่นฐานเดิม (รัฐฉาน) มีน้อยมากหรือไม่มีเลย ระยะเวลาที่ตั้งเป็นชุมชนบางแห่งยาวนานถึง 40-50 ปี แต่ละชุมชนมีประชากรประมาณ 50- 100 หลังคาเรือน

2.3.2. คุณภาพชีวิต และสภาพเศรษฐกิจของแรงงานข้ามชาติในสวนส้ม

เนื่องจากแรงงานเหล่านี้ส่วนมากเป็นแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายและไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ดังนั้น ยังถือได้ว่าแรงงานมีคุณภาพชีวิต และสภาพเศรษฐกิจไม่ดี และต้องระมัดระวังตัวตลอด ในเชิงรายได้

กลุ่มแรงงานที่ทำงานในสวนส้มได้ค่าจ้างเป็นรายวันค่อนข้างสูง (เมื่อเทียบกับแรงงานชั่วคราว) เนื่องจากทำงานประจำ และมีความชำนาญแล้ว มีที่พักในสวนส้ม แรงงานชายจะได้ค่าจ้างมากกว่าแรงงานหญิงเพราะแรงงานชายสามารถทำงานหนัก และอดทนมากกว่า มีการจ้างงานตลอดทั้งปี งานในสวนมี 2 ประเภท

- งานเวลาปกติ เป็นงานทั่วไปในช่วงเวลา 08.00- 17.00 น.

- งานล่วงเวลา (โอที) ในช่วง 18.00-05.00 น. เฉพาะกับแรงงานชาย เช่น ฉีดสารเคมี
แรงงานสนใจงานล่วงเวลาเพราะได้ค่าจ้างสูง ถึงกระนั้นก็ยังเสียค่าจ้างไปกับค่าสุรา

ไม่ว่าจะเป็นแรงงานปกติหรืองานล่วงเวลา แรงงานนิยมดื่มสุราหลังเลิกงาน เนื่องจากแรงงานปกติต้องการผ่อนคลายหลังจากใช้แรงงานแบกหามทำงานหนักกลางแจ้ง และงานล่วงเวลาเชื่อว่าสุราล้างพิษสารเคมีในร่างกาย

ส่วนรายได้ของแรงงานที่ตั้งเป็นชุมชนอยู่นอกสวนส้ม ซึ่งไม่มีงานประจำ ไม่มีนายจ้างที่แน่นอน และส่วนมากเป็นงานรับจ้างแบบเหมา ถึงแม้ต้องทำงานหนักมากกว่า และได้รับค่าจ้างมากกว่างานแบบรายวันพบว่าแรงงานผู้ชายในกลุ่มนี้จะดื่มสุราหลังเลิกงานเช่นกัน เนื่องจากต้องทำงานหนัก นอกจากนั้นยังพบบางคนที่ใช้ยาเสพติด แรงงานชายต้องออกไปหางานทำในพื้นที่ในช่วงที่ไม่มีงานในพื้นที่ ในขณะที่แม่บ้านมีบทบาทเลี้ยงดูลูกทำงานบ้าน และรับจ้างเพื่อหารายได้เพิ่มเติมด้วย

สำหรับแรงงานชั่วคราว เนื่องจากมีอายุงานเพียง 1-2 ปี นอกจากจะได้รับค่าจ้างได้ต่ำกว่าแรงงานประจำแล้ว ยังไม่มีโอกาสได้ทำงานล่วงเวลา บางคนมาทำงานเพื่อหาเงินส่งกลับบ้านที่ต่างประเทศ รายได้จึงไม่เพียงพอพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้เครียด และดื่มสุรา อย่างไรก็ตาม แรงงานกลุ่มนี้ยังมีโอกาสย้ายไปยังสวนอื่นๆ เพื่อค่าจ้างที่สูงขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1. จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับจริยธรรมในการวิจัยเป็นอันดับแรก เนื่องจาก (1) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องมีการสัมภาษณ์เชิงลึกและ (2) กลุ่มเป้าหมายไม่มีสัญชาติไทยซึ่งถูกละเมิดสิทธิมาโดยตลอด ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นร่วมกันในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ที่หน้าแรกของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

- แนะนำตัว และองค์กร และชี้แจงวัตถุประสงค์
- ชี้แจงเรื่องความปลอดภัยโดยจะไม่เปิดเผยชื่อนามสกุลของผู้ให้ข้อมูล และข้อมูลจะถูกเก็บเป็นความลับ
- แจ้งให้ทราบว่า สามารถไม่ตอบคำถามที่ทำให้รู้สึกไม่สบายใจ
- ขออนุญาตจดบันทึกข้อมูล และบันทึกเสียงสัมภาษณ์ได้ไหม
- สอบถามระยะเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกพูดคุย
- สอบถามผู้ให้ข้อมูลว่าพร้อมที่จะให้ข้อมูลหรือไม่
- ขอความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล
- เมื่อสอบถามเสร็จแล้ว ให้โอกาสผู้ให้ข้อมูลได้สอบถามเกี่ยวกับโครงการได้

3.2. แผนการเก็บข้อมูล/กลยุทธ์

3.2.1. แผนการเก็บข้อมูล

1. การคัดเลือกคณะผู้วิจัยในพื้นที่
2. การเตรียมความพร้อมให้กับคณะผู้วิจัยในพื้นที่ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมในการวิจัย กระบวนการวิจัย พื้นที่ และการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือ เป็นต้น
4. แบ่งคณะผู้วิจัยในพื้นที่เป็น 2 กลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูลจาก 2 พื้นที่
5. คณะผู้วิจัยในพื้นที่วางแผน รวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งถอดเสียงสัมภาษณ์ และจัดพิมพ์ข้อมูลอย่างน้อย 2 กรณีศึกษา
6. ผู้ประสานงานวิจัยลงพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กระบวนการวิจัยกับคณะผู้วิจัยในพื้นที่ โดยใช้กรณีศึกษาที่คณะผู้วิจัยในพื้นที่ดำเนินการจัดเก็บมาเป็นบทเรียนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคณะผู้วิจัยในพื้นที่
7. คณะผู้วิจัยในแต่ละพื้นที่วางแผนรวบรวมข้อมูลครั้งที่ 1 ให้ครบและจัดพิมพ์ร่างรายงานฉบับที่ 1

8. จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดกระบวนการวิจัยกับองค์กรอื่นที่ทำงานลักษณะเดียวกัน
9. ประชุมคณะผู้วิจัยในพื้นที่ สรุปข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมครั้งที่ 1 และวางแผนรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม
10. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

3.2.2. กลยุทธ์

- การทำงานแบบ “เคียงบ่าเคียงไหล่” กับคณะผู้วิจัยในพื้นที่
- การทำงานแบบเป็นกระบวนการ “ทำไป-คิดไตร่ตรองศึกษาไป-แล้วทำใหม่อีก” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ขาดไม่ได้

3.2.3. ระยะเวลาดำเนินโครงการ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) แบ่งเป็น 3 ระยะ

- ระยะที่ 1 (1 มีนาคม- 15 พฤษภาคม 2559) รวบรวมข้อมูล
- ส่งผู้ประสานงานวิจัยภายในวันที่ 10 มีนาคม 2559
- กำหนดส่งข้อมูลครั้งที่ 1 ภายในวันที่ 20 มีนาคม 2559
- กำหนดส่งร่างรายงานฉบับที่ 1 ภายในวันที่ 5 เมษายน 2559
- รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม ระหว่างวันที่ 10-30 เมษายน 2559
- ระยะที่ 2 (1 มิถุนายน-31 กรกฎาคม 2559) วิเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงาน
- ระยะที่ 3 (1 ธันวาคม 2559-31 พฤษภาคม 2560) ปฏิบัติการ

3.3. ขั้นตอนการวิจัย

1. การพิจารณาสถานการณ์เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ ที่ปรึกษาการวิจัยรับทราบจากผู้ประสานงานการวิจัย แล้วสอบถามว่าผู้ประสานงานการวิจัยสนใจในการทำวิจัยเรื่องนี้หรือไม่ งานวิจัยชิ้นนี้ต้องสามารถสร้างประโยชน์จากให้กับกลุ่มเป้าหมายด้วย
2. การสนับสนุนจากคณะที่ปรึกษาดำเนินการด้วยแนวความคิดการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย เครื่องมือการรวบรวมข้อมูล เช่น ชุดคำถาม ทักษะการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต คณะที่ปรึกษาได้จัดเวทีให้คณะผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล และจัดอบรมทางเทคนิคเกี่ยวกับการทำรายงานกรณีศึกษาด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Hyper Research 3.7 นอกจากนี้ยังมีการประสานงานระหว่างดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณให้กับคณะผู้วิจัย

3.3.1. ขั้นตอนก่อนเริ่มโครงการ

คณะที่ปรึกษาได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระยะ 3 วัน ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้เข้าร่วมจาก 3 องค์กร ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ 2 องค์กร และจังหวัดแม่ฮ่องสอน 1 องค์กร กลุ่มเป้าหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นผู้วิจัยรวม 7 คน และผู้ประสานงานการวิจัย จำนวน 1 คน เพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย เครื่องมือการรวบรวมข้อมูล เช่นการออกชุดคำถามกึ่งมีโครงสร้าง ทักษะการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่มย่อย การจัดบันทึกข้อมูล การสนับสนุนงบประมาณ และที่สำคัญคือจริยธรรมในการวิจัยที่คณะผู้วิจัยต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ข้อมูลของงานวิจัยมีลักษณะเชิงพรรณนาเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์โครงการวิจัย โดยแต่ละองค์กรได้วางแผนดำเนินกิจกรรมเพื่อรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของตน

3.3.2. ขั้นตอนขณะดำเนินงาน

แต่ละองค์กรได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ส่วนผู้วิจัยคนอื่นๆ ในคณะที่ไม่สามารถเข้าร่วมอบรมในวันดังกล่าวได้ จะได้รับการถ่ายทอดจากผู้ประสานงานการวิจัยที่ผ่านการอบรมมาแล้วเพื่อถ่ายทอดให้กับคณะผู้วิจัยในพื้นที่ เพื่อปรับใช้ความรู้ในการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ได้ การคัดเลือกและการติดตั้งความรู้ให้กับคณะผู้วิจัยในพื้นที่ โดยเทียบกับการปลูกส้มแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1. การคัดเลือกสายพันธุ์: การคัดเลือกคณะผู้วิจัยในพื้นที่ดำเนินงาน สัมผัสหลายสายพันธุ์ เช่น พันธุ์สายน้ำผึ้ง, บางมด, พรีเมองต์ เป็นต้น แต่ละสายพันธุ์มีรสชาติแตกต่างกัน และเหมาะสมกับสภาพแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ดังนั้นหากการคัดเลือกสายพันธุ์เหมาะสมกับพื้นที่ก็จะทำให้พืชเจริญเติบโตให้ผลผลิตดี เช่นเดียวกับการคัดเลือกผู้วิจัยที่จะเข้าร่วมคณะผู้วิจัยครั้งนี้ หากคณะผู้วิจัยเหมาะสมกับงาน และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ จะทำให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจาก

1. ข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงพรรณนาเป็นหลัก เครื่องมือสำคัญจึงได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่มย่อย และการจัดบันทึกข้อมูล เป็นต้น ซึ่งเป็นงานที่ละเอียดมาก ดังนั้นผู้วิจัยต้องสนใจอย่างแท้จริง มีเวลาว่างสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย

2. ผู้ประสานงานวิจัยเป็นคนนอกพื้นที่ จึงจำเป็นต้องหาผู้วิจัยในพื้นที่ที่สัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่คนไทย ชุมชน และเจ้าของสวนส้ม เพื่อเลือกกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และฝากกำแพงความไม่ไว้วางใจได้

ผู้ประสานงานการวิจัยใช้แนวทางวิธีการคัดเลือกคณะผู้วิจัยดังนี้

1. ผู้ประสานงานการวิจัยพูดคุยกับครูอาสาสมัคร (ผู้เริ่มต้นศูนย์การเรียนรู้) ในประเด็นการวิจัย และการหาคณะผู้วิจัยในพื้นที่โดยมีเงื่อนไขต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

2. กลุ่มเป้าหมายที่จะรวบรวมข้อมูลคือเป็นแรงงานข้ามชาติไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งมีบุตรหลานเรียนในโรงเรียน/ศูนย์การเรียนรู้ที่องค์กรพัฒนาเอกชนจัดตั้ง ครูอาสาสมัครจึงใกล้ชิดกับนักเรียน และบางคนสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองของนักเรียน และชุมชน

3. คณะผู้วิจัยเลือกจากครูอาสาสมัครที่สนใจจริง และมีเวลาว่างพอที่จะลงพื้นที่ตำบลละ 2 คน โดยคนหนึ่งมีหน้าที่ซักถามหลัก และอีกคนหนึ่งมีหน้าที่ช่วยจดบันทึก สังเกต และซักถามเพิ่มเติม รวมมีคณะผู้วิจัยในพื้นที่จำนวน 4 คน ที่ได้ประสานงานช่วยเหลือผู้ปกครองนักเรียนมาโดยตลอด

- พื้นที่ตำบล ก. มีผู้วิจัยในพื้นที่เป็นหญิง 1 คน และชาย 1 คน
 - o ผู้วิจัยหญิงชาวไทใหญ่ 1 คน อายุ 35 ปี เป็นครูอาสาสมัครตั้งแต่เริ่มศูนย์การเรียนรู้ จนถึงปัจจุบันได้ 10 ปี
 - o ผู้วิจัยชายชาวไทใหญ่ 1 คน อายุ 25 ปี เป็นครูอาสาสมัครที่ศูนย์การเรียนรู้ได้ 8 ปี
- พื้นที่ตำบล ข. มีผู้วิจัยในพื้นที่เป็นหญิง 1 คน และชาย 1 คน
 - o ผู้วิจัยหญิง 1 คน อายุ 45 ปี ชาวไทยที่สามารถฟังภาษาไทยใหญ่ได้เป็นครูอาสาสมัครตั้งแต่เริ่มก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้จนถึงปัจจุบันได้ 10 ปี
 - o ผู้วิจัยชาย 1 คน อายุ 45 ปี ชาวไทยที่สามารถฟังภาษาไทยใหญ่ได้เป็นครูอาสาสมัครตั้งแต่เริ่มก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้จนถึงปัจจุบันได้ 10 ปี

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมดิน: ให้ความรู้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัย เมื่อเลือกสายพันธุ์ สัมผัสเหมาะสมกับสภาพดิน และพื้นที่แล้ว สิ่งสำคัญต่อมาคือการเตรียมดิน เช่น ไถพื้นที่ ขุดหลุมตากดินอย่างน้อย 7 วัน ใส่ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมัก เป็นต้น หากเตรียมดินไม่ดี แม้ว่าจะได้สายพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ พืช ก็จะไม่มีการเจริญเติบโตเท่าที่ควรไม่คุ้มกับการลงทุน ฉะนั้นการเตรียมดินสำคัญไม่น้อยไปกว่าการคัดเลือกสายพันธุ์ เช่นเดียวกับคณะผู้วิจัยในพื้นที่ที่ยังไม่คุ้นชินกับการทำวิจัย ผู้ประสานงานการวิจัยจึงต้องวางแผนพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้ผู้วิจัยในพื้นที่รวบรวมข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์

การให้ความรู้สร้างความเข้าใจการวิจัยจัดผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติ แบบมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการโดย

1. ก่อนการจัดอบรม ผู้ประสานงานการวิจัยได้เตรียมสรุปเนื้อหาจากการอบรมที่ผ่านมา เช่น ความเป็นมาของโครงการวิจัยภาพรวมคณะที่ปรึกษา คณะผู้วิจัยพื้นที่อื่นๆ วัตถุประสงค์การวิจัยกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ เครื่องมือการรวบรวมข้อมูล และจริยธรรมในการวิจัย และชุดคำถามเพื่อการสัมภาษณ์
2. ส่งชุดคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ให้คณะผู้วิจัยในพื้นที่ได้พิจารณาก่อนวันจัดอบรม เพื่อให้เสนอแนะการปรับหรือแก้ไข
3. จัดอบรมโดยผู้ประสานงานการวิจัยกล่าวถึงที่มาที่ไปของโครงการวิจัย และลักษณะข้อมูลเชิงพรรณนา ที่นำมาสู่การสัมภาษณ์เชิงลึก อธิบายรายละเอียดในชุดคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ ให้โอกาสคณะผู้วิจัยในพื้นที่ได้ซักถามเพิ่มเติม พร้อมทั้งร่วมกันปรับแก้ไขชุดคำถามให้เหมาะสมมากขึ้น และเน้นย้ำประเด็นจริยธรรมในการวิจัยดังที่ได้กล่าวแล้วในหัวข้อ 3.1 ที่คณะผู้วิจัยต้องแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบก่อนสัมภาษณ์ นอกจากนี้ในขณะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสามารถสอบถามความเห็นเพิ่มเติมจากคนในครอบครัวได้

4. คณะผู้วิจัยพบปัญหาจากการฝึกปฏิบัติว่า คณะผู้วิจัยไม่สามารถจดบันทึกข้อมูลไม่ทัน จึงให้มีการบันทึกเสียงและได้อภิปรายถึงจุดแข็งจุดอ่อนของผู้วิจัยแต่ละคน พร้อมหาแนวทางพัฒนาร่วมกับผู้ประสานงานการวิจัยที่ร่วมสังเกตการณ์

5. เลือกกลุ่มเป้าหมายที่ไม่มีสัญชาติไทย ตำบลละ 10 คน

เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายทั้งที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านและในสวนส้ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระจายตัวและหลากหลาย กลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น แรงงานที่มีบัตรสีและใบอนุญาตทำงาน แรงงานที่มีบัตรสีอย่างเดียว และแรงงานที่ไม่มีบัตรทุกชนิด

ขั้นตอนที่ 3 การปลูก: คณะผู้วิจัยในพื้นที่รวบรวมข้อมูลเมื่อได้สัมผัสพันธุ์ดีตามต้องการ และเตรียมหลุมปลูกอย่างดีแล้ว ก็มาถึงขั้นตอนการปลูกที่สำคัญมากเช่นเดียวกัน หากไม่มีประสบการณ์แกะถุงเพาะกล้าดินที่หุ้มรากจะแตกออกเมื่อเอาลงปลูกในแปลง ต้นส้มอาจโตช้าหรืออาจตายได้ เช่นเดียวกับคณะผู้วิจัยในพื้นที่ที่ต้องเรียนรู้สะสมประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

วิธีรวบรวมข้อมูลของคณะผู้วิจัยในพื้นที่แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ก่อนดำเนินกิจกรรม

- คณะผู้วิจัยประสานงานกับเจ้าของสวนเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ และขออนุญาตเข้าในสวน เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย
- เมื่อคณะผู้วิจัยได้กลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนแล้วจะติดต่อกลุ่มเป้าหมายเบอร์โทรศัพท์ เพื่อแนะนำตัวกับกลุ่มเป้าหมาย ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ จริยธรรมในการวิจัยและบอกเหตุผลว่าทำไมเขาถูกได้รับเลือกให้ร่วมโครงการ หากไม่สามารถติดต่อทางโทรศัพท์ได้ คณะผู้วิจัยจะต้องลงพื้นที่โดยลงพื้นที่หลังจากเวลา 18.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่กลุ่มเป้าหมายกลับถึงที่พักหลังจากการทำงาน
- ให้กลุ่มเป้าหมายตัดสินใจว่าจะให้สัมภาษณ์หรือไม่ หากตกลงจึงทำการนัดวัน/เวลา และสถานที่เพื่อการสัมภาษณ์ โดยทั่วไปกลุ่มเป้าหมายมักนัดหลังเวลาเลิกงาน (17.00น.) ที่บ้านของผู้ให้ข้อมูลเอง โดยขอสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว (ส่วนมากเป็นสามี) หรือตัวแทนของครอบครัวนั้นๆเนื่องจากทราบข้อมูลมากที่สุด อย่างไรก็ตามทุกคนในครอบครัวสามารถร่วมให้ข้อมูลได้
- คณะผู้วิจัยเตรียมชุดคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ สมุดบันทึก ปากกาและเครื่องบันทึกเสียง และแบ่งบทบาทหน้าที่ก่อนลงพื้นที่ โดยผู้วิจัยคนหนึ่งรับผิดชอบหลักในการถาม ส่วนผู้วิจัยอีกคนสังเกต จดบันทึก บันทึกเสียง และตั้งคำถามเสริมบางประเด็นที่ขาด ผู้วิจัยทั้งคู่ควรสลับบทบาทกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยร่วมกัน

ช่วงที่ 2 วันดำเนินกิจกรรม

- คณะผู้วิจัยไปถึงสถานที่นัดหมายการสัมภาษณ์ก่อนเวลาประมาณ 20 นาที เพื่อสังเกตสภาพแวดล้อมรอบที่พักของกลุ่มเป้าหมาย
- ดังที่ได้แจ้งรายละเอียดของการสัมภาษณ์แล้ว แต่เมื่อถึงวันที่นัดสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวอาจมีงานด่วนที่ต้องทำงานล่วงเวลาช่วง 18.00-20.00 น. หรือบางครั้งถึง 22.00 น. คณะผู้วิจัยสามารถสัมภาษณ์ภรรยา และสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ แทนได้
- วิธีการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสังเกตจากสภาพแวดล้อมรอบที่พัก ปฏิบัติจากสีหน้า แววตา ท่าทาง และคำพูด ซึ่งบอกอารมณ์ความรู้สึกขณะพูดคุย และการสัมภาษณ์
- การสัมภาษณ์ แบ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม
- การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล คณะผู้วิจัยขอข้อมูลหลังจากผู้ให้ข้อมูลอาบน้ำพักผ่อน หรือหลังมือเย็น
- ทุกการสัมภาษณ์เริ่มต้นจากประเด็นจริยธรรมในการวิจัย ดังได้กล่าวในหัวข้อ 3.1 แล้วเข้าสู่คำถาม ตั้งแต่กลุ่มเป้าหมายอยู่ต่างประเทศ (อดีต) การเดินทางมาประเทศไทย (ปัจจุบัน) ความเป็นอยู่และแนวโน้มในอนาคต โดยทั่วไปคณะผู้วิจัยไม่ได้ถามตามชุดคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ แต่จะจับประเด็นสำคัญจากสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายเล่าแล้วถามต่อให้สอดคล้องกับคำถามในชุดคำถามเพื่อให้การให้ข้อมูลต่อเนื่องไม่สะดุด ผู้วิจัยสัมภาษณ์แต่ละครอบครัว 2-3 ครั้ง และแต่ละครั้งใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 1-2.30 ชั่วโมง ขึ้นกับระยะเวลาที่กลุ่มเป้าหมายสะดวก
- การสนทนากลุ่มสมาชิกในครอบครัว 2-5 คน ที่มีบุตรหลานอายุ 15-25 ปี ผู้วิจัยอาจคุยกับหัวหน้าครอบครัว (พ่อบ้าน) ก่อน และเมื่อแม่บ้านทำอาหารเย็นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยอาจเชิญมาร่วมพูดคุยด้วย และเมื่อบุตรกลับจากการทำงานก็เข้ามาร่วมพูดคุยด้วยร่วมกัน สิ่งที่ต้องการจากการสนทนากลุ่มคือการมีส่วนร่วม และข้อมูลที่หลากหลายจากสมาชิกทุกคนในครอบครัว ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลอีกด้วย
- เมื่อผู้ให้ข้อมูลคนใหม่เข้าร่วมการพูดคุย ผู้วิจัยต้องชี้แจงวัตถุประสงค์ และจริยธรรมการวิจัยให้ฟังทุกครั้ง
- คณะผู้วิจัยมีหน้าที่กระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้แสดงความคิดเห็น
- เมื่อได้ข้อมูลครบ จะเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายซักถามคณะผู้วิจัย

ช่วงที่ 3 หลังดำเนินกิจกรรม

คณะผู้วิจัยอภิปรายกันเกี่ยวกับข้อมูลและความครบถ้วนของข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์จุดอ่อน-จุดแข็งของกระบวนการ และแนวทางการปรับแก้ไข เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การดูแลรักษา: การติดตาม/ปฏิบัติการ และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หลังจากปลูกส้มแล้วต้องดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง เช่น การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย การป้องกัน-กำจัดศัตรูพืชอย่างเป็นระบบตั้งแต่

ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว หากที่ผ่านมามีทั้งหมอดี และดูแลรักษาดี ผลผลิตก็จะดี หากดูแลรักษาไม่ดี ผลผลิตจะไม่ดี กระบวนการวิจัยครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน คือมีเงื่อนไขข้อจำกัดหลายประเด็น ได้แก่ ลักษณะงานวิจัยที่เป็นเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยมือใหม่ยังขาดความเชี่ยวชาญแต่ตั้งใจ และกลุ่มเป้าหมายไม่ใช่คนไทย ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้ประสานงานการวิจัยจึงทำงานแบบ “เคียงบ่าเคียงไหล่” กับคณะผู้วิจัยในพื้นที่ นั่นคือ

- ผู้ประสานงานการวิจัยให้กำลังใจคณะผู้วิจัยในพื้นที่ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการติดตามงานและร่วมสังเกตกิจกรรม พูดคุยกับคณะผู้วิจัยหลังจากเสร็จกิจกรรม ร่วมกันสรุปบทเรียน จุดอ่อนจุดแข็งของผู้วิจัย กระบวนการ สังเกต และปรับแก้ไข เป็นต้น (ทำไป-คิดไตร่ตรองศึกษาไป-แล้วทำใหม่อีก)
- คณะผู้วิจัยปรับชุดคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ โดยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันของกลุ่มเป้าหมาย
- คณะผู้วิจัยวางแผนจากข้อมูลเพื่อจัดกิจกรรมให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง
- ผู้ประสานงานการวิจัยได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กระบวนการวิจัยให้คณะผู้วิจัยในพื้นที่ ร่วมกับองค์กรอื่นที่เก็บข้อมูลในประเด็นเดียวกัน และอยู่ในอำเภอเดียวกัน แต่คนละตำบล เมื่อการเก็บข้อมูลดำเนินไปได้ประมาณร้อยละ 60 จากเวทีดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้ร่วมกันว่า
- การตั้งคำถามไม่ใช่ต้องการเพียงแค่คำตอบ แต่ต้องให้ความสำคัญที่ “คน” ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย เช่น การให้กลุ่มเป้าหมายเล่าเรื่องในอดีตโดยเฉพาะประเด็นที่สร้างความเจ็บปวดและยังฝังลึกในใจของผู้ให้ข้อมูล บางคนอาจแสดงอาการปากสั่น หน้าแดง ร้องไห้ หรือกำมือแน่น เป็นต้น ซึ่งชี้ชัดถึงอารมณ์ความรู้สึกหรือความเจ็บปวดกับเรื่องที่กล่าวถึง คณะผู้วิจัยควรให้คำปรึกษา และใช้จริยธรรมในการวิจัย เช่น ไม่บังคับให้ตอบคำถาม เป็นต้น
- เครื่องมือสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพคือการสัมภาษณ์เชิงลึก แต่คณะผู้วิจัยยังขาดประสบการณ์และจับประเด็นจากการสัมภาษณ์ได้ไม่ครบ ทำให้จดบันทึกไม่ครบถ้วน จึงใช้เครื่องบันทึกเสียงร่วมด้วย

ขั้นตอนที่ 5.การเก็บเกี่ยวผลผลิต : ประเมินผล สัมภาษณ์สายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มีการเตรียมพื้นที่ดี ผู้ปลูกมีประสบการณ์ และหลังจากปลูกแล้วมีการดูแลรักษาอย่างเป็นระบบที่ต่อเนื่อง เมื่อถึงเวลาสัมก็จะออกดอกติดผล และสามารถให้ผลผลิตได้ดีพร้อมเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ เช่นเดียวกับการวิจัยที่เตรียมกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และทุกขั้นตอนสำคัญ

3.3.3. การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จัดโดยคณะที่ปรึกษาหลังจากเก็บข้อมูลเสร็จใช้เวลาจัดอบรมรวม 3 วัน ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีผู้เข้าร่วม 3 องค์กร จากจังหวัดเชียงใหม่ 2 องค์กร และจังหวัดแม่ฮ่องสอน 1 องค์กร กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้วิจัยรวม 8 คน การจัดอบรมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์

การณเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่ผ่านมา และจัดอบรมทางเทคนิคเกี่ยวกับการทำรายงาน ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ชื่อ Hyper Research 3.7 และแต่ละองค์กรวางแผนการจัดทำรายงาน

3.3.4. การวางแผนการจัดทำรายงาน

- ผู้ประสานงานการวิจัยถ่ายทอดเอกสารงานการวิจัยเรื่อง คนรับใช้ในบ้าน : แรงงานอพยพ จากพม่ามาไทย ให้กับคณะผู้วิจัยในพื้นที่ที่ได้ศึกษาล่วงหน้า
- ประชุมคณะผู้วิจัยในพื้นที่เพื่อให้คณะผู้วิจัยร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการที่ได้ ร่วมงานวิจัยครั้งนี้, ปัญหาอุปสรรคจากการทำงาน, ลักษณะกิจกรรมการคืนข้อมูลให้กับ กลุ่มเป้าหมาย และการเขียนรายงานสรุป

3.4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4.1. คณะผู้วิจัย ประกอบด้วย

1. ที่ปรึกษาการวิจัย จำนวน 2 คน ได้แก่ คุณทริส โคเอทท์ และคุณเอมี มาวรี
2. ผู้ประสานงานการวิจัยจำนวน 1 คน เป็นนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเคยมี ประสบการณ์ทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และเป็นคนนอกพื้นที่
3. ผู้วิจัยในพื้นที่จำนวน 4 คน มีบทบาทในการตั้งคำถามตามแบบสัมภาษณ์ กระตุ้นให้ กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการพูดคุย สรุปเนื้อหา/ประเด็นสำคัญให้กับกลุ่มเป้าหมายและบางครั้งให้คำแนะนำ ปรึกษาถ้ากลุ่มเป้าหมายต้องการ ผู้วิจัยแต่ละคนจะมีสมุดคนละสองเล่มๆ หนึ่งสำหรับใช้จดกระบวนการวิจัย อีกเล่มหนึ่ง ใช้บันทึกข้อมูลซึ่งจะแบ่งหน้ากระดาษเป็นสองส่วนๆซ้ายมือสำหรับบันทึกสรุปประเด็นสำคัญที่ได้ จากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ส่วนขวา มือบันทึกเกี่ยวกับข้อสังเกตที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นหรือเป็นข้อคิดเห็นของ ผู้วิจัย
4. ล่ามในพื้นที่ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาติพันธุ์ดราฮั้งจำนวน 3 คน และคะฉิ่น 1 คนนั้น ผู้ให้ข้อมูลสามารถพูดภาษาไทยได้บ้างพอเข้าใจแต่คณะผู้วิจัยต้องการได้รายละเอียดจึงให้ล่ามในพื้นที่ช่วยแปล ให้ โดยคณะผู้วิจัยทำความเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับคำถามทั้งหมดกับล่าม/คนแปลก่อน
5. ผู้ช่วยผู้วิจัยในพื้นที่ จำนวน 1 คน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ซึ่งที่ผ่านมาได้ช่วยผู้วิจัย เตรียมเอกสาร และเคยเข้าพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายกับผู้วิจัย โดยผู้ช่วยผู้วิจัยมีหน้าที่ถอดบทสัมภาษณ์ และพิมพ์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อยนั้นที่คณะผู้วิจัยไม่สามารถจดบันทึกข้อมูลได้ ทัน จึงใช้วิธีการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ด้วย ในพื้นที่

3.4.2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะเชิงพรรณนา มีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

คณะผู้วิจัยทั้ง 3 องค์กรได้ร่วมกันออกแบบแนวคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง และแนวคำถามแบบมีโครงสร้าง โดยมีคณะที่ปรึกษาการวิจัยให้คำปรึกษา

- นำไปทดสอบภาคสนาม แล้วนำมาปรับปรุง
 - แต่ละองค์กรนำไปใช้ในพื้นที่ และสามารถปรับได้ตามสถานการณ์ในพื้นที่
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก
- ส่วนมากเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล
 - ใช้แนวคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง
 - ยืดหยุ่น ทำให้บทสนทนาต่อเนื่อง ไม่สะดุด
 - ช่วยให้สอบถาม และเก็บข้อมูลครบทุกประเด็น
3. การสนทนากลุ่มย่อย
- เพื่อเก็บข้อมูลทั่วไป และระดับลึก และตรวจสอบข้อมูล
 - กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นคนที่รอบรู้เดียวกัน (2-5คน)
4. การสังเกต

คณะผู้วิจัยสังเกต และบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต เช่น สภาพแวดล้อมทั่วไปบริเวณรอบที่พัก กลุ่มเป้าหมาย และปฏิกิริยาของกลุ่มเป้าหมายขณะสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง เช่น สีหน้า แววตา ท่าทาง และคำพูด ซึ่งบ่งบอกถึงอารมณ์ความรู้สึกของกลุ่มเป้าหมายในขณะนั้นได้

3.5. พื้นที่ศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง

3.5.1. พื้นที่ศึกษา สวนสัมมีกระจายทั่วไปทั้งตำบล

- ตำบล ก. มีทั้งสวนขนาดใหญ่ (แรงงานมากกว่า 50 คน), สวนขนาดกลาง (แรงงาน 20-50 คน) และสวนขนาดเล็ก (แรงงานน้อยกว่า 20 คน)
- ตำบล ข. มีสวนขนาดเล็ก (แรงงานน้อยกว่า 20 คน)

3.5.2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลเป็นแรงงานข้ามชาติ มีทั้งพักในสวน และพักนอกสวน

- ตำบล ก. จำนวน 10 ครอบครัว
- ตำบล ข. จำนวน 11 ครอบครัว

ส่วนข้อมูลจากนอกพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ สามารถสัมภาษณ์ได้ 1 คน และเขตอำเภอฝาง สามารถสัมภาษณ์เจ้าของสวน 2 คน

ตารางที่ 3.1 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามอายุของผู้ให้การสัมภาษณ์

อายุ	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	-	-	-	-	1	100	1	4.55
20-29 ปี	2	20	1	9.09	-	-	3	13.64
30-39 ปี	6	60	2	18.18	-	-	8	36.36
40-49 ปี	-	-	3	27.27	-	-	3	13.64
50-59 ปี	1	10	2	18.18	-	-	3	13.64
60-69 ปี	1	10	3	27.27	-	-	4	18.18
มากกว่า 69 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.2 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามเพศของผู้ให้การสัมภาษณ์

เพศ	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
หญิง	6	60	5	45.45	-	-	11	50
ชาย	4	40	6	54.55	1	100	11	50
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.3 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชาติพันธุ์	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ไทใหญ่	7	70	10	90.9 1	1	100	18	8 1.82
ดาราอั้ง	3	30	-	-	-	-	3	13.64
คะฉิ่น	-	-	1	9.09	-	-	1	4.55
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.4 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามจำนวนบุตรของผู้ให้การสัมภาษณ์

จำนวนบุตร	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ไม่มี	2	20	2	18.18	1	100	5	22.73
1 คน	5	50	3	27.27	-	-	8	36.36
2 คน	-	-	4	36.36	-	-	4	18.18
3 คน	3	30	2	18.18	-	-	5	22.73
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.5 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามอาชีพของผู้ให้การสัมภาษณ์

อาชีพ	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ค้าขาย	1	10	-	-	-	-	1	4.55
รับจ้างในสวน	8	80	10	90.9 1	-	-	18	8 1.82
รับจ้างงานบ้าน	1	10	-	-	-	-	1	4.55
ไม่ได้ทำงาน	-	-	1	9.09	-	-	1	4.55
รับจ้างร้านอาหาร	-	-	-	-	1	100	1	4.55
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.6 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามแหล่งที่พักอาศัยของผู้ให้การสัมภาษณ์

ที่พักอาศัย	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ในสวนส้ม	5	50	5	45.45	-	-	10	45.45
ในชุมชน (นอกสวนส้ม)	5	50	6	54.55	1	100	12	54.55
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.7 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามเอกสารแสดงตนทางราชการของผู้ให้การสัมภาษณ์

ที่พักอาศัย	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ไม่มีเอกสาร	1	10	2	18.18	-	-	3	13.64
บัตรสีชมพู	6	60	1	9.09	1	100	8	36.36
พาสปอร์ต	2	20	1	9.09	-	-	3	13.64
บัตร 10ปี	1	10	-	-	-	-	1	4.55
เขียวขอบแดง	-	-	5	45.45	-	-	5	22.73
ทร.38/ 1	-	-	1	9.09	-	-	1	4.55
ไม่มีสัญชาติไทย	-	-	1	9.09	-	-	1	4.55
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.8 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามการมีใบอนุญาตทำงานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ที่พักอาศัย	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
มีใบอนุญาตทำงาน	8	80	4	36.36	1	100	13	59.09
ไม่มีใบอนุญาตทำงาน	2	20	7	63.64	-	-	9	40.9 1
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.9 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทยของผู้ให้การสัมภาษณ์

ระยะเวลาที่อยู่ใน ประเทศไทย	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1-5 ปี	3	30	2	18.18	-	-	5	22.73
6- 10 ปี	3	30	-	-	-	-	3	13.64
11- 15 ปี	2	20	4	36.36	1	100	7	3 1.82
16-20 ปี	1	10	3	27.27	-	-	4	18.18
มากกว่า 20 ปี	1	10	2	18.18	-	-	3	13.64
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.10 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามการได้รับโอกาสทางการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์

โอกาสทางการ ศึกษา	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ภาษาไทย	3	30	-	-	1	100	4	18.18
ภาษาเมียนมาร์	-	-	-	-	-	-	-	-
ไม่ได้เรียนภาษาไทย	7	70	11	100	-	-	18	81.82
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

ตารางที่ 3.11 การจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามจำนวนปีที่ได้ศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์

จำนวนปีที่ได้ศึกษา ของผู้ให้การ สัมภาษณ์	พื้นที่ศึกษา				นอกพื้นที่		รวม	
	ตำบล ก.		ตำบล ข.		อำเภอเมืองเชียงใหม่			
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	7	70	11	100	-	-	18	81.82
1-2 ปี	3	30	-	-	-	-	3	13.64
3-4 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-
5-6 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-
7-8 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-
9- 10 ปี	-	-	-	-	1	100	1	4.55
รวม	10	100	11	100	1	100	22	100

- จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในตารางเหล่านี้ สามารถสรุปได้ดังนี้
- กลุ่มอายุของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ระดับลึกในการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมาเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.18, ที่ร้อยละ 13.64 มีสามกลุ่มอายุคือ 20-29 ปี, 40-49 ปี และ 50-59 ปี
- ผู้ที่ให้สัมภาษณ์ระดับลึกในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นเพศหญิง และเพศชายจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 50
- เมื่อจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์พบว่ากลุ่มอายุของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ระดับลึกในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 22 คน เป็นชาวไทยใหญ่ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 81.82 รองลงมาเป็นคนต่างด้าวและกะเหรี่ยง ตามลำดับ

- จำนวนบุตรของผู้ให้การสัมภาษณ์ระดับลึก พบว่ากลุ่มเป้าหมายทั้งหมดแต่งงานแล้ว ครอบครัวกลุ่มเป้าหมายมีบุตรอย่างน้อย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 77.27 และไม่มีบุตรร้อยละ 22.73
- ผู้ให้การสัมภาษณ์ระดับลึกจำแนกตามอาชีพ พบว่า ร้อยละ 81.82 ทำงานรับจ้างในสวน มีเพียงร้อยละ 4.55 ที่ทำอาชีพค้าขาย , รับจ้างทำงานบ้าน และรับจ้างทำงานในร้านอาหาร ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายที่ไม่ได้ทำงานมีเพียงคิดเป็นร้อยละ 4.5
- ผู้ให้การสัมภาษณ์ระดับลึกทั้งหมด 22 คน พบว่ามีที่พักในสวน จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 45.45 และอีกร้อยละ 54.55 พักกระจายอยู่ในชุมชนซึ่งอยู่นอกสวนส้ม
- เมื่อพิจารณาตามเอกสารแสดงตนทางราชการ พบว่าผู้ให้การสัมภาษณ์ระดับลึกมีบัตรประจำตัวบัตรสีชมพู จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 นอกจากนั้นจะมีบัตรเขียวขอบแดง ร้อยละ 22.73, มีบัตรพาสปอร์ตร้อยละ 13.64 , ไม่มีเอกสารใดๆเลยจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.64, และทั้งนี้มีบัตร 10 ปี บัตร ทร.38/ 1 และบัตรผู้ไม่มีสัญชาติไทย อย่างละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.55
- จากผู้ให้การสัมภาษณ์ระดับลึกทั้ง 22 คนพบว่าผู้มีใบอนุญาตทำงานมีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 59.09 ที่เหลือจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 40.90เป็นผู้ที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน
- หากพิจารณาถึงระยะเวลาการเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยพบว่าผู้ให้การสัมภาษณ์ระดับลึก มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 31.82 เข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ 11- 15 ปี มีเป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาที่พำนักรในประเทศไทย ตั้งแต่ 1-5 ปี มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 22.73, ตั้งแต่ 16-20 ปีมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18, และที่อยู่ในประเทศไทยในช่วงระหว่าง 6- 10 ปี และมากกว่า 20 ปีมีช่วงละ 3 คนเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 13.64 ตามลำดับ
- ผู้ให้การสัมภาษณ์ระดับลึกจำนวน 22 คนพบว่ามีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาทางด้านภาษาไทย ส่วนที่เหลือจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 81.82 ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาทั้งภาษาไทย และภาษาเมียนมาร์
- จากผู้ที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาไทยจำนวน 4 คนนั้นพบว่ามีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.64 ที่ได้เรียน 1-2 ปี และที่ได้เรียน 9- 10 ปีมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.55

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากบทที่แล้ว ในหัวข้อที่ 3.3.4 ได้กล่าวในพื้นที่ตำบล ก. สามารถสัมภาษณ์ได้ 10 คน และในตำบล ข. สามารถสัมภาษณ์ได้ 11 คน เกินเป้าหมาย 1 คน ส่วนข้อมูลจากนอกพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ เขตอำเภอเมือง เชียงใหม่ สามารถสัมภาษณ์ได้ 1 คน และเขตอำเภอฝาง สามารถสัมภาษณ์เจ้าของสวน 2 คน

4.1. สถานการณ์ในบ้านเกิด: สงครามภายในประเทศ

ปัจจัยหลักจากพื้นที่ต้นทาง (ประเทศเมียนมาร์) ทำให้แต่ละคนตัดสินใจอพยพเข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่าผลของสงครามซึ่งเป็นช่วงตกทุกข์ได้ยากของคนที่อยู่ในสถานการณ์สงครามทำให้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้คนในพื้นที่ต้นทาง(ประเทศเมียนมาร์)ตัดสินใจอพยพเข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย โดยมีปัจจัยรองลงมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ

ชาวไทใหญ่เป็นผู้คนอาศัยอยู่ในรัฐฉาน ซึ่งเป็นรัฐหนึ่งในประเทศเมียนมาร์ ชาวไทใหญ่ต้องเผชิญกับสงครามมาโดยตลอดตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง หลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงก็ต้องมาทำสงครามภายในประเทศกับทหารพม่า(เมียนมาร์) ซึ่งผลกระทบจากสงครามทำให้ชาวไทใหญ่บางส่วนตัดสินใจอพยพเคลื่อนย้ายเข้าไปหางานทำในประเทศไทย ซึ่งผลของสงครามทำให้เกิดผลกระทบกับทุกคนที่อยู่ในสถานการณ์โดยเฉพาะกับเด็กและสตรี

4.1.1. ทหารเด็ก

ในช่วงสงครามการสู้รบแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องหากองกำลังให้มากที่สุด ดังนั้นแต่ละฝ่ายจึงมีการเกณฑ์หรือบังคับคนให้เข้ามาเป็นทหารเมื่อไม่มีคนที่อยู่ในอายุที่ควรจะเป็นก็จำเป็นต้องใช้คนที่อายุน้อย ดังตัวอย่าง เช่น

- ลุงเล่าให้ฟังว่าเมื่อก่อน ลุงอยู่ประเทศพม่า อยู่คนละหมู่บ้านกับป้า การใช้ชีวิตของลุงตั้งแต่อายุได้ 12 ขวบ ลุงก็ได้รับการเกณฑ์ทหารจากพม่าโดยที่ไปเป็นคนหาบสำภาระ ลุงมีพี่น้อง 3 คน ลุงเป็นพี่คนโต อีก 2 คนเป็นผู้หญิง 1 คน และน้องคนเล็กเป็นผู้ชาย ลุงถูกเกณฑ์ไปหาบสำภาระในป่า ถ้าหาบของไม่ไหวหรือเดินช้าก็จะถูกเขี่ยนตี จากการหาบของถ้าไม่ตายก่อนก็ได้กลับไปแต่ละครั้ง 15-20 วันจากนั้นถ้ามีการเกณฑ์คนหาบอีก ลุงก็ถูกเกณฑ์ไปอีกจนแม่ของลุงคิดว่าสงสารลูก ต้องหนีเพื่อเอาตัวรอด แต่ก่อนที่จะหนี ลุงก็ถูกเกณฑ์ไปแล้วพ่อแม่เลยคิดว่ารอให้ลุงกลับมา ก่อนค่อยพากันหนีเข้าเมืองไทย แต่การไปครั้งนี้พ่อแม่ไม่ได้ข่าวของลุงอีกเลยทางบ้านจึงคิดว่าลุงตายแล้ว จึงทำให้ลุง และครอบครัวพรางจากกันตั้งแต่นั้น ลุงได้กลับไปที่บ้านแต่ไม่เจอครอบครัวลุงๆจึงมาอาศัยอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มาเจอกันกับป้า จากที่ลุงเล่าให้ฟัง ทีมวิจัยถามต่อไปว่า ส่วนมากที่พม่าให้ไปหาบจะเป็นอะไร ลุงเล่าว่าเป็นของใช้ทหาร และปืน ส่วน

มาก็ไม่รู้ว่สิ่งทีหำบไปส่งในปำคืออะไร แต่ถ่ำใครพูดมำหรือยำกรู้ยำกเห็นมำกก็จะถูกขำ ไม่ได้กลับปำบ้าน จึงไม่มีใครกล่ำถำม

- ขำย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อำย 58 ปี อพยพมำยั้งประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงำนในอำเภอฝำง

- พ่อบ้านเล่าให้ฟังว่ำ เขำมำอยู่ในเมืองไทยได้ 22 ปี อยู่ด้วยกัน 5 คน และมีหลำน รวมทั้งหมดเป็น 9 คน ตอนอยู่พมำไม่มีบัตรอะไรเลยเพราะต้องเป็นทหาร มีพี่น้อง3คน พ่อแม่ตำยหมดตอนแม่ตำย อำย7ขวบ และมำเป็นทหารอำย 12 ขวบ ทหาร โดนถูกเกณฑ์ มำเป็นทหารในระหว่างอยู่ในค่ายทหารก็ฝึกซ้อมจนอำย 15 ปี จึงได้ไปออกรบ ได้ค้ำตอบแทน 60 บาท เป็นเงินไทย ตอนนั้นสมำรถเดินทำงเขำออกขำยแดนพมำ-ไทยได้เป็นทหารได้ 10 ปีกว่ำออกจากทหารอำย 20กว่ำปีจำกนั้นจึงเขำประเทศไทยสำเหตุกรำออกจำกทหารเพราะเขำสละยำกองกำล่ง

ขำย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อำย 45 ปี อพยพมำยั้งประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงำนในอำเภอฝำง

- ลุง เป็นคนเถื่อนทีหนีพมำตั้งแต่อำย 12 ขวบ ได้ไปอาศัยอยู่กับกลุ่มคนที่ต่อต้านพมำ กลุ่มนี้คือ คนเถื่อน ลุง เล่ำวกรำหนีพมำไม่ยำกเป็นทหาร เพราะพ่อแม่บอกว่ำถ่ำได้ถูกจับก็ไม่ได้กลับมาอีกเลยต้องหนีไปรวมกับคนเถื่อน แต่แล้วก็หนีพ้นจำกกรำเป็นทหาร ผมถูกสอนให้จับปืนล่ำสัตว์ และปล้นคนรวยมำช่วยคนจน หัวหน้ำบอกว่ำเรำต้องปล้นคนเพื่อเลี้ยงตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นแต่จะไม่ขำใคร และรังแกใคร ผมหนีมำโดยไม่รู้ว่ำพ่อแม่เป็นอย่ำงไรตำยหรือว่ำมีชีวิตอยู่ ผมตัวคนเดียวไม่มีพี่น้อง ผมอยู่ในแค้มป์ในปำนำน 10 ปี หัวหน้ำก็ใช้ให้ผมหำบของเขำเมืองไทย พอเอำของมำส่งให้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ก็ล่ำลอบเขำมำทำงอ่ำงขำงอยำกจะมำอยู่เมืองไทย และไม่ได้กลับปำอีกเลยจนถึงทุกวันนี้

ขำย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อำย 50 ปี อพยพมำยั้งประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงำนในอำเภอฝำง

4.1.2. เด็กขำดส่วสติภำพในการดำรงชีวิต

กรำมีชีวิตรอด ปลอดภัยอันตรำยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก แม่ตั้งครรรค์และเด็กจึงควรได้รับบริกรำสุขภำพที่มีมำตรฐำนสูงสุดเท่ำที่จะทำได้ ต้องได้รับกรำป้องกันจำกโรคภัยอันตรำย เมื่อเจ็บป่วยควรได้รับการบำบัดรักษำและฟื้นฟูสภำพทั้งทำงร่ำงก่ำย และจิตใจอย่ำงมีประสิทธิภำพ (ความรู้เพื่อชีวิต: สำระที่ท่ำทำย กรำมวิขำกร กระทรวงศึกษำธิกรำ 254 1)

- ตอนทีอยู่พมำทำงบ้านมีฐำนะยำกจนมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ป้ำเป็นคนที 2 พี่น้องทั้ง 6 คน เป็นผู้หญ่งทั้งหมดต้องช่วยกันทำมำหำกินบำงครั้งก็อดๆยำกๆ เพราะไม่มีเงิน พ่อแม่มีลูกเยื่อต้องทำงำนมำโดยตลอด ตั้งแต่อำย 7 ปี ไม่ได้เรียนหนังสืออำนอะไรไม่ออก จนป้ำได้แต่งงำนกับลุงคนบ้านเดียวกัน มีลูกคนแรกไม่ได้เลี้ยงเกิดมำประมำณ 3 วันลูกก็ตำยเพราะไม่มีหมอ ป้ำเล่าต่อว่ำลูกตัวร้อนใช้สูงแล้วก็ชักตำย ทีมำวิจัย

ถามว่าแล้วได้พาลูกไปรักษาที่ไหนบ้างหรือเปลื่อก่อนที่ลูกจะเสียปากบอกว่าพาไปรักษาที่สละ (หมอพื้นบ้าน) แต่
ก็รักษาไม่ได้ไม่มียา และไม่รู้ว่ลูกเป็นอะไร ไม่ได้ไปหาหมอเพราะโรงพยาบาลอยู่ไกลใช้เวลาเดินทางเป็นวัน
และไม่มีเงิน ต่อมาไม่นานปากก็มีลูกอีกคนก็ไม่ได้เลี้ยงตายอีก เลี้ยงได้ไม่กี่วันก็ตายปากไม่รู้ว่จะท่อย่างไร ไม่
เลี้ยงลูกก็ไม่ได้ตอนนั้นคิดไม่ย่กมีลูกอีกแล้ว แต่ท่ทำไม่ได้เพราะไม่มียาคุม ผ่านไปปีกว่สุดท่ยก็มีลูกอีกคน
เป็นคนที่ 3 คนนี้เลี้ยงได้นานหน่อยแต่ก็ตายอีก ลูกไม่สบายหนีพม่าก็ต้งหนีเพราะพม่ามันจะฆ่า จับผู้ชายไป
เป็นแรงงาน ไม่มีเงิน ไม่มีแรง ลูกคนที่ 3 ก็ตายอีก ต่อจากนั้นปากก็ได่เล่าต่ออีกว่หนีเข้ามาเมืองไทย ก่อนท่จะ
หนีเข้ามาเมืองไทยคนที่อยู่ในหมู่บ้านบอกว่าไปอยู่เมืองไทยสบาย ก็เลยตัดสินใจเข้ามาเมืองไทย หลึง ไทใหญ่
สมรสแล้ว อายุ 42 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนอยู่พม่าแม่เผามีลูก 6 คน ตายไปแล้ว 3 คนตอนนี้เหลือ 3 คน พ่อเผ่า และลูกอีก
3 คนถูกพม่าจับไปฆ่า บางคนก็หนีรอด บางคนก็ถูกฆ่าตาย แม่เผ่าได้พาลูกอีก 3 คนหนีไปอยู่ที่บ้านหนอง มี
ความลำบากมากมีวัวแค่ตัวเดียวจะชนของก็ไม่ได้ ยืมเขาก็ก่ไม่ให้ยืม เพราะเขาก็ก่ต้งชนของเหมือนกันมาอยู่ที่
บ้านหนองก็ถูกพม่าไล่อีก เลยหนีไปที่ป่าเลยไปไม่ถึงปีก็ได้ย้ายไปที่น้ำจ้งประมาณ 2 ปีแล้วได้เดินทางมา
เมืองไทย ก่อนท่แม่เผ่าจะมาเมืองไทยลูกได้เข้ามาก่อนแล้ว 2 คน ตอนที่คลอดลูกที่พม่าคลอดที่บ้านหมอดำแย
ทำคลอดให้ เพราะโรงพยาบาลไกลจากบ้านมาก และไม่มีเงิน เวลาท่ไม่สบายก็มีสละ(หมอพื้นบ้าน)รักษา

หลึง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4.1.3. เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา

การศึกษามีความสำคัญต่อเด็กทุกคนทั้งหญิงและชายเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับการดำเนิน
ชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาตนเองตลอดชีวิต เด็กทุกคนจึงจ้งเป็นท่จะต้องได้รับการศึกษา แต่จาก
การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 12 คนไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเพราะอยู่ในสถานการณ์สงคราม และลูกก็ไม่ได้
เรียนหนังสือด้วย

- มีลูก 4 คน ไม่ได้ทำบัตรอะไร มีทหารให้ไปทำบัตร แต่คิดว่าพ่อเผ่าแม่เผ่าเป็นคน
ยากจนไม่ต้งการทำบัตร เพราะต้งหนีทหารพม่าตลอด อยู่ไม่เป็นที่ อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่รู้ว่ห่างไกล
พม่า แต่สุดท้ายพ่อเผ่าเล่าว่ไม่ว่จะหนีไปที่ไหน ก็ถูกตามตัวตลอด จึงคิดท่จะหนีเข้าเมืองไทย ลูกแต่ละคน
ไม่ได้เรียนหนังสือความลำบากท่ต้งหนีพม่าอยู่ตลอด เวลาไม่สบายก็ไม่ได้ไปหาหมอ แต่มีหมอในหมู่บ้านท่
เรียกว่าสละ (หมอพื้นบ้าน) ช่วยรักษาสาเหตุท่ต้งหนีพม่าพ่อเผ่าบอกว่า มีลูก 4 คน ลูกผู้หญิง 1 คน พม่าจะมา
พาลูกผู้ชายไปเกณฑ์ทหารพม่า ไม่ย่กให้ลูกไปเพราะรู้ว่ถ้าไปแล้วไม่ได้กลับมา เลยพาลูกหนี

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- แม่เฒ่าเริ่มเล่าความเป็นอยู่ตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก ว่าการใช้ชีวิตในประเทศพม่าหรือเมืองไทยเป็นชีวิตที่อุ่นใจในบ้านเกิดถึงแม้จะถูกกดขี่จากพม่าโดยการมาพาคนในบ้านไปเกณฑ์ทหารแต่ตัวของแม่เฒ่าก็ไม่รู้สึกเดือดร้อนอะไรเพราะเป็นผู้หญิงคิดอยู่อย่างเดียวว่าโชคดียังไงก็ได้เกิดเป็นผู้ชายถ้าเป็นผู้ชายต้องได้จากบ้านตอนนั้นไม่ได้มีความรู้ไม่ได้สนใจใครรู้แต่ตัวเองมีความสุขกับการเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย สมัยแม่เฒ่าเป็นเด็กไม่รู้จักเมืองไทย และไม่เคยได้ฟังว่าใครจะพูดถึงจนมีครอบครัวมีลูกถึงเข้าใจความทุกข์ที่พ่อแม่เคยได้รับเพราะแม่เฒ่ามีลูก 3 คนหญิง 2 คนชาย 1 คนแต่ละวันต้องคอยหนีทหารพม่าไม่ให้จับลูกชายไปตอนแม่เฒ่าเป็นเด็กก็ไม่ได้เรียนหนังสือพอมาถึงรุ่นลูกก็ไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะต้องหนีทหารพม่าตลอดกลัวว่าจะพลัดพรากจากลูก และไม่ได้คิดว่าการเรียนสำคัญฐานะทางบ้านก็ไม่ได้ถึงขั้นยากจนไม่มีที่นาแต่สามารถทำนาในพื้นที่ของคนอื่นได้ มีล่อวัว (เกวียน 1 คู) ควาย 1 ตัว แม่เฒ่าเล่าว่าการมีล่อวัวใช้แทนรถที่ใช้ขนของได้ ส่วนควายใช้ทำนาเป็นความสุขที่พ่อแม่มีพอกิน แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการโจมตีของพม่า และกลัวลูกไม่ปลอดภัยจึงต้องขายวัวขายควายเป็นเงินหนีเข้าเมืองไทย

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 60 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ป้ามีครอบครัวอยู่แล้วมีลูก 2 คน ป้าไม่ได้เรียนหนังสือลูกทั้ง 2 คนก็ได้เรียนเพราะในหมู่บ้านป่าพาลูกหนีลูกป็น และสามปีก็ถูกยิงตายตอนลูกยังเล็กอายุ 5 ขวบกับ 7 ขวบเท่านั้น จากนั้นไม่นานป้าหนีออกจากหมู่บ้าน ตอนแรกไม่ได้คิดว่าจะมาเมืองไทยแต่ได้มาเจอกับลุงจึงพากันหนีเข้าเมืองไทย ทางด่านบ้านลาน และได้มาหลบซ่อนตัวอยู่ที่แคมป์ป่าไม้ เพราะไม่มีบัตรกลัวตำรวจ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 65 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.1.4. เด็กมีครอบครัวก่อนวัยอันควร

แม่ที่ตั้งครรภ์ก่อนอายุ 20 ปี ในด้านร่างกายยังเติบโตไม่เต็มที่จึงมักจะคลอดลูกก่อนกำหนดลูกมีน้ำหนักตัวแรกคลอดน้อย มีโอกาสเจ็บป่วยง่าย และตายในช่วงขวบปีแรกมากกว่า ส่วนตัวแม่อาจเป็นโรคโลหิตจาง มีความดันโลหิตสูง ขณะตั้งครรภ์หรือคลอดยาก สำหรับด้านจิตใจยังเป็นวัยรุ่นที่มีอารมณ์แปรปรวนได้ง่ายจึงยังไม่พร้อมที่จะเป็นแม่ (ความรู้เพื่อชีวิต : สารคดีทำหาย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 254 1)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบมีเด็กผู้หญิง(อายุ 14 และ 15ปี)จำนวน 2 คนจะต้องตัดสินใจมีครอบครัวภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่เขาตัดสินใจแล้วเพื่อความอยู่รอดของเด็ก และสมาชิกในครอบครัวในช่วงนั้น

- อยู่เมืองนอกที่บ้าน มีสมาชิกในครอบครัว 5 คน มีแม่ ส่วนพ่อเป็นพ่อเลี้ยงมีน้องต่างบิดา เป็นผู้ชาย 2 คน นางเป็นคนโต ที่บ้านมีอาชีพค้าขาย บ้านห่างจากในเมืองปิ่นจรรย์ประมาณ 15 นาที ตอนเด็กได้เจอการสู้รบ เห็นไฟไหม้ ระเบิดลงบ่อยๆ ต้องหลบอยู่ในหลุมหลบภัย และตอนกลางคืนต้องไปนอน

ในหลุมหลบภัยเข้ามาเมืองไทยตอนนั้น อายุ 14 ปี เข้ามาอยู่กับชาวบ้านต่างหมู่บ้านรวม 9 คนมีผู้หญิง 5 คน ผู้ชาย 4 คน เพราะว่ามีเพื่อนบ้านไปเล่าให้ฟังว่าอยู่เมืองไทยได้เงินดี และทำงานสบายแล้วเพื่อนที่กลับไปเมืองนอกมีเงิน และมีทองใส่เลยตัดสินใจมาเมืองไทย(หนีแม่มาโดยไม่ได้บอกแม่ คิดว่าอยากมีเงินเหมือนคนอื่น) เมื่อมาถึงเขตประเทศไทย แล้วมาพักที่อำเภอเวียงแหง เป็นลูกจ้างเขาได้วันละ 10 บาทเดือนละ 300 บาทเป็นร้านขายของชำ และได้เกิดชอบพอกับลูกชายเจ้าของร้านแต่แม่ของลูกชายไม่ชอบนางเลยหาทางกลั่นแกล้ง และไล่นางออกจากบ้าน นางไม่มีที่อยู่ที่พึ่งเพราะไม่มีญาติในเมืองไทยเลย พอติดต่อกับยายข้างบ้านเป็นแม่สื่อให้แต่งงานกับชายไทใหญ่ที่มีอายุ 62 ปี นางไม่มีที่พึ่งเลยตัดสินใจแต่งงานเพราะตอนเข้ามายังเป็นเด็ก (อายุ 14ปี) วันแต่งงานสามีเอาข้าวมาให้ 1 ถัง

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่อยู่เมืองนอกตอนเป็นเด็กอายุได้ 7 ขวบ ไม่ค่อยรู้อะไรมากแต่จำได้ว่าพ่อแม่เคยพาเข้าป่าบ้าง และเอาไปฝากไว้บ้านคนอื่นบ้างแต่ก็ไม่รู้ว่าพ่อแม่ทำอะไรหนืออะไร แม่บอกว่าพ่อต้องไปกับคนอื่นอีกนานกว่าจะได้กลับมา(มารู้ตอนหลังว่าพ่อถูกจับไปเป็นทหารพม่า และตายแล้ว) อยู่อีกประมาณ 10 กว่าวันแม่ก็เลยพาหนีมาเมืองไทย มีพี่น้อง 3 คน แม่ได้มาอาศัยอยู่กับญาติทำงานรับจ้างทั่วไปอยู่ได้ประมาณ 2 เดือนก็ย้ายเข้าไปอยู่ในสวนส้มเพราะไม่มีบัตรต้องหลบตำรวจกลัวตำรวจจะตามจับต้องเข้าไปทำงานในสวนส้มแม่ทำงานคนเดียว ตอนนั้นเลี้ยงลูก 3 คนเป็นผู้หญิงทั้งหมด พอพี่สาวคนโตอายุ 15 ปี ก็ได้แต่งงานกับคนในสวนแล้วก็ย้ายออกไปกับแฟน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 26 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.1.5. ผู้หญิงถูกคุกคาม และล่วงละเมิดทางเพศ

ในช่วงภาวะสงครามพ่อแม่ที่มีลูกผู้ชายก็จะกลัวว่าลูกตนเองจะถูกจับไปเป็นทหาร ส่วนพ่อแม่ที่มีลูกผู้หญิงก็จะกลัวว่าลูกจะถูกทหารพม่าจับไปข่มขืน ดังนั้นในช่วงสงครามพ่อแม่ไม่ว่าจะมีลูกผู้หญิงหรือลูกผู้ชายจะต้องหาวิธีการปกป้องคุ้มครองลูกตนเองให้ดีที่สุด

- ความเป็นอยู่เมื่อยังอยู่หมู่บ้านเมืองนอก มีพี่น้อง 3 คน ตายไปแล้ว 1 คน เหลือพี่น้อง 2 คนที่ต้องดูแลซึ่งกันและกันดูแลพ่อแม่ทำงานรับจ้างแต่ในหมู่บ้านอยู่ใกล้กับตีบหมายถึงค่ายทหารพม่า ผู้หญิงในหมู่บ้านมักจะถูกทหารพม่าจับไปข่มขืน บางคนก็ได้กลับมาบางคนก็ถูกฆ่าตายเป็นสาเหตุที่พ่อแม่ให้นางและน้องหนีเข้ามาเมืองไทยแต่พ่อแม่ยังอยู่ที่ประเทศพม่า พ่อแม่คิดจะช่วยลูกจนต้องขายของในบ้านแม่กระทั่งข่าวสารเพื่อให้มีเงินให้ลูกหนีเข้าเมืองไทย นางบอกว่าสงสารพ่อแม่แต่ก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร คิดว่าจะมาหางานทำจะได้ส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่ใช้จ่าย

หญิง ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 12 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.1.6. ชาวบ้านขาดสวัสดิภาพในชีวิต และทรัพย์สิน

ในช่วงสงครามชาวไทใหญ่จะต้องอยู่แบบหวาดระแวงอยู่ในหมู่บ้านตนเองไม่รู้เมื่อไหร่
ทหารพม่าจะเข้ามาทำร้าย หรือกบฏไทยผลิตผลการเกษตรของชาวบ้านที่เขาลงทุนลงแรงทำมาตลอด
ระยะเวลาที่ผ่านมา

- อยู่เมืองนอก ความเป็นอยู่ก็ทำไร่ ทำสวน เวลาทำสวน ทำนาได้ผลออกมาต้องแบ่งให้
ทหารพม่า ทุกปี ผมก็ได้ถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงานบ้าง เป็นทหารยิงปืนบ้าง แต่อยู่ได้ประมาณ 3 ปี ก็ถูกปล่อยกลับ
บ้านผมก็กลับไปหาลูกเมีย

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนอยู่พม่าถูกพม่าไล่กวาดต้อนให้ไปอยู่รวมกัน สาเหตุที่หนีเข้ามาเมืองไทยเพราะอยู่
ไม่ได้ มีข้าว อาหาร ก็มาเอาไปจนไม่เหลืออะไรเลย จึงตัดสินใจหนีเข้ามาในเมืองไทย ตอนอยู่พม่าเวลาเจ็บไข้ ไม่
สบายก็หาหมอบ้านหรือสละมารักษาให้ เวลาคลอดลูกก็มีหมอตำแยทำคลอดให้ โรงพยาบาลไกลมากไม่
สามารถที่จะไปได้เพราะต้องใช้เวลาในการเดินทาง 4-5 วัน และต้องใช้เงินมากเราไม่มีเงินก็ไม่ได้รักษา

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ป้าเล่าว่า ป้าจะเริ่มเล่าตั้งแต่ถูกต้อนจากพม่าที่ป้า และลุงเคยอยู่ในหมู่บ้าน แต่ถูกพม่า
มายึดทั้งหมู่บ้านแล้วนำคนหลายๆ หมู่บ้านมารวมกันอยู่รวมกัน ถ้าเป็นเมืองก็คือหลายหมู่บ้านเอามาอยู่รวมกัน
ใน 1 ตำบล คนมากมายอยู่เป็นแคมป์ในป่า แต่เราไม่รู้ว่าจะได้กลับไปอยู่ในหมู่บ้าน เมื่อไรก่อนที่จะถูก เกณฑ์
ทั่วหมู่บ้านมาอยู่รวมกันนั้น พม่าเข้ามาสอบถามเรื่องเน้นคนเถื่อน หรือรู้ที่อยู่ของทหารไทยใหญ่ไหม ถ้าตอบว่า
ไม่รู้ ก็จะถูกตี ถ้าตอบว่ารู้ก็จะให้พาไปชี้จุดที่ทหารไทยใหญ่อยู่ แต่ถ้าไม่เจอก็ถูกตีจนตายเป็นอะไรที่มันทรมาน
มากกับเหตุการณ์ที่เจอมา ตอนนั้นไม่คิดว่าจะมีชีวิตอยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4.1.7. ปัญหาทางเศรษฐกิจ

ช่วงสงคราม ทำให้ทุกคนต้องดิ้นรนมากขึ้นเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีชีวิตรอด เพราะช่วง
สงครามเป็นช่วงวิกฤติทางเศรษฐกิจ และจากการศึกษาครั้งนี้พบว่ามีคนในหมู่บ้านที่เคยไปทำงานในประเทศ
ไทยแล้วกลับมาบ้านมาชักชวน เช่น

- ฉันมีพี่น้องทั้งหมด 4 คน แม่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนพ่อได้ตายเมื่ออายุได้ประมาณ 12 ปี แม่ได้เลี้ยงดูลูกทั้ง 4 คน ฉันได้แต่งงานมีลูกสามคนชาย 1 หญิง 2 คน และเมื่อมีลูกคนที่สองได้ประมาณ 2 ปี สามีย้ายไปทำงาน และไม่มีเงินรักษาทำให้สามีย้ายไป ฉันต้องเลี้ยงดูลูกทั้งสามคนแต่กลัวว่าทหารพม่าจะเอาลูกคนแรกไปเป็นทหาร และที่เมืองนอกหาเงินลำบากไม่พอใช้ พ่อติมีคนกลับจากเมืองไทยเลยชวนมาทำงานด้วย

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ฉันแต่งงานที่เมืองนอกมีลูกอยู่ 2 คนมีพี่น้อง 5 คนพี่สาว 4 คน น้องชาย 1 คน พ่อแม่ตายตอนอายุ 17 ปี ตอนอยู่พม่า ไม่มีงานทำเพราะมีการสู้รบกัน หาเงินก็ลำบาก ขัดสน มีทหารพม่ามาเผาบ้านเรือน ต้องหนีเข้าป่า ไม่งั้นจะถูกพม่าฆ่าตาย มีหลาน และอาลูกทหารพม่าฆ่าตาย เพื่อนของฉันได้มาทำงานที่ประเทศไทย แล้วกลับพม่า เลยชวนนางมาทำงานที่ประเทศไทย ตอนนั้นตนเองไม่ได้คิดอะไร นอกจากจะไปให้พ้นจากพม่า พ้นจากสนามรบเพราะมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย กลัวลูกๆโดนฆ่า เลยตกลงมาตายเอาดาบหน้า

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.1.8. ความฝัน อยากมี อยากได้ เหมือนคนอื่น

ทุกคนมีความฝัน โดยเฉพาะการเห็นแบบอย่างจากคนอื่นที่เขาทำได้จริง อยากได้ อยากมี เหมือนคนอื่น ซึ่งก็ไม่ผิดในการที่จะทำแบบอย่างแต่ต้องรู้ที่มาที่ไปให้ละเอียดเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ ดังเช่นกรณีศึกษาครั้งนี้พบว่าผู้ให้ข้อมูลระดับลึกจะถามผู้ที่เคยมาอยู่เมืองไทยคือถามแต่ข้อดีเท่านั้น เช่นมีงานทำทุกวันหรือไม่ ได้เงินดีหรือไม่ ไม่มีใครถามข้อไม่ดีเลย

- จากประเทศพม่ามีพี่น้องทั้งหมดสามคน ชาย 2 หญิง 1 คน เป็นคนที่สอง ตอนเป็นเด็กได้บวชเณรที่ประเทศพม่า และสึกออกมาอยู่บ้าน ได้แต่งงานที่ประเทศพม่า และมีบุตรด้วยกัน 1 คน ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยเพราะว่าคนในหมู่บ้านที่เป็นหนุ่มสาวจะพากันไปทำงานที่ประเทศไทยจะเหลือแต่ผู้ที่มีอายุมากเท่านั้น ตอนอยู่เมืองนอกผมได้ทำงานทั่วไป รับจ้างบ้าง และครอบครัวมีสวนชา เก็บใบชาขายแต่ก็ไม่ได้ราคาที่ดี เห็นคนที่มาทำงานในประเทศไทยได้เงินดีหรือไปสร้างบ้านให้พ่อแม่อยู่ และมีทองใส่กัน เลยถามเขาว่ามาทำงานในประเทศไทยได้เงินดีหรือเปล่าเขาบอกว่าได้เงินดี และมีงานทำทุกวันเลยตัดสินใจพาลูกเมียเข้ามาทำงานในประเทศไทย

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ฉันอยู่ประเทศพม่าที่มีพี่น้องทั้งหมด 3 คนเป็นผู้หญิงทั้งสามคนได้มาทำงานหาเงินที่ในประเทศไทยเพราะว่าอยู่เมืองนอกมีแต่ทำไร่ทำนามีข้าวกินแต่ไม่มีเงินใช้เพราะการรับจ้างไม่ค่อยมีทำให้ฉันกับ

สามีได้ไปถามคนที่เข้ากลับมาจากเมืองไทยว่าทำงานเป็นอย่างไรบ้าง เขาบอกว่ามาทำงานเมืองไทยมีงานทำทุกวัน และได้ค่าจ้างวันละ 6,000 จ๊ิต ทำให้ฉัน และสามีตัดสินใจนำลูกทั้งสองคนเข้ามาทำงานในประเทศไทย

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ฉันอยากจะเห็นเมืองไทย อยากจะเข้ามาเมืองไทย จะได้แต่งตัวสวยๆ เหมือนคนอื่น มีคนในหมู่บ้านเคยมาอยู่เมืองไทยกลับไปแต่งตัวสวยเราเลยอยากแต่งตัวสวยๆ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 28 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 1 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- สาเหตุที่เข้ามาเมืองไทย เพราะว่ามีคนพูดว่าถ้าได้ไปทำงานที่เมืองไทย จะได้มีเงินมีทองเก็บ ค่อยกลับไปทำบ้านใหม่เลยชวนกัน 2 คน ผัวเมียเดินทางเข้าเมืองไทย พ่อแม่อีกให้มาเพื่อจะได้หาเงินไปช่วยทางบ้าน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.2. จุดเริ่มต้นของแรงงานข้ามชาติ

จากการวิเคราะห์ว่ามีปัจจัยหลักคือสงคราม ชาวเมียนมาร์โดยเฉพาะชาวไทใหญ่จากรัฐฉานต้องการมีชีวิตรอด และปลอดภัย จึงมีช่องทางเดียวคือการอพยพหนี และประเทศไทยปลอดภัยที่สุดเพราะใกล้ที่สุด

4.2.1. การเดินทางจากบ้านเกิดมุ่งสู่ประเทศไทย

ในการเดินทางออกจากหมู่บ้านครั้งนี้พบว่าส่วนมากจะเดินทางมาเป็นครอบครัวคือมีทั้งพ่อ แม่ และลูก, มีบางครอบครัวที่มีสองคนพี่น้องเดินทางมาด้วยกันแต่มีบางคนเป็นเด็กอายุ 14- 15ปีหนีพ่อแม่เดินทางมาคนเดียว แต่ทั้งหมดก็ยังมีพ่อ แม่ ญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ต้นทาง(ประเทศเมียนมาร์) จากการพูดคุยส่วนมากเป็นการเดินทางไปประเทศไทยเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นการพลัดพรากจากกันครั้งแรกไม่รู้ว่าจะมีโอกาสได้มาพบกันอีกหรือไม่/เมื่อไหร่ ดังนั้นการเตรียมการเดินทางข้ามประเทศครั้งแรกในชีวิตเขามีการเตรียมอะไรบ้าง และทำอะไร เพื่อที่เขาสามารถที่จะเดินทางไปให้ถึงประเทศไทยซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของเขาได้นั้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้วิเคราะห์ออกมาได้ดังนี้

1. ชายของที่มีค่าในบ้านเพื่อใช้จ่ายเป็นค่าเดินทาง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ารัฐบาลพม่า (เมียนมาร์) ได้ทำสงครามกับชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มในประเทศเมียนมาร์ ทำให้เกิดผลกระทบกับชาวบ้านในพื้นที่(ดังรายงานในบทที่ 3) ทำให้บางคน/ครอบครัวคิด และตัดสินใจ

หนีเพื่อให้มีชีวิตรอด และปลอดภัยซึ่งมีช่องทางเดียวคืออพยพหนีไปประเทศไทยเนื่องจากมีชายแดนติดกับรัฐฉาน

ในช่วงดังกล่าวปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญอย่างมาก ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากไม่มีเงินที่จะใช้จ่ายเป็นค่าเดินทาง จึงพบว่าบางคนขายบ้าน ขายสวน, บางคนขายวัว ขายควาย และมีบางคนพ่อแม่เอาข้าวสารไปขาย เพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายเป็นค่าเดินทาง และแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะไม่ได้พูดถึงคำว่านายหน้าหรือคนนำพา แต่จากการพูดคุยที่เขาต้องจ่ายค่ารถเป็นเงินจำนวนมาก และเป็นรถที่รู้เส้นทางรถหลบหนีไม่ให้ถูกจับหรือเจ้าของรถมีการจ่ายให้ทหารพม่าหรือไม่ ซึ่งการจ่ายค่ารถน่าจะหมายถึงคนนำพา

- ฉันมีลูกสามคนชาย 1 หญิง 2 คน และเมื่อมีลูกคนที่สองได้ประมาณ 2 ปี สามีย่วยไม่สบาย และไม่มีเงินรักษาทำให้สามีย่อยตายไป ฉันต้องเลี้ยงดูลูกทั้งสามคนแต่กลัวว่าทหารพม่าจะเอาลูกคนแรกไปเป็นทหาร และที่เมืองนอกหากินลำบากไม่พอใช้พอดีมีคนที่เคยทำงานเมืองไทยกลับไปเมืองนอกเลยชวนมาทำงานในประเทศไทย แต่ตอนนั้นไม่มีเงินเลยขายบ้าน ขายสวน ได้เงิน 400,000 จ๊ิต และได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยได้โดยสารรถมารับคนที่จะมาประเทศไทยมาทางแม่สายได้เสียค่ารถประมาณ 200,000จ๊ิต จึงได้พาลูกทั้งสามคนมาทำงานในสวนส้มโดยมีญาติอยู่ในสวนส้มติดต่อให้

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- คนในหมู่บ้านพากันมาหลายสิบคนทั้งสี่คนพ่อ-แม่-ลูก ได้เสียค่ารถประมาณ 8,000 บาทของเงินไทย ส่วนเงินค่ารถนั้นได้ขายควายไป 2 ตัวเพื่อนำเงินมาทำงานในประเทศไทย ก่อนมาประเทศไทยได้ติดต่อกับญาติที่ทำงานที่สวนส้มให้มารับที่แม่สาย และได้พากันมาทำงานในสวนส้ม และได้ค่าจ้างวันละ 180 บาท ฉันคิดว่าดีกว่าอยู่เมืองนอกเพราะว่าทำงานในเมืองไทยมีเงินเก็บ และลูกก็ได้เรียนหนังสือ เจ็บป่วยมากก็มีหมอรักษา และสะดวกสบายกว่าอยู่เมืองนอกอยู่เมืองนอก ถ้าเจ็บป่วยจะไปหาหมอก็ลำบาก และคิดว่าอยู่เมืองไทยสบายกว่าอยู่เมืองนอก

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- พ่อแม่กลัวลูกจะถูกทหารพม่าจับไปข่มขืน จึงคิดจะช่วยลูกจนต้องขายของในบ้าน แม้กระทั่งข้าวสารที่ทุกคนในครอบครัวต้องใช้กินเพื่อประทังชีวิตเพื่อให้มีเงินให้ลูกหนีเข้าเมืองไทย นางบอกว่าสงสารพ่อแม่แต่ก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร คิดว่าจะมาหางานทำจะได้ส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่ใช้จ่ายนากับน้องหนีมาแต่น้องสาวไม่ได้เข้ามาในเมืองไทยด้วย เนื่องจากระหว่างทางได้มีโอกาสเจอคนที่ช่วยเหลือ และส่วยขอเป็นเมีย น้องสาวเลยอยู่ที่ประเทศพม่า และจะกลับไปดูแลพ่อแม่ด้วยจากนั้นนางได้เข้ามาประเทศไทยคนเดียวแต่ก็มีเพื่อนหลายคนที่หนีมาจากหมู่บ้านอื่น ร่วมเดินทางมาด้วยกันเข้าประเทศไทยทางด้านหนองอุก นางเล่าต่อว่าหลังจากที่หนีเข้ามาสู่แผ่นดินไทยแล้วมีคนมากอยรับไปทำงานที่กรุงเทพฯ

หญิง ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 12 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

2. ยืมเงินคนในหมู่บ้านเพื่อใช้จ่ายเป็นค่าเดินทาง

พบว่าบางคนมีบ้าน มีที่นาต้องการขายแต่ไม่มีคนซื้อเพราะช่วงสงครามคนส่วนมากวิฤติทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องยืมจากเพื่อนบ้านแม้ว่าจะต้องเสียเงินค่าดอกเบี้ยร้อยละ 100 ก็จำเป็นจะต้องเอา

- เพื่อนของฉันได้มาทำงานที่ประเทศไทย แล้วกลับพม่า เลยชวนฉันมาทำงานที่ประเทศไทย ตอนนั้นตนเองไม่ได้คิดอะไร นอกจากจะไปให้พ้นจากพม่า พ้นจากสนามรบเพราะมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยกลัวถูกๆ โดนฆ่าเลยตกลงมาตายเอาดาบหน้า ตอนนั้นฉันไม่มีเงิน เพื่อนให้ยืมทองเอาไปขายราคา 10,000 บาท แต่ต้องใช้หนี้ 20,000 บาท ฉันตอบตกลง ฉันกับครอบครัวนั่งรถมาจนถึงป่าแขมแล้วลงเดินเท้าเข้ามาในประเทศไทยเดินอ้อมลูกทั้งวันทั้งคืนรวมเป็น 10 คืนลำบากมาก ค่าไหนดอนนั้น หาอาหารป่าประทังชีวิตเพื่อนได้นำทางที่ปลอดภัยหลบทหารพม่า

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

3. คนนำพา/นายหน้า

เนื่องจากการเดินทางไปประเทศไทยครั้งแรก จำเป็นจะต้องมีคนรู้เส้นทางพาไปแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะไม่ได้พูดถึงคำว่านายหน้าหรือคนนำพา แต่จากการพูดคุยที่เขาต้องจ่ายค่ารถเป็นเงินจำนวนมาก และคนขับรถเป็นคนที่มีรู้เส้นทางหลบหนีไม่ให้ถูกจับหรือเจ้าของรถมีการจ่ายให้ทหารพม่าหรือไม่ ซึ่งการจ่ายค่ารถน่าจะหมายถึงคนนำพา

- เคยรู้ไหมว่าการที่เข้าเมืองไทย ถ้าไม่มีบัตรอะไรจะอยู่ลำบาก ไม่รู้เพราะคนที่ไปชวนไม่ได้พูดไม่ได้บอก ตอนนั้นคิดว่าเงินถ้าจะหาง่าย จึงตัดสินใจเข้าเมืองไทย โดยที่พ่อแม่จ้างรถที่เขาเคยรับส่งตั้งแต่บ้าน มาถึงฝั่งไทย 80,000 บาทไทย (แปดหมื่น บาท) โดยพ่อแม่ชายวัวขายควายที่มีอยู่ พอมาถึงฝั่งไทยทางท่าข้าเหล็ก เสียค่ารถมาส่งที่สวนอีกคนละ 7,000 บาท

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- โดยตอนอยู่เวียงพม่าได้รู้จักคนใดคนหนึ่ง ได้พาเข้าเมืองไทยมาทาง ท่าข้าเหล็กเดินทางจากพม่า 3 วันอาศัยอยู่ตามบ้านคน บางทีเวลาเจอรถขอขึ้นรถมากับเขา แต่บางทีก็ไม่มีรถก็ต้อง เดินเท้าเข้ามาเมืองไทย ค่าใช้จ่ายมาถึงเมืองไทยให้เขาคนละ 7,000 บาทถึงท่าข้าเหล็ก และมีคนไปรับที่ท่าข้าเหล็กมาทำงานไชยปราการ ไม่เสียเงิน เพราะนายจ้างไปรับมา

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- จากพม่ามาเมืองไทยต้องเดินเท้า 3 วัน นั่งเรือข้ามฟากด้วยก็หนีเข้าป่า เวลาเจอรถก็ขอติด
รถ เดินทางในป่า นอนในป่าอีก 2 คืน ก่อนที่จะเข้ามาที่ดอยอ่างขาง มีคนรับจ้างพาหลบหนีทหารโดยต้อง
จ่ายเงิน 3,000 บาท แลกกับการพาหนีหลบทหารไม่ให้ถูกจับ แล้วไปส่งที่ไชยปราการ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- โดยมีเงินติดตัวมา 4,000 จี๊ด เข้ามาทางอำเภอเวียงแหงโดยเดินเท้ามาเป็นเวลา 12 วันโดย
มีคนนำทางมาแล้วได้เสียค่าจ้างให้แก่คนนำทาง 2,000 จี๊ด คนที่พาเข้ามาในเมืองไทยมีอาชีพค้าวัว ตอน
เดินทางอยู่ในป่า ลำบากมากเวลากินข้าว ต้องเก็บผักในป่าต้มกินเวลานอนก็นอนในป่า ใต้ต้นไม้บ้าง ค่าไหน
นอนนั้นคนเดินทางพาเดินทางมาทางลัดเพื่อหลบหลีกทหารพม่า

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนเข้ามาในประเทศไทยลูกอายุได้ห้าเดือนเท่านั้น และได้เดินทางโดยรถเหมาในหมู่บ้าน
ที่เขารับส่งเข้ามาในประเทศไทยได้เสียเงิน 10,000 บาท

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4. เส้นทางอพยพจากประเทศเมียนมาร์ถึงเมืองไทย

การเดินทางออกจากหมู่บ้านครั้งแรกในชีวิตเพื่อไปต่างประเทศ โดยเฉพาะคนที่มีเงินไม่มากพอที่จะ
ใช้จ่ายเป็นค่าเดินทาง ดังนั้นส่วนใหญ่จึงจำเป็นที่จะต้องเดินทางด้วยเท้าตามป่าเขาโดยหาคนที่ชำนาญทางช่วย
เป็นคนนำพา ดังข้อมูลที่น่าสนใจต่อไปนี้

- ฉันได้เข้ามาทำงานในเมืองไทยเพราะต้องการหาเงิน เพราะคิดว่าเมืองไทยนั้นหาเงินง่าย
และค่าจ้างแพงกว่าเมืองนอก และมีคนในหมู่บ้านได้มาก่อนหลายครอบครัว และประกอบกับในช่วงนั้นทหาร
ไทยใหญ่กับทหารพม่าได้สู้รบกันในหมู่บ้าน เมื่อมีการสู้รบกันก็ต้องหนีไปอยู่ในเมือง และฉันไม่มีพ่อแม่ เพราะ
พ่อแม่ตายหมดแล้วมีแต่น้องสาว จึงปรึกษากับสามีว่า เราควรอพยพมาอยู่ในประเทศไทย และได้เดินเท้าเข้ามา
ในประเทศไทยกับเพื่อนบ้านประมาณ 20 คน มีหญิง 10 ชาย 10 คนได้เดินเท้ามาเป็นเวลา 20 วันต้องเตรียม
ข้าวสารมาด้วยและหม้อ 1 ใบ และได้พักตามป่าโดยมากับพ่อค้าวัว-ควาย ค่าไหนนอนนั้นเวลากินอาหารเก็บ
ของป่าที่กินได้มาประกอบอาหารและพ่อค้าวัวพาเดินทางลัดเพื่อหลบทหารพม่าได้เดินทางเข้ามาทางเปียง
หลวง อ.เวียงแหง

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- หนีเข้ามาเมืองไทยพร้อมลูกชายที่ยังเล็กเดินทางเข้ามาใช้เวลา 5-6 วัน การเดินทางทั้งเดิน
ในป่า และติดรถไม้ที่คนไทยไปซื้อจากพม่าอนตามชายหาด เข้ามาเมืองไทย ที่ ปางม้าบ้านลาน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ในการเดินทางพวกป่าใช้เวลา 5 วันครึ่ง นั่งรถมา 4 วัน และเดินเท้าตามป่าอีก 1 วันครึ่ง มา
ทางบ้านนอแล่อ่างขางมาพักที่บ้านคุ้ม 1 คืน และได้ไปหาญาติที่ ไชยปราการ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4.2.2. สถานการณ์ในช่วง 2 ปีแรกที่อยู่ในประเทศไทย

1. เด็กเกิดในประเทศไทยแต่ไม่มีใบเกิด

ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เด็กทุกคนที่เกิดในประเทศไทยต้องได้รับใบเกิด ไม่ว่าพ่อแม่
จะเป็นคนไทยหรือไม่ใช่คนไทยก็ตาม เด็กจะเกิดในโรงพยาบาลหรือนอกโรงพยาบาลก็ตามขอให้มีหลักฐาน/
พยาน/บุคคลมายืนยัน (วินัส สีสุข และคณะ. 3 สูตรสำเร็จเพื่อการจดทะเบียนการเกิด. 2553)

- ฉันทแต่งงานแล้วตอนอยู่ในหมู่บ้านประเทศไทยมีลูกด้วยกัน 1 คนเป็นผู้หญิง สามีไปขอ
ใบเกิดที่อำเภอ เขาไม่ยอมออกให้ เพราะเขาว่าไม่ใช่คนไทย เลยไปขอผู้นำทำให้ แต่เขาจะเอาเงิน 3,000 บาท
ซึ่งเมื่อก่อนถือว่า เป็นเงินจำนวนมาก เลยไม่มีให้แต่สามีได้ตายไปแล้วประมาณ 5 ปี ลูกเลยไม่มีใบเกิด

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

2. ถูกจับกุม และขูดรีดเพราะเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย

แรงงานข้ามชาติเหล่านี้เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย การสื่อสารภาษาไทย ทั้งการพูด ฟัง อ่าน
และเขียนไม่ได้ ดังนั้นเมื่อมาถึงเมืองไทยจึงถูกคนไทยบางกลุ่ม และเจ้าหน้าที่บางคนจ้องจะกอบโกยผลประโยชน์จากพวกเขา

- ทหารพม่ามาแจ้งกับทุกคนว่าคนไทยใหญ่ให้การช่วยเหลือทหารไทยใหญ่ต้องมีการ
ลงโทษโดยใช้ปืนยิง ต่างคนต่างหนีเอาชีวิตรอด บางคนก็เหยียบกันแต่โชคดีที่ป่า และสามีหนีเข้าป่าขึ้นดอย ตก
ดอยหนีเข้าเมืองไทยการหนีครั้งนี้ไม่รู้เลยว่าจะได้เข้ามาอยู่ประเทศไทย เพราะการหนีเข้าเมืองไทยนั้นต้องผ่าน
หุบเขาที่ชัน และลงเหว ไม่ได้กินข้าวกินน้ำแต่สุดท้ายก็ได้ข้ามเข้ามาเขตไทย มาเจอคนมารอรับคนมาทำงานที่

อำเภอไชยปราการ ป่า และสามีก็ได้มาพักที่ในสวนไชยปราการได้ประมาณครึ่งเดือน ก็ได้ไปทำบัตรสีเขียวขอบแดง ที่ อ.ไชยปราการจากนั้นอีกประมาณ 1 เดือนก็มีนายหน้ามารับส่งขึ้นรถบัสบอกว่าจะพาไปทำงานที่จังหวัดนครสวรรค์ พอขึ้นรถไปถึงด่านถูกเจ้าหน้าที่จับกุมให้อยู่ที่ด่าน 1 วัน ขอเงินคนละ 150 บาท แต่พอเราไม่มีให้เลยรวบรวมเงินที่มีให้เงินไป กับเจ้าหน้าที่ส่งตัวให้ไปขึ้นรถต่อไปอีกก็ไปเจอเจ้าหน้าที่ที่ด่านอีกด่านหนึ่งถูกจับอีกรอบ เจ้าหน้าที่ที่นั่นไม่ให้กินข้าวกินน้ำ อดอาหารตั้งแต่เช้าจนถึงบ่าย 3 โมงเย็น เจ้าหน้าที่ก็มาขอเงินอีก คนที่ร่วมเดินทางมาก็รวบรวมเงินให้เจ้าหน้าที่อีก และเจ้าหน้าที่ก็ส่งขึ้นรถต่อไป เราไม่รู้เลยว่าจะอยู่ที่ไหนอะไร เพราะตอนนั้นเงินที่ป่ามีอยู่ก็หมดแล้ว แต่พอไปถึงนครสวรรค์ได้ทำงานในโรงงาน มีเงินใช้จ่ายอยู่บ้าง เพราะอยู่ในโรงงานประมาณ 1 เดือนกว่า แล้วถูกคนใดเหมือนกันไปแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจมาจับ แต่ป่ารู้ตัวก่อนจึงพากันหนี โชคดีที่มีเจ๊คนหนึ่งช่วยเหลือให้มีงานทำ และหลบตำรวจไปทำเตาเผาที่โคราช อยู่ที่นั่นไม่นานเพราะไม่มีงานทำ จากนั้นก็ไปทำงานที่โรงงานที่ กทม. เป็นโรงงานไม้สัก ตอนนั้นก็ถูกตำรวจจับแล้วจับไปส่งชายแดนที่หนองอู หลังจากที่ถูกจับไปส่งที่ชายแดนพม่าแล้ว ก็ได้ลักลอบกลับเข้ามาที่ไทย และได้กลับมาหาสามี ตอนนั้นต้องใกล้คลอดแล้วได้คลอดลูกที่โรงพยาบาล ออกโรงพยาบาลมาอยู่ที่ทำงาน แต่นายจ้างก็ได้ไปทำที่อยู่ไว้ที่ปากบ่อเลี้ยงปลา ไม่มีน้ำกิน ไม่มีน้ำใช้ ต้องกินต้องใช้ร่วมกับในบ่อปลา ทั้งๆ ที่ลูกยังเล็กอยู่ได้แค่ 7 วัน อยู่มาประมาณ 1 เดือนลูกก็ป่วยเป็นลำไส้อักเสบ ตอนนั้นไม่มีนมให้ลูกกินให้กินแต่น้ำที่เหม็น และมีไข้ คนในโรงพยาบาลก็แนะนำให้ซื้อนมผงให้ลูกกิน แต่ไม่รู้จำไม่จำว่าจะไปซื้อที่ไหนอยู่โรงพยาบาลได้ประมาณ 10 กว่าวัน เขาก็ให้ออกจากโรงพยาบาลกลับมาอยู่ที่เดิม อยู่ได้ไม่นาน ลูกก็อาการไม่ดีขึ้นจึงขอความช่วยเหลือกับคนไทยที่อยู่ใกล้เคียงกัน ขอให้นำส่งโรงพยาบาล นำลูกส่งโรงพยาบาล แต่โรงพยาบาลไม่รับ ให้ส่งตัวไปโรงพยาบาลอื่นที่กรุงเทพฯ เขาให้ลูกอยู่โรงพยาบาลที่นั่น 5 เดือนโดยไม่ให้พ่อแม่เฝ้า จากการเป็นห่วงลูกป่าเล่าว่ามีคนไทยคนหนึ่งบอกว่าให้ป่าย้ายลูกไป อยู่โรงพยาบาลอื่นจะดีกว่าเพราะอยู่ที่นี้อาการไม่ดีขึ้น ป่าตอบน้องไปว่า ป่าไม่มีบัตรไม่กล้าไป น้องคนนั้นบอกว่าไม่เป็นไรเดี๋ยวน้องเขาจะช่วยไปส่งเอง ป่าเลยขอย้ายลูก แต่ทางโรงพยาบาลไม่ยอมย้ายให้ บอกเพียงแต่ว่า รอไปก่อนจะทำเรื่องให้ตอน 10 โมง แต่ผ่านไปบ่าย 3 โมงก็ยังไม่ย้ายลูกไปที่โรงพยาบาลอื่นให้ ตอนประมาณ 6 โมงเย็น หมอก็มาบอกว่าลูกได้เสียชีวิตแล้ว ป่าไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรต่อไป เงินก็ไม่มีลงลิฟท์ที่ไม่เป็น ป่าต้องเดินทางตั้งแต่ขึ้น 13 ลงมาขึ้นหนึ่งเพื่อมองหาหนทางจะกลับไปที่พักอย่างไร แต่ก็รู้ว่าอะไรจะเจอใคร และจะทำอย่างไรต่อ จึงเดินทางกลับขึ้นไปชั้น 13 ไปนั่งเฝ้าศพลูกที่ยังอยู่บนรถเข็น ตอนนั้นมีผู้คนบริจาคเงินคนละเล็กคนละน้อย และให้กำลังใจป่า บางคำก็ฟังรู้เรื่อง บางคำก็ฟังไม่รู้เรื่อง อยู่ที่นั่นจนถึงญาติได้ไปตามหา และมอบศพให้ทางโรงพยาบาลช่วยเผา แต่ป่าก็ร่วมเผาลูกด้วย พอกลับมาอนที่พักก็นอนไม่หลับคิดถึงแต่ลูก

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ฉันได้ตัดสินใจเดินทางเข้ามาในไทย เพราะทนกับการกระทำของพม่าไม่ได้ใช้เวลาในการเดินทาง 3 วันโดยนั่งรถ 2 วัน เดินเท้า 1 วันเข้ามาทางอ่าวชางได้ไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน เป็นเวลา 1 ปี ผู้หญิง

ทำงานได้วันละ 35 บาท ผู้ชายได้วันละ 40 บาท จากนั้นได้ย้ายไปอยู่ที่สวนส้มประมาณ 1 ปีก็ยังไม่ได้ถ่ายบัตร แล้วก็ได้เดินทางไปทำงานที่กรุงเทพฯ ตอนที่กำลังทำงานอยู่那儿ได้ถูกตม.จับทั้ง 3 คนพ่อแม่ถูกขังเป็นเวลา 1 เดือน ตลอดเวลาที่อยู่ในคุกการเป็นอยู่ลำบากมากเวลาอาบน้ำถอดเสื้อผ้าอาบก็ถูกเจ้าหน้าที่ต่อว่าไม่อาบหรือ ก็เรามีเสื้อผ้าแค่ชุดเดียวเองพอเราตอบเขาก็ว่าเราเลี้ยง ส่วนลูกสาวอายุแค่ 10 ปีถูกส่งตัวมาขังที่เชียงใหม่เป็นเวลา 4 เดือน หลังจากที่พ่อแม่ถูกขังครบ 1 เดือนแล้วถูกส่งตัวมาที่คุกเชียงใหม่แล้วได้ทำการปล่อยตัวพ่อกับแม่ ออกและได้เดินทางกลับไปกรุงเทพฯ ที่ทำงานเดิม จากนั้นมาได้มีผู้หญิงคนหนึ่งมาบอกว่าอยากได้ลูกสาวออกจากคุกไหมถ้าอยากได้ลูกกลับมาก็หาเงินมา 30,000 บาทแล้วจะไปเอาลูกออกมาให้ ก็เพราะอยากให้ลูก ออกมาจากคุกพ่อกับแม่เลยขอยืมเงินคนที่ทำงานด้วยกันให้ไปจากนั้น 2 วัน ผู้หญิงคนนั้นได้กลับมาบอกว่า ตำรวจเอาเงินไปแล้วแต่เขาไม่ปล่อยเด็กออกมาแล้วก็ไม่ได้ให้เงินกลับมาพูดเสร็จผู้หญิงคนนั้นก็เดินจากไป คิด ได้อีกทีว่าโดนหลอก ต่อมาไม่นานประมาณ 2 เดือนกว่าลูกสาวได้โทรศัพท์กลับมาหาแม่แล้วบอกว่าเขาจะส่งตัว กลับต่างประเทศแล้วถ้าไม่มีคนมาประกันตัว พ่อกับแม่เลยจ้างคนเอาเงินไปให้ลูก 10,000 บาท แล้วค่าจ้างอีก 10,000 บาท รวมเป็น 20,000 บาท แต่คนที่จ้างไปนั้นเอาเงินให้ลูกแค่ไม่กี่พันระหว่างที่รอประกันตัวนั้น มี ผู้ชาย 2 คนได้รอประกันตัวแต่ไม่มีคนมาประกันตัว ลูกสาวเกิดสงสารเลยประกันตัวผู้ชาย 2 คนนั้นออกมา พร้อมกับตัวเอง เป็นเงิน 600 บาท แล้วผู้ชาย 2 คนนี้ก็พาลูกสาวไปที่แม่สายแล้วขึ้นเรือข้ามน้ำโขงไปฝั่งพม่า แต่ผู้ชายคนหนึ่งพาลูกสาวข้ามน้ำโขงกลับมาในเขตไทยโดยมาส่งที่วินมอเตอร์ไซด์รับจ้าง โดยที่วินมอเตอร์ไซด์รับจ้างคนนี้เป็นคนลักลอบขนต่างด้าวเข้ากรุงเทพฯ พอที่วินมอเตอร์ไซด์เลยพาขึ้นรถทัวร์พร้อมกับต่างด้าว อีก 10 คน จนมาถึงที่กรุงเทพฯ เขาพาไปส่งโดยไม่ขอเงินเลยเสียเงินแค่ค่ารถทัวร์อย่างเดียว

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 62 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 18 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

3. ไม่ได้รับสิทธิที่เท่าเทียม: ถูกกีดกันค่าจ้างแรงงาน

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่าแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย การสื่อสารภาษาไทยทั้งการพูด ฟัง อ่าน และเขียนไม่ได้ ไม่มีความรู้เรื่องกฎหมาย ไม่มีอำนาจในการต่อรองใดๆ และกลัวถูกตำรวจจับเพราะไม่มีใบอนุญาตทำงาน ดังนั้นค่าจ้างขึ้นกับนายจ้างว่าจะเป็นคนที่มีมนุษยธรรมเพียงใดเห็น “คุณค่า” และ “ศักดิ์ศรี” ของ “ความเป็นคน” มากน้อยแค่ไหน

- ฉันทำงานที่โรงงานแห่งหนึ่งได้รายวัน วันละ 75 บาทส่วนคนไทยได้วันละ 100 บาท ทำงานเหมือนกันกับคนไทย การทำโอทีงานทำทุกอย่างเหมือนกันแต่รายได้ก็แตกต่างกันคนไทยได้ชั่วโมงละ 20 ส่วนคนไทยใหญ่ได้ชั่วโมงละ 15 บาทไม่ว่าจะเป็นคนไทยใหญ่หรือคนไทยทุกคนทำงานเหมือนกันแต่รายได้ที่เขาจ่ายให้ไม่เท่ากันเพราะอะไรทำไมเราจึงได้ไม่เท่ากันไม่รู้

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4. สามีภรรยาต้องแยกกันอยู่

เมื่อครอบครัวเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และหางานทำได้แล้ว และคิดว่าตนเองมีชีวิตรอด และปลอดภัยแล้ว ก็จะคิดถึงญาติพี่น้องที่อยู่เมืองนอกต้องการให้เขามีชีวิตรอด และปลอดภัยด้วยนั่นคือก็ต้องไปรับเขามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย

- ฉันได้มารับจ้างทำไร่-ทำสวนสองคนสามีได้วันละ 50 บาท ทำงานได้ปีกว่า สามีกลับไปบ้านที่พม่าเพื่อเอาพี่น้องมาทำงาน ถูกจับเป็นทหารพม่า และถูกยิงตายในสนามรบ ตอนนั้นฉันมีลูกอายุได้ 9 เดือน ได้เอาลูกมาทำงานที่ฝางมารับจ้างทำไร่ทำสวนกับญาติพี่น้องได้เลี้ยงลูกจนอายุได้ 2 ปีครึ่ง ก็แต่งงานใหม่กับสามีอีกคน และมีลูกด้วยกัน 1 คน เป็นผู้ชายตอนนี้อายุ 8 ปี และได้เลิกกับสามีคนที่สอง ต้องทำงานเลี้ยงลูกทั้งสองคนด้วยตนเอง สาเหตุที่เลิกกับสามีคนที่สองเพราะฝ่ายชายไปมีผู้หญิงอื่น

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ฉันได้มาทำงานสวนลิ้นจี่ได้รายวันวันละ 70 บาท ทำงานกับสามี ตอนนั้นลูกคนโตอายุ 7 ปี คนเล็ก 2 ปี 6 เดือนตอนทำงานต้องเอาลูกไปด้วยลำบากมากพอทำงานได้ประมาณ 2 เดือน มีญาติชวนมาทำงานรับจ้างทั่วไป เก็บพริก ปลูกกระเทียมเก็บลิ้นจี่ ปลูกข้าว เกี่ยวข้าว และทำงานก่อสร้าง ช่วงนั้นเริ่มมีเงินใช้จ่าย และตั้งท้องมีลูกคนที่ 3 สามีกลับไปประเทศพม่า แล้วเอาน้องชายมาแล้วโดนตำรวจจับข้อหานำคนไม่มีบัตรเข้าประเทศ สามีโดนจับเข้าคุกตอนนั้นจำไม่ได้ว่าเป็นปีอะไร เพราะไม่รู้เรื่องจำได้ว่าตอนนั้นลูกคนเล็กอายุได้ 1 ปีกว่า ลำบากมากต้องหาเงินคนเดียวเลี้ยงลูกสามคน ฉันต้องออกไปรับจ้าง แล้วให้พี่สองคนดูแลน้อง ไม่มีนมให้ลูกกินเพราะแพงเลยต้องไปซื้อนมข้นหวานมาชงให้ลูกกิน สามีเข้าคุกได้ 9 เดือน ก็ได้ออกมา พอสามีออกมาจากคุกชีวิตก็เริ่มดีขึ้น มีคนช่วยทำงาน สามีเป็นคนขยัน แล้วฉันประหยัดด้วยช่วยกันหาเงิน ชีวิตก็เริ่มดีขึ้นตอนนี้ก็ส่งลูกเรียนหนังสือ 2 คนส่วนลูกสาวคนโต แต่งงานมีลูกแล้ว

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

5. นายจ้างไม่พาไปทำบัตรคนเข้าเมือง และใบอนุญาตทำงาน

การที่แรงงานข้ามชาติจะอยู่ในประเทศไทยโดยทำงานอย่างปลอดภัยนั้น เขาจะต้องมีบัตรคนเข้าเมือง และมีใบอนุญาตทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมายไทย การเปิดให้แรงงานข้ามชาติทำบัตรเข้าเมือง และทำใบอนุญาตทำงานนั้น(สำหรับแรงงานที่เข้ามาใหม่)ขึ้นกับนโยบายของรัฐบาล

- มีคนไปรับที่ท่าขี้เหล็กมาทำงานไชยปราการ ได้ไม่นานประมาณ 3 เดือนก็ได้ลงไปทำงานที่เชียงใหม่โดยที่มีคนพาไปอยู่ได้ 2 เดือนก็กลับมาที่เมืองฝาง เพราะในเมืองเชียงใหม่อยู่ลำบาก โดยที่ทำงานสวนลิ้นจี่ ตอนนั้นอยู่กับนายจ้างเมื่อ 2 ปีที่แล้ว มีการทำบัตรให้คนเข้าเมืองใหม่ แต่นายจ้างไม่ทำให้เพราะกลัวว่าถ้า

เรามีบัตรแล้วผมและเมียจะหนี นายจ้างเลยไม่ยอมทำให้รู้สึกลำบากจึงหางานใหม่ ได้มาอยู่ที่ปัจจุบันนี้ที่สวนพอเลี้ยงปัจจุบัน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.3. สถานภาพ และกฎหมายเพื่อการทำงานในประเทศไทยอย่างปลอดภัย

ปัญหาสำคัญของแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษาคั้งนี้คือเป็นประเด็นเกี่ยวกับสถานภาพทางกฎหมาย เริ่มตั้งแต่เป็นผู้ลักลอบเข้าเมืองที่ผิดกฎหมาย และเมื่อทำงานก็จะเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายเพราะไม่มีใบอนุญาตทำงานเมื่อถูกจับก็จะถูกส่งกลับประเทศต้นทาง ดังนั้นถ้าต้องการทำงานอยู่ในประเทศไทยอย่างปลอดภัยต้องมีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย/พาสปอร์ต และถ้าต้องการจะทำงานก็ต้องมีใบอนุญาตทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย

4.3.1. การจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย

บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย เป็นเอกสารทะเบียนราษฎรอีกประเภทหนึ่งที่นายทะเบียนออกให้กับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยเพื่อเป็นหลักฐานสำหรับใช้แสดงตนเพื่อการพิสูจน์ยืนยันตัวบุคคลโดยยุคก่อนปี พ.ศ. 2547 บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยจะเป็นบัตรกระดาษเคลือบด้วยพลาสติกที่ไม่มีวัสดุป้องกันการปลอมแปลง เรียกว่าบัตรชนกลุ่มน้อย ชนกลุ่มน้อยแต่ละกลุ่มจะได้บัตรประจำตัวที่มีสีแตกต่างกัน เช่น บัตรสีขาวขบน้ำเงินสำหรับญวนอพยพ บัตรสีเหลืองสำหรับจีนฮ่ออพยพ บัตรสีส้มสำหรับจีนฮ่ออิสระ บัตรสีฟ้าสำหรับลาวอพยพ บัตรสีเขียวสำหรับเนปาลอพยพ บัตรสีชมพูสำหรับผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า บัตรสีเหลืองขบน้ำเงินสำหรับผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย บัตรสีขาวขบแดงสำหรับผู้หลบหนีเข้าเมืองจากกัมพูชา บัตรสีฟ้าสำหรับบุคคลบนพื้นที่สูง เป็นต้น

ต่อมากรมการปกครองได้ออกระเบียบว่าด้วยบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย พ.ศ. 2547 จึงได้เปลี่ยนวัสดุ และสีของบัตรให้เป็นบัตรพลาสติกชนิดที่มีแถบแม่เหล็ก ตัวบัตรเป็นสีชมพูทั้งสองด้าน โดยชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มจะได้รับบัตรประจำตัวสีเดียวกันแต่จะระบุชื่อกลุ่มชนกลุ่มน้อยของเจ้าของบัตรไว้ที่หน้าบัตรได้รายการเลขประจำตัว 13 หลัก ซึ่งภายใต้ระเบียบฉบับนี้กำหนดอายุของชนกลุ่มน้อยที่จะทำบัตรได้ต้องมีอายุตั้งแต่ 12 ปีบริบูรณ์ และให้บัตรมีอายุการใช้ได้ 6 ปี

เมื่อมียุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะ และสิทธิของบุคคลซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 ได้มีการแบ่งกลุ่มบุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ออกเป็น 6 กลุ่มแต่เรียกในภาพรวมว่า “กลุ่มบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน” ซึ่งบุคคลในกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งเป็นคนต่างด้าวแต่ก็มีอีกส่วนหนึ่งที่สถานะยังไม่ชัดเจนว่าเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าว เช่น กลุ่มเด็กนักเรียนที่บิดามารดาไม่ได้แจ้งการเกิด กลุ่มคนไร้รากเหง้าที่ไม่อาจสืบเสาะแสวงหาหลักฐานเพื่อพิสูจน์ชีวประวัติของตนเอง เป็นต้น และด้วย

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวที่กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยจัดทำทะเบียนประวัติ และออกเอกสารแสดงตนให้กับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน กรมการปกครองได้ออกระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการสำรวจ และจัดทำทะเบียนสำหรับคนซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียน พ.ศ. 2548 ซึ่งภายใต้ระเบียบฉบับนี้ได้กำหนดบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียนเป็นบัตรพลาสติกที่มีแถบแม่เหล็ก ด้านหน้าเป็นสีขาว ด้านหลังเป็นสีชมพู กำหนดอายุของคนที่จะทำบัตรตั้งแต่ 1 ขวบขึ้นไป และให้บัตรมีอายุการใช้ 10 ปี

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 โดยพระราชบัญญัติ การทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 255 1 ได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 5 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย กระทรวงมหาดไทยจึงได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้คนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยปฏิบัติเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม พ.ศ. 255 1 โดยมีการบัญญัติถึงการจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยกำหนดอายุของคนที่จะทำบัตรตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน 70 ปี บัตรมีอายุการใช้ 10 ปี แต่ถ้าผู้ถือบัตรพ้นจากสถานะการเป็นคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยหรือกลายเป็นคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองบัตรนั้นจะหมดอายุการใช้ทันที ส่วนบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่นายทะเบียนออกให้ก่อนที่จะมีกฎกระทรวงให้ยังคงใช้ได้ต่อไปสำหรับแนวทางปฏิบัติในการจัดทำบัตรนั้น กรมการปกครองได้ออกระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย พ.ศ. 255 1 โดยยกเลิกระเบียบสำนักทะเบียนกลางพ.ศ. 2547

โดยสรุป ปัจจุบันบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยจะมีอยู่ 2 แบบ

- บัตรพลาสติกที่มีสีชมพูทั้งด้านหน้า และด้านหลัง นายทะเบียนจะออกให้กับคนต่างด้าวที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทย (มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่หรือมีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ท.ร.14) และคนต่างด้าวที่ได้รับผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นกรณีพิเศษ เช่น ชนกลุ่มน้อยแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา (มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ท.ร.13 หรือทะเบียนประวัติ ท.ร.38)
- บัตรพลาสติกที่ด้านหน้าเป็นสีขาว ด้านหลังเป็นสีชมพู นายทะเบียนจะออกให้กับคนซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียน โดยคนที่จะทำบัตรทั้งสองแบบต้องมีอายุตั้งแต่ 5 ปีแต่ไม่เกิน 70 ปี และบัตรทั้งสองแบบมีอายุการใช้ 10 ปี เว้นแต่ผู้ถือบัตรพ้นจากสถานะคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยหรือกลายเป็นคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง บัตรนั้นจะหมดอายุการใช้ทันที (คณะทำงานจัดการความรู้สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, กรมการจัดหางาน.2558)

เมื่อมีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยแล้วถ้าจะทำงานต้องมีใบอนุญาตทำงานถ้าไม่มีใบอนุญาตทำงานถือว่าผิดกฎหมาย

กรณี 1 มีพาสปอร์ตแต่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน

พบว่า มีหลายคนที่มีพาสปอร์ตหรือมีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยแต่ไม่ได้ทำใบอนุญาตทำงานพบบางกรณีไม่มีเงินที่จะใช้ในการทำใบอนุญาตทำงาน(ค่าใช้จ่ายประมาณ 3, 100 บาท)หรือบางกรณี

ไม่ได้ทำใบอนุญาตทำงานเพราะขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเพราะคิดว่าพาสปอร์ตหรือบัตรประจำตัวคน
ซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่ตนเองมีอยู่นั้นสามารถใช้เป็นใบอนุญาตทำงานด้วยได้ และมีบางกรณีคิดว่าตนเองไม่มี
นายจ้างถาวรจึงไม่ต้องทำใบอนุญาตทำงาน

สาเหตุที่ 1 ค่าใช้จ่ายในการทำใบอนุญาตทำงาน

- มีพาสปอร์ตทำให้ทำงานได้ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่โดนตำรวจจับ เดินทางไปไหนได้สะดวก
ขึ้น ไม่ต้องกลัวโดนจับ สบายใจขึ้นทำงานไม่ต้องหลบเจ้าหน้าที่ ทำให้ได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นเท่ากับคนที่มียบัตร ตอน
ยังไม่มีพาสปอร์ตรู้สึกกลัวโดนตำรวจจับ กลัวไม่ได้ทำงาน ในเมืองไทย กลัวโดนจับเข้าคุก ได้บัตรพาสปอร์ตปี
พ.ศ. 2556 ตอนทำบัตรอยู่ที่สวนส้ม เจ้าของสวนส้มเป็นคนดำเนินการให้เสียค่าใช้จ่าย 8,000กว่า บาท เสีย
ให้กับหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับบัตร แล้วได้เดินทางไป อ. แม่สายที่ ทำซั้เหล็ก ไปพิมพ์ลายนิ้วมือ และถ่ายรูปติด
ใบพาสปอร์ต ผมรู้ว่าตนเองเป็นแรงงานผิดกฎหมาย เพราะอะไรจึงไม่มีใบอนุญาตทำงาน เพราะว่าตอนนั้นไม่มี
เงิน ถ้ามียืมเพื่อนก็ไม่มี ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน ได้ค่าแรงต่ำกว่าคนที่มียใบอนุญาต
ทำงาน รู้สึกกังวลเหมือนกันว่าจะได้ทำหรือไม่

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- มียบัตรพาสปอร์ตทำให้ทำงานได้ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่โดนตำรวจจับ เดินทางไปไหนได้
สะดวกขึ้น ไม่ต้องกลัวโดนจับ สบายใจขึ้น ตอนยังไม่มีพาสปอร์ตรู้สึกหวาดกลัว กลัวโดนตำรวจจับ กลัวจะไม่ได้
ทำงาน และกลัวหัวหน้าไล่ออกจากสวน ถ้าโดนไล่ออกไม่รู้จะไปพึ่งพาใคร หลังจากเมื่อได้รับพาสปอร์ตแล้วมี
ความรู้สึกว่าเดินทางไปไหนได้สะดวกขึ้น ไม่ต้องคอยหลบตำรวจ ทำงานอย่างสบายใจทำให้ทำงานได้ถูกต้อง
ตามกฎหมาย ไม่โดน ตม.จับ ทำให้ได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นเท่ากับคนที่มียบัตร ได้พาสปอร์ตมาปี พ.ศ. 2556 ทำพร้อม
กับใบอนุญาตทำงานตอนทำบัตรอยู่ที่สวนส้มเจ้าของสวนส้มเป็นคนดำเนินการให้เสียค่าใช้จ่าย 8,000กว่า บาท
เสียให้กับหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับบัตร แล้วได้เดินทางไป อ. แม่สายที่ ทำซั้เหล็ก ไปพิมพ์ลายนิ้วมือ และถ่ายรูป
ติดใบพาสปอร์ต ผมไปทำพาสปอร์ตสองคนพร้อมกันกับเมียแต่เมียไม่ได้ทำใบอนุญาตทำงาน ผมทำใบอนุญาต
ทำงานคนเดียว เพราะตอนนั้นไม่มีเงิน มีลูกหลายคน

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

สาเหตุที่ 2 ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

- ตอนที่ยังไม่มีบัตรพาสปอร์ตผมรู้สึกกลัวครับ แม้แต่ทำงานในสวนนี้เองยังกลัวเลยครับข้าง
นอกนี้ไม่กล้าออกไปเลยส่วนอาหารฝากคนในสวนออกไปซื้อให้ครับ เพราะคนในสวนเขามีบัตรกันแล้วครับ
หลังจากที่ได้รับบัตรพาสปอร์ตแล้วรู้สึกดีครับ สบายใจขึ้นมากเลยไปที่ไหนก็ไม่ต้องกลัวเหมือนเมื่อก่อนแล้ว
ครับ ได้ยินเขาว่ากันบัตรพาสปอร์ตสามารถไปไหนก็ได้ในประเทศไทย แต่ก็ไม่เคยไปไหนเลยครับ ตอนที่ผมทำ

บัตรได้อยู่ที่สวนส้ม เมื่อปี พ.ศ. 2550 พ่อเลี้ยงทำให้ครบตอนนั้นเสียค่าใช้จ่ายไปประมาณ 10,000 กว่าๆครับที่
ผมไม่มีใบอนุญาตทำงานผมคิดว่าพาสปอร์ตคือเป็นเอกสารที่เกี่ยวกับการอนุญาตทำงาน ผมจึงไม่ได้ทำใบ
อนุญาตทำงานจากกรมแรงงาน

ชาย ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนแรกนึกว่ามีบัตรสีเขียวขอบแดงแล้วสามารถอยู่ได้ทำงานได้ แต่ไม่ใช่ เมื่อมีบัตรสีเขียว
ขอบแดงอยู่เมืองไทยได้แต่ทำงานไม่ได้ ถ้าต้องการทำงานต้องทำใบอนุญาตทำงานอีก ค่าใช้จ่ายในการทำ
ใบอนุญาตทำงานแล้วแต่ว่าจะทำกี่ปี 1 ปี 1,000 บาท และค่าใบรับรองแพทย์ 50 บาท

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่ยังไม่มีบัตรสีเขียวขอบแดงผมคิดว่าผมกับเมียจะต้องถูกตำรวจจับสักวันแล้วจะได้ไป
อยู่ในคุก ไม่มีบัตรแล้วจะอยู่ได้อย่างไร เพราะตอนที่หนีเข้าเมืองไทยไม่รู้ว่าจะต้องทำบัตร มีบัตรด้วยถึงจะอยู่ได้
คิดแต่ว่าเข้ามาแล้วอยู่ได้เลย หลังจากที่ได้รับบัตรสีเขียวขอบแดงแล้วรู้สึก ดีใจครับที่ได้บัตรกับเขาสักทีจากนั้น
มาก็ไม่ค่อยกลัวแล้วครับเพราะเรามีบัตรแล้วทำให้ผมโชคดีเพราะการมีบัตรสีเขียวขอบแดงทำให้ครอบครัวผม
ไม่ลำบาก ผมได้บัตรสีเขียวขอบแดงมาเมื่อปี พ.ศ. 2542 ตอนนั้นได้อยู่ที่สวนส้มพ่อเลี้ยงพาไปทำที่วัด ก่อนที่จะ
ได้บัตรเสียเงินให้กับผู้นำคนละ 1,500 บาทสองคนเป็นเงิน 3,000 บาท เขาบอกว่าให้มาลงชื่อไว้แล้วจะได้พาไป
ถ่ายบัตร ประมาณ 3 เดือนก็ได้ถ่ายบัตร พอได้บัตรมาแล้วได้จ่ายเงินให้ผู้นำอีกคนละ 1,500 บาท ตอนแรกถ่าย
บัตรแล้วไม่รู้ว่าต้องทำใบอนุญาตทำงานด้วยต่อมามีคนถูกจับเพราะไม่มีใบอนุญาตทำงาน จึงมีการประกาศให้
คนที่มีบัตรไปทำใบอนุญาตทำงาน ถ้าไม่ทำใบอนุญาตทำงานก็จะทำงานไม่ได้ และจะถูกจับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

สาเหตุที่ 3: ไม่มีนายจ้างถาวร

- ตอนยังไม่มีบัตรสีฟ้ารู้สึกตัวเองเป็นคนเถื่อนจะถูกจับวันไหนก็ไม่รู้ หลังจากเมื่อได้รับบัตร
สีฟ้าแล้วรู้สึกว่าเป็นคนไทยครั้งหนึ่งเพราะสามารถไปไหนมาไหนได้ซื้อรถซื้อบ้านก็ได้ และมีคนให้เราไปเป็น
ผู้ค้าซื้อรถได้ด้วยบัตรสีฟ้าสำคัญมากคนที่ไม่มีบัตรสีฟ้ารอพิสูจน์สัญชาติถ้ามีลูกก็ได้สัญชาติไทยส่วนลูกกับป้ารอ
พิสูจน์สัญชาติสามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้เหมือนคนไทย ลูกได้บัตรสีฟ้ามาเมื่อปีพ.ศ.2533 ตอนนั้นอยู่
สวนส้ม ไปลงทะเบียนไว้ที่บ้านผู้นำให้เงินผู้นำไว้ 3,000 บาท ทางอำเภอมาด้วยที่วัด การถ่ายบัตรสีฟ้าอยู่ใน
ครอบครัวเดียวกันแต่ไม่ใช่พี่น้องกันหรือรู้จักกันแต่ทางอำเภอจับถ่ายรวมกันถือว่าเป็นใบครอบครัว เมื่อมีบัตรสี

ฟ้าถ้าจะทำงานต้องทำใบอนุญาตทำงานด้วยแต่ลู่กับป่าไม่ได้ทำใบอนุญาตทำงานเพราะไม่ได้ทำงานเป็นหลัก เป็นแหล่งรับจ้างทั่วไปทำให้ไม่มีนายจ้างลู่กับป่าจึงไม่ทำใบอนุญาตทำงาน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 58 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4.3.2. การเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย

กรณีที่ 1 ถูกจับกุม และส่งกลับประเทศต้นทาง

แรงงานข้ามชาติเหล่านี้เป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย และไม่มีใบอนุญาตทำงาน ดังนั้นเมื่อถูกจับก็ต้องถูกส่งกลับประเทศต้นทาง พบว่าแรงงานเหล่านี้ก็มีความพยายามหาช่องทางกลับเข้ามาประเทศไทยเพราะเขาคิดว่าเป็นช่องทางเดียวที่จะทำให้เขามีชีวิตรอด และปลอดภัย

- เข้าประเทศไทยทางด้านหนองอุก หลังจากที่นี่เข้ามาสู่ผืนแผ่นดินไทยแล้วมีคนมาคอยรับไปทำงานที่กรุงเทพฯ พอไปถึงยังไม่ทันได้ทำงานก็ถูกตำรวจ และตม.จับกุมที่กรุงเทพฯ ถูกจับขังคุกที่กรุงเทพฯ 20 วัน ในการขังนั้นทางตำรวจไม่ได้ทำร้ายร่างกายหรือลงโทษแต่อย่างใด พอขังครบ 20 วัน ก็ถูกส่งตัวกลับไปทางแม่สายเพื่อส่งกลับประเทศพม่า ตำรวจพาไปส่งที่ชายแดนไทย-พม่าแต่ไม่ได้มอบตัวให้ทหารพม่า ตำรวจคงรู้ว่าถ้ามอบตัวเราให้กับทหารพม่าพวกเราคงต้องตาย แต่ตำรวจบอกว่าพวกเราไม่มีบัตรเข้าประเทศไทยไม่ได้ให้เราพากันหาทางกลับบ้านเกิดกันดีกว่าก่อนที่จะทหารพม่าจะมาเจอ ตำรวจก็ข้ามกลับไปประเทศไทย แต่ฉันบอกกับผู้หญิงประมาณ 10 กว่าคนว่าจะหาทางกลับเข้าประเทศไทยจึงพากันเดินเข้าป่า และหาทางลักลอบเข้าประเทศไทยอีกทางหนึ่ง จากนั้นพอเข้าประเทศไทยได้ก็หลบซ่อนตัวอยู่ในสวนลั่นจีทางด่านหนองอุกระยะหนึ่งแล้วก็เดินทางเข้าอำเภอฝาง

หญิง ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 12 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ฉันและสามีพากันเข้าเมืองไทยระหว่างชายแดนไทยได้เจอกับทหารไทยที่เฝ้าอยู่ชายแดนได้ตรวจสอบพบว่าคนทั้งหมดไม่มีบัตรเลยจับตัวกลับไปปล่อยยังเขตพม่าตามเดิมระหว่างที่ถูกจับ และนำไปปล่อยนั้น ฉันได้หลงทางจากพี่น้องเพราะต่างคนต่างหนีไปหลบซ่อน กลัวพม่ามาเจอแล้วฆ่าตาย ทั้งสองคนจึงปรึกษากันว่าจะกลับไปตายที่พม่าหรือจะเสี่ยงเข้าเมืองไทย อาจจะติดคุกแต่ไม่ตายสามีบอกว่าเราพากันลักลอบเข้าประเทศไทยดีกว่าจะถูกพม่าฆ่าตาย จากนั้นได้เดินอ้อมทางเข้ามาด้านหลังด่านพม่าในการเดินทางต้องเดินทำไม่ได้นั่งรถไฟใช้เวลา 2 วันกว่าจะข้ามมาถึงฝั่งไทยทางบ้านลานมาอาศัยอยู่ในป่าใกล้ๆหมู่บ้านอยู่ได้ประมาณ 3 วันก็มีคนแนะนำให้ไปอยู่สวนส้มโดยมีพ่อเลี้ยงไปรับมาอยู่สวนส้ม

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 60 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

กรณีที่ 2 ไม่มีเอกสารใดๆ อยู่อาศัยแบบหลบๆ ซ่อนๆ

พบข้อมูลว่าแรงงานกลุ่มนี้จะไม่มีการเอกสารใดๆ คือไม่มีทั้งบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย และไม่มีการใบอนุญาตทำงาน ซึ่งพบว่าที่แรงงานเหล่านี้ไม่มีเอกสารใดๆ บางกรณีเป็นเพราะนายจ้างไม่พาไปทำบัตรในช่วงที่ราชการเปิดให้ทำแต่ส่วนมากเป็นแรงงานเพิ่งเข้ามาใหม่รัฐยังไม่เปิดโอกาสให้ทำ

สาเหตุที่ 1: นายจ้างไม่พาไปทำบัตร

- รู้กันว่าต้องมีใบอนุญาตทำงานเพราะญาติพี่น้องบอก แต่ตอนอยู่ในสวนเก่า เป็นสวนขนาดเล็กมีคนงานสามารถช่วยอยู่ใกล้ๆ ไม่รู้ว่าเขาทำบัตรตอนไหน และผมก็ไม่มีเงิน พอเขาเปิดทำบัตรให้คนเข้าเมืองใหม่ นายจ้างก็ไม่พาไปทำ นายจ้างกลัวว่าถ้ามีบัตรแล้วจะหนีไปทำงานที่อื่น ผมกลัวถูกจับ ไม่ค่อยออกมาข้างนอกอยู่แต่ในสวน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

สาเหตุที่ 2: เพิ่งเข้ามาใหม่

- ผมเพิ่งเข้ามาและยังไม่มีเงินเข้ามาอยู่ประเทศไทยประมาณ 1 ปี ผมอยากมีบัตรที่อยู่ในประเทศไทยได้ ทุกวันนี้ไม่มีบัตรอะไรเลยครับ เพราะเข้ามาอยู่ ยังไม่ถึง 1 ปี ทำบัตรไม่ได้เขายังไม่เปิดให้คนมาใหม่ทำ อยากมีเงินมีทอง แล้วกลับพม่า

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 30 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 1 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ผมกับเมียเข้ามาอยู่ได้ 2 ปี ผมกับเมียไม่มีบัตรอะไรเลย ไม่รู้ว่าจะมาทำงานต้องทำบัตรอะไรบ้างเพราะคนที่ไปชวนไม่ได้พูดไม่ได้บอก ทุกวันนี้ต้อง หลบๆ ซ่อนๆ อยู่ตลอดเวลาไปไหนไม่ได้กลัว อยู่แต่ในสวนเพราะไม่มีบัตรอยากมีบัตร เพราะถ้ามีบัตรแล้วสามารถออกไปเที่ยวตลาดหาซื้อของได้ อยากจะไปเจอผู้คน เนื่องจากเขายังไม่เปิดให้คนทำบัตรใหม่

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.3.3. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ว่าจ้าง

กรณีที่ 1 สวนส้ม

มีแรงงานข้ามชาติจำนวน 70-80 คน แรงงานทั้งหมดเป็นแรงงานข้ามชาติ สวนส้มต้องการแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย (มีใบอนุญาตทำงาน) แต่ก็หายาก เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการขอใบอนุญาตทำงานค่อนข้างสูง คนงานไม่มีเงินพอในการที่จะใช้จ่ายในการทำใบอนุญาตทำงาน ได้แก่

ค่าขึ้นทะเบียนประวัติ	80 บาท
ค่าตรวจสุขภาพ	2,100 บาท
ค่าทำพาสปอร์ต	6,500 บาท
ค่าทำใบอนุญาตทำงาน	1,000 บาท
รวม	9,680 บาท

สวนส้มเคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับคนงานบางกลุ่ม

- เมื่อปี 2557-2558 สวนส้มได้ให้แรงงานที่ทำงานในสวนยืมเงินไปก่อนจำนวน 4 1 คนๆ ละ 9,680 บาทเพื่อให้แรงงานไปทำใบอนุญาตทำงานแล้วจะหักเงินคืนเมื่อเงินค่าจ้างออกครั้งละ 500 บาท
- เดือนมีนาคม ปี 2558 มีแรงงาน จำนวน 12 ครอบครัวที่ได้ยืมเงินครอบครัวละจำนวน 9,680 บาท ได้หลบหนีออกจากสวนไปทำงานในเมืองเชียงใหม่

จากประสบการณ์ครั้งนั้นเป็นต้นมาสวนส้มแห่งนี้จึงไม่มีนโยบายที่จะให้แรงงานยืมเงินเพื่อไปทำบัตร แต่ยังมีนโยบายต้องการแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย

กรณีที่ 2 สวนส้มขนาดเล็ก

มีแรงงานข้ามชาติจำนวน 5 ครอบครัว(แรงงานจำนวน 10คน) แรงงานทั้งหมดเป็นแรงงานข้ามชาติ ต้องการแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย (มีใบอนุญาตทำงาน) เพราะในพื้นที่มีเจ้าหน้าที่ตรวจจับ ถ้าเขาไม่มีใบอนุญาตทำงานเขาต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ อยู่แบบหวาดผวา จะออกจากสวนไปไหนแต่ครั้งต้องระวังตัวกลัวถูกตำรวจจับ แต่ก็หาแรงงานที่มีใบอนุญาตทำงานนั้นหาค่อนข้างยากเพราะค่าใช้จ่ายในการทำใบอนุญาตมีราคาค่อนข้างแพง แรงงานมีเงินไม่พอในการทำใบอนุญาต

เจ้าของสวนแห่งนี้มีประสบการณ์ ปี 2558 เจ้าของสวนวิเคราะห์แล้วว่า ทั้ง 5 ครอบครัวอยู่มา 2-3ปีทำงานดี จึงตัดสินใจจะให้แต่ละครอบครัวยืมเงินครอบครัวละ 10,000 บาทเพื่อไปทำพาสปอร์ต และทำใบอนุญาตทำงานโดยให้หัวหน้าครอบครัว(พ่อบ้าน)ทำก่อนทั้ง5ครอบครัวเห็นด้วยตกลงทำ โดยจะหักเงินคืนเดือนละ 1,000 บาท หลังจากทีคนงานได้บัตรพาสปอร์ต และบัตรอนุญาตทำงานแล้วประมาณ2เดือน หลังจากนั้นคนงานทั้ง5ครอบครัวก็หนีออกจากสวนกลางคืนไปทำงานที่อื่น

เจ้าของสวนบอกว่า เราอยากหาแรงงานที่ถูกต้องกฎหมาย แต่หายาก พอเราออกเงินให้ เขาก็หนีไป ตอนนี้สวนมีคนงานใหม่ คนงานยังไม่มีบัตร จากประสบการณ์ที่ผ่านมาผมไม่รู้จะทำอย่างไร อยากช่วยเขาแต่กลัวซ้ำรอยเดิมเสียเงินไปมากเหมือนกัน

4.3.4. การจ่ายเงินให้ค่าทำบัตรประจำตัว

กรณีที่ 1 มอบเงินให้กับผู้นำชุมชน

ในกรณีการทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (ชาวบ้านเรียกบัตรสีหรือบัตร 10 ปี) นั้น ไม่มีการเสียค่าธรรมเนียม แต่จากการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลตรงกันว่าที่มอบเงินให้ ผู้นำนั้นให้เพราะผู้นำเป็นคนช่วยติดต่อประสานงานให้ทุกขั้นตอน ผู้นำเป็นคนดำเนินการให้ พาไปทำ และ แรงงานต้องฟังพาอาศัยผู้นำๆไม่ได้เรียกเงิน

- ตอนที่ยังไม่มีบัตรคิดว่าจะทำอย่างไรดีให้อยู่ในเมืองไทยได้ และอยากทำบัตรอะไรก็ได้ที่สามารถอยู่ในเมืองไทยได้ ตอนที่ไปลงทะเบียนที่ผู้นำยังไม่รู้ว่าเป็นบัตรอะไร ใช้อะไรได้บ้างหลังจากที่ป่าได้รับ บัตรสีเขียวขอบแดงแล้วป่ารู้สึกดีใจที่มีบัตรสามารถอยู่ในประเทศไทยได้แต่ตอนนั้น ยังไม่รู้ว่าบัตรแล้วจะติดขนาดนี้ที่แรกคิดว่ามีบัตรเพื่อไม่ให้ตำรวจจับเท่านั้น แต่สามารถทำได้หลายอย่างพร้อมทั้งสามารถทำใบอนุญาตทำงานได้ด้วย ทำบัตรเมื่อปี พ.ศ. 2542 ตอนนั้นอยู่ที่สวนส้มพ่อเลี้ยงพาไปลงทะเบียนที่บ้านผู้นำ และมีการมอบเงินให้ผู้นำก่อน 1,000 บาท ในการลงชื่อไว้ ผ่านมา 10 วัน ผู้นำก็พาไปที่อำเภอไปถ่ายบัตร ใช้เวลา 1 เดือน ถึงจะได้บัตรมา และได้มอบเงินให้กับผู้นำอีก 2,000 บาท

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- บัตรสีชมพู (ชาวบ้านเรียกบัตร 10 ปี) พ.ศ.2554 ตอนนั้นอยู่ที่อำเภอติดชายแดน มีประกาศเสียงตามสาย ผู้ที่มาปีพ.ศ.2542 ให้ไปทำบัตรโดยหาหลักฐานที่เข้ามาตอนปี2542 ไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ ผู้นำที่ในหมู่บ้านเป็นคนทำให้เสียค่าใช้จ่าย 3,500 บาทต่อคนโดยเสียให้ผู้นำเป็นคนจัดการให้สำหรับใบอนุญาตทำงานได้ทำบัตรปี พ.ศ.2554 เสียเงินให้นายจ้าง 500 บาท ทำที่อำเภอตอนกรมแรงงานออกมาทำเสียปีละ 1,000 บาท และค่าประกันสุขภาพอีกต่างหาก

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 40 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่ยังไม่มีบัตร 10 รู้สึกกลัวครึ่งจะไปไหนก็ไม่กล้าไปครึ่งกลัวถูกตำรวจจับ หลังจากที่ได้รับบัตร 10 ปีแล้วเวลาไปไหนก็ไม่ต้องกลัวเหมือนเมื่อก่อนแล้วครึ่ง และอีกอย่างสามารถทำใบอนุญาตขับซีได้ และทำบัตรทองได้ครึ่ง แต่ต้องทำใบอนุญาตทำงานด้วยครึ่งตอนนั้นที่ทำบัตรอยู่ที่สวนส้ม และได้เดินทางไปทำบัตรที่หมู่บ้านอำเภอติดชายแดน เมื่อปี พ.ศ. 2547 ผู้นำเป็นคนพาไปทำจ่ายเงินให้ผู้นำ 8,000 บาท

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 33 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่ยังไม่มีบัตร 10 ปี มีความรู้สึกกลัวครับแทบจะไม่กล้าออกไปไหนเลยจะไปเที่ยวกับเพื่อนก็ไม่ได้ไปเพราะไม่มีบัตรครับเวลาไปทำงานก็ผู้ใหญ่พาไปเพราะผู้ใหญ่เขารู้ทางดีกว่าบางครั้งก็มีคนนำทางไปก่อนหลังจากที่ได้รับบัตร 10 ปี แล้วก็รู้สึกดีขึ้นครับที่เราไม่มีบัตรแล้วแต่สิทธิเราอาจจะไม่มากนักเพราะเคยได้ยินเขาว่ากันว่าบัตร 10 ปี ยังไม่มีสิทธิอะไร แต่ต้องทำใบอนุญาตทำงานครับถ้าเจอตำรวจก็อาจถูกจับหรือปรับได้ครับ แต่ตอนนี้สามารถทำใบอนุญาตขับขี่จากขนส่งได้แล้วครับได้บัตรมาตอนที่ทำบัตรอาศัยอยู่ที่หมู่บ้าน ทำบัตรปี พ.ศ. 2550 ผู้นำในหมู่บ้านพาไปทำ เสียค่าใช้จ่ายให้ผู้นำประมาณ 2,000 บาทครับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 25 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 12 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

กรณีที่ 2 จ่ายเงินให้เจ้าของสวน/นายจ้าง

พบข้อมูลว่ามีแรงงานบางคนที่นายจ้างเป็นคนช่วยดำเนินการให้ แต่แรงงานต้องจ่ายเงินให้กับนายจ้างซึ่งพบว่าเป็นจำนวนเงินที่มากกว่าค่าใช้จ่ายจริง อาจจะเป็นไปได้ที่นายจ้างไปจ้างบริษัทให้เป็นผู้ดำเนินการซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับบริษัทที่เป็นผู้ดำเนินการ และเจ้าของสวนเป็นคนพาไปทำบัตร

- ตอนที่พี่ยังไม่มีบัตรพาสปอร์ตที่มีความรู้สึกกลัวเจ้าจะไปไหน ก็ไม่กล้าไปได้แต่อยู่แบบหลบๆ ซ่อนๆ ในสวนเจ้าเวลาทำงานยังกลัวเลยเจ้าหลังจากที่พี่ได้รับบัตรพาสปอร์ตแล้วรู้สึกดีใจเจ้าที่ได้มีบัตรแบบคนอื่นๆ เขาไปไหนก็ไม่ถูกจับ ไปเชียงใหม่ได้ไม่ต้องขอใบอนุญาตออกนอกเขตเจ้าพี่ได้บัตรมาตอนนั้นที่ทำบัตรอยู่ที่สวนส้ม และได้ทำบัตรเมื่อปี พ.ศ. 2551 พ่อเลี้ยงพาไปทำเสียค่าใช้จ่ายไป 13,000 บาทเจ้า

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 33 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่พี่ยังไม่มีบัตรพาสปอร์ตที่มีความรู้สึกกลัวเจ้าไปไหนก็ไม่กล้าเจ้าทำงานในสวนยังกลัวเลยได้ยินเสียงรถต้องคอยหลบตลอดเลยเจ้า หลังจากพี่ได้รับบัตรพาสปอร์ตแล้วพี่ดีใจเจ้าสบายใจจากเมื่อก่อนมากเลยเจ้า ทำงานก็ไม่ต้องคอยหลบเสียงรถเหมือนเมื่อก่อนแล้วเจ้าจะไปไหนมาไหนก็ไม่ต้องกลัวแล้วเจ้าพี่ได้บัตร ตอนนั้นที่ทำบัตรก็ได้อยู่กับสามีที่สวนส้ม เมื่อปี พ.ศ. 2550 พ่อเลี้ยงทำให้เจ้าตอนนั้นเสียค่าใช้จ่ายไปคนละประมาณ 10,000 กว่าๆ เพราะได้จ่ายหลายอย่างเจ้า

หญิง ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 12 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ก่อนที่ป่าจะได้บัตรสีเขียวขอบแดงป้ารู้สึกก็กลัวอยู่บ้างเจ้าแต่ตอนนั้นอยู่ในสวนไม่ค่อยได้ออกไปไหนคิดแต่ว่าถ้ามีบัตรก็บัตรอะไรก็ได้ขอแค่อยู่ในเมืองไทยได้หลังจากที่ได้รับบัตรสีเขียวขอบแดงแล้วป้าก็ดีใจเจ้าที่ได้บัตรแล้วจริงๆ เหมือนที่คิดไว้ต่อไปนี้ก็ไม่ต้องกลัว และไปไหนได้แล้วตอนที่ทำบัตรป่าอยู่ที่สวนส้มเจ้าพ่อเลี้ยงเป็นคนพาไปทำเจ้า เสียค่าใช้จ่ายให้พ่อเลี้ยงช่วยจัดการให้ 2,000 บาทเจ้า

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ผมมีบัตรสีชมพู (บัตรทหาร)ซึ่งหมดอายุผมจะมาต่ออายุบัตร และต้องมาหานายจ้างคนเดิม
เพื่อให้ นายจ้างรับรองการเป็นนายจ้างแต่เนื่องจากผมไม่ได้ทำงานกับนายจ้างคนเดิมในสวนส้มแล้ว นายจ้าง
สวนส้มจึงเรียกร้องค่าเป็นนายจ้างเป็นเงิน 1,000 บาทจากผมๆ จึงจำเป็นต้องจ่ายให้กับนายจ้าง

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 19 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานที่เมืองเชียงใหม่

กรณีที่ 3 จ่ายเงินให้นายหน้า

พบผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า แรงงานเขาจะรู้ว่าในหมู่บ้านจะมีคนที่สามารถช่วยเขาได้ใน
การที่จะทำเอกสาร (บัตรต่างๆ) โดยผ่านการบอกเล่าจากญาติพี่น้อง ดังนั้นเมื่อถึงช่วงเวลาที่จะต้องทำเอกสาร
แรงงานก็จะไปติดต่อกับคนๆนั้นที่อยู่ในหมู่บ้าน โดยมีการเสียค่าใช้จ่ายเขาไม่ได้เรียกร้องแต่ญาติพี่น้องเคยเสีย
ค่าใช้จ่ายเท่าไรเขาก็จะจ่ายให้เท่าเดิม แรงงานบอกว่า”เราไม่รู้ว่าขั้นตอนทำอะไร และต้องไปติดต่อใครบ้าง
เขียนเอกสารก็ไม่มี อ่านไม่ออก พูดกับเจ้าหน้าที่ก็ไม่มี เขาช่วยเราทั้งหมด”

- ก่อนที่จะได้บัตรสีชมพู (บัตรทหาร) รู้สึกหนักใจจะเพราะบัตรกรมแรงงานมีค่าใช้จ่าย
มากกว่าบัตรทหารเยอะเลยคะหลังจากที่ได้รับบัตรทหารแล้วรู้สึก ดีใจคะที่ต่อไปนี้จะไม่ต้องเสียค่าทำบัตร
ที่แพงอีกแล้วคะ ตอนที่ทำบัตรที่อยู่ในหมู่บ้านคะมีคนในหมู่บ้านเป็นคนพาไปทำคะ เสียค่าใช้จ่ายให้คนใน
หมู่บ้าน 6,000 บาทคะส่วนค่าทำเอกสารต่างหาก

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 22 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ก็ไม่ค่อยรู้สึกกลัวหรือกลัวเพราะทุกวันนี้แม่เฒ่าก็ไม่ได้ไปไหนอยู่แล้วเจ้า หลังจากแม่เฒ่า
เฒ่าได้รับบัตรแล้วมีความรู้สึกดีเจ้าที่มีบัตรเผื่อว่าไปไหนไกลบ้านหน่อยก็ยังดีที่มีบัตรอยู่แม่เฒ่าไม่ได้ทำงาน
แต่อย่างน้อยเวลาแม่เฒ่าไปหาหมอก็ได้ใช้บัตรแล้วมันง่าย และเร็วในการไปหาหมอ ตอนนั้นที่ทำบัตรแม่เฒ่า
อยู่ในหมู่บ้านนี้เจ้าตอนที่ทำบัตรมีคนในหมู่บ้านรับเป็นนายจ้างพาไปทำให้เจ้า เสียค่าใช้จ่ายให้คนพาไปทำบัตร
4,500 บาทเจ้าสำหรับค่าทำบัตรต่างหากนะเจ้าป้าจำปาได้แล้วว่าเท่าใด

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
อยู่ที่อำเภอฝาง

4.4. วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่จากอดีตถึงปัจจุบัน

4.4.1. สิ่งที่ยากได้ และอยากทำ และสาเหตุยังไม่ได้

- พบคำตอบว่าส่วนมากสิ่งที่ยากได้คือต้องการให้ลูกได้สัญชาติไทย เหตุผลที่ทำไม่ได้เพราะตนเองไม่มีสิทธิ ตามมาด้วยต้องการได้บัตรที่จะอยู่ในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ที่ยังทำไม่ได้ เช่น เพิ่งเข้ามา บางคนไม่มีเงินที่เป็นค่าใช้จ่ายในการทำบัตร หรือความต้องการอยากมีบ้าน, อยากมีที่ดินแต่ไม่มีสิทธิ และไม่มีเงินเป็นต้นหรือบางคนลูกป่วยต้องการรักษาแต่ไม่มีเงิน

- อยากมีสัญชาติไทยแล้วได้มีโอกาสทำงาน และใช้สิทธิเหมือนคนอื่นอยากให้ลูกได้สัญชาติไทย จะได้มีโอกาสทำในสิ่งที่ลูกอยากจะเป็น ลูกอยากเป็นครู อยากให้ความฝันลูกเป็นจริง การเป็นครูต้องการนำความรู้มาช่วยสอนเด็กที่ดีกว่าตนต้องการช่วยเหลือผู้อื่นทำไม่ได้ เพราะยังไม่ได้สัญชาติไทย

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากให้ลูกมีสัญชาติไทยเพื่อจะได้สิทธิประโยชน์ต่างๆ เท่าเทียมกับคนไทย

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีสัญชาติไทยเพราะอยากให้ลูกได้สัญชาติไทย จะได้เรียนสูงๆ ถ้าไม่มีเงินก็กู้เรียนได้
ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 26 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากให้ลูกทุกคนได้สัญชาติไทย เพราะจะได้สวัสดิการต่างๆ มีอนาคตที่ดี มีความสุขในบ้าน
ปลายชีวิต

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบัตร อยากอยู่ในประเทศไทยโดยที่ไม่ถูกตำรวจจับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากให้ลูกทุกคนมีบัตรสีเขียวขอบแดงเหมือนพ่อแม่ เพราะถ้าไม่มีเสียค่าใช้จ่ายในการทำบัตร กรมแรงงานมากเป็นหมื่น ๆ อยากให้ลูกได้เรียนหนังสือสูง เพื่อให้เขามีงานทำ ไม่ถูกคนอื่นหลอก

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบัตรที่อยู่ในประเทศไทยได้ ทุกวันนี้ไม่มีบัตร เพราะเข้ามาอยู่ ยังไม่ถึง 1 ปี ทำบัตรไม่ได้ อยากมีเงินมีทอง แล้วกลับพม่า

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 30 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 1 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบัตร เพราะถ้ามีบัตรแล้วสามารถออกไปเที่ยวตลาดหาซื้อของได้ อยากจะไปเจอผู้คน อยากมีเงิน ถ้ามีได้ ผมอยากมีที่ยังไม่มี แต่ก็ทำไม่ได้ ทุกวันนี้ต้อง หลบๆ ซ่อนๆ อยู่ตลอดเวลาไปไหนไม่ได้กลัวเพราะไม่มีบัตร เนื่องจากเขายังไม่เปิดให้คนทำบัตรใหม่

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบัตรไทยเต็มร้อยแต่เราเป็นต่างด้าว

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบัตรที่ถูกกฎหมายเพราะตอนนี้ผมไม่มีบัตรผมกลัวถูกจับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 50 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากได้บ้านเลขที่เหมือนคนเมือง แต่มีไม่ได้เพราะเราไม่มีบัตรประชาชน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ที่ผ่านมามีอยากมีชีวิตเหมือนคนอื่นเขา ที่มีบ้านอยู่ มีรถ มีสิทธิที่จะอยู่เมืองไทยได้โดยไม่ต้องถูกหลอก และฟัง และพูดภาษาไทยได้ จะได้เข้าใจ และช่วยเหลือลูกคนสุดท้ายให้ดีที่สุด อยากมีเงินส่งลูกให้ได้เรียนหนังสือสูงๆ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ผมอยากรักษาลูกของผมให้หายเพราะลูกคนเล็กช่วยเหลือตนเองไม่ได้อายุจะ 4 ขวบแล้วยังทำอะไรไม่ได้ผมอยากขายของเป็นร้านของตนเอง แต่ก็ทำไม่ได้ไม่มีเงินไม่มีบ้านสิ่งที่อยากได้อยากมีแต่ก็ทำไม่ได้เพราะไม่มีสิทธิ และความยากจนที่ต้องหาเงินรักษาลูกอยากไปทำงานในโรงงานที่ในเมืองเขาก็ไม่รับ

เพราะอาการของลูกไม่สามารถทำงานได้ตลอดเวลาแต่อยู่ในสวนเราทำงานเป็นรายวันถ้าลูกไม่สบายเราก็ดูดยุติงานได้แต่ไม่ได้เงินทำให้บางเดือนไม่พอใช้จ่ายบวกกับต้องผ่อนรถมอเตอร์ไซด์ที่ต้องพาลูกไปหาหมออีก

ชาย ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ผมอยากให้ลูกคนเล็กมีชีวิตที่ปกติเหมือนพี่ๆ อยากให้เขาได้เรียนหนังสือ อยากได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่พอจะช่วยให้ แต่ก็ทำไม่ได้เพราะผมไม่ใช่คนไทยต้องคอยดูลูกที่ต้องกินข้าวทางสายยาง ต้องคอยดูลูกพูดไม่ได้ทำให้ผมคิดหนัก และทะเลาะกับเมียเป็นสาเหตุที่ทำให้ผมกลับมากินเหล้าอีกครั้ง

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 60 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ในช่วงที่ผ่านมา อยากมีบ้านเป็นของตัวเอง แต่ไม่สามารถมีได้เพราะยากจน และอยู่กัน 2 คน เร่ร่อนไปเรื่อยๆ อยู่ไม่เป็นที่ ลุงเล่าว่าตั้งแต่ลูกคนเล็กเป็นผู้หญิงตายไป และลูกคนโตหายไป ทำให้ลูกกับป้า อยู่ไม่เป็นที่ อยากได้ทุกอย่างเหมือนคนอื่น แต่ไม่มีสัญชาติไทย และไม่สนใจจะทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอันจริงๆ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 58 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ป้าอยากทำงานรับจ้างแต่ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะมีโรคประจำตัวอยู่จึงไม่สามารถทำงานเหมือนคนอื่นได้ อยากมีรถ อยากมีบ้านที่ดินทำกินเป็นของตัวเองอยากมีบัตรที่ดี และถูกต้อง ถึงจะไม่ใช้บัตรประชาชนก็ตาม ที่เราทำไม่ได้ก็เพราะเราไม่มีสิทธิอะไร อยากอยู่ในประเทศไทยไปตลอดชีวิต

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 62 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 18 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีรถจักรยานซักคันจะได้ขี่ไปตลาด และซื้อของแต่ไม่สามารถซื้อได้เพราะไม่มีเงิน

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยากได้รถมอเตอร์ไซด์ เพราะว่าเอาไปจ่ายตลาด และไปเที่ยวหาญาติพี่น้องหรือเวลาลูกไม่สบายไม่ต้องได้เสียเงินจ้างมอเตอร์ไซด์ไปส่งและอยากให้ลูกสุขสบายเมื่อโตขึ้นมาคิดว่าจะเก็บเงินที่เมืองไทยไปเรื่อยๆ เมื่อเก็บเงินได้ก็จะพาลูกกลับเมืองนอกเพราะว่าที่เมืองนอกยังมีพ่อ-แม่ที่ต้องได้ดูแลอยู่ และตอนนี้ก็ได้ส่งเงินไปให้พ่อ-แม่บ้างแต่ก็ไม่มากเพราะว่าต้องมีค่าใช้จ่ายต่างๆในเมืองไทย

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบ้านเป็นของตนเองแต่ยังไม่ได้มีเพราะไม่มีเงิน และตอนนี้ได้เช่าบ้านอยู่เดือนละ 600 บาท ตอนนี้ได้ซื้อที่ดินไว้แล้วแต่ไม่มีเงินสร้างบ้าน อยากให้ลูกได้สัญชาติไทย เพราะคิดว่าถ้าลูกได้สัญชาติไทยจะทำให้ลูกมีสิทธิเท่าเทียมกับคนไทย

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้วปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4.4.2. การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่อาศัยอยู่

ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากตอบว่าเคยมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนขึ้นกับวาระ และโอกาสต่างๆ ซึ่งการที่แรงงานข้ามชาติมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทำให้การอยู่ร่วมกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างดีเป็นการพึ่งพาอาศัยกันได้ แต่ก็มีบางคนที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพราะไม่มีบัตร ไม่กล้าออกจากในสวน กลัวถูกจับ หรืออยู่ในสวนที่ห่างไกลไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

- เคยร่วมงานหมู่บ้าน การพัฒนาด้านต่างๆ เช่นพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาวัด พัฒนาถนน พัฒนาคลอง, ฝาย ผลดีได้รู้จักกับคนในชุมชนได้รับคำขอบคุณถึงแม้จะเป็นคนไทยใหญ่ก็ยังมีความใจมาช่วยคนไทย เวลาจะยืมของหมู่บ้านมาใช้ก็ง่าย เดินทางไปไหนก็มีความรู้จัก เข้าร่วมประชุมบางครั้งรับฟังวาระการประชุม แต่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะสิทธิเราไม่เท่าเทียมเขา แค่นี้ได้เข้ารับฟังการประชุมก็ดีแล้ว

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เคยไปพัฒนาร่วมกับชุมชน และได้ไปร่วมงานที่โรงเรียนไม่ว่าจะเป็นงานวันพ่อวันแม่ก็ได้ไปร่วมทำให้เกิดผลดียิ่งขึ้นทำให้ครอบครัวได้มีโอกาสรู้จักคนมากขึ้นเพราะไม่รู้ว่ามีคนที่นี่มากกว่าเรากี่

ชาย ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เมื่อก่อนที่อยู่ในสวนไม่เคยช่วย แต่หลังจากย้ายมาอยู่ในหมู่บ้านก็ได้เข้าร่วมทำงานส่วนรวมทุกครั้ง พัฒนาหมู่บ้านทุกครั้งไม่เคยขาด เข้าร่วมประชุมเป็นบางครั้ง แต่บางครั้งไม่ไปเพราะคิดว่าไม่เกี่ยวกับเรา ถ้าไปก็ไม่ได้แสดงความคิดเห็น นั่งฟังอย่างเดียว ในที่ประชุมเราไม่กล้าพูดเพราะกลัวเขาไม่สนใจในสิ่งที่เราพูด

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 42 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เคยร่วมกับครูก่อตั้งโรงเรียนบ้านเด่นในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เคยเป็นคณะกรรมการศูนย์เด็ก เคยร่วมประชุมหารือในการหาเด็กเพิ่ม และที่สำคัญเมื่อยามเคยเป็นนักเรียน กศน. ของครูเมื่อหลายปีก่อนทำให้เมื่อยามมีวุฒิ ป.6

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 60 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ได้ร่วมพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมงานชุมชน งานสลาก ปอยหลวง ได้เข้าร่วมประชุมหมู่บ้านก็ได้แต่ฟังวาระเรื่องการประชุมแต่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นหรือเสนออะไรบางครั้งเรื่องที่ประชุมก็เป็นเรื่องของหมู่บ้านที่เราเข้าร่วมได้ แต่บางเรื่องเป็นเรื่องของทางอำเภอทางราชการบางครั้งก็เกี่ยวกับเราบางครั้งก็เรื่องของคนเมืองคนที่มิได้มีสิทธิที่เราไม่มีสิทธิได้รับเพราะเขาบอกเลยว่าต้องเป็นคนเมืองเท่านั้น แต่อย่างไรเราก็ได้รับรู้ว่าเขาจะทำอะไรกัน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 62 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 18 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เมื่อก่อนที่อยู่ตามสวนต่างๆ ไม่เคยช่วยหรือไปร่วมงานอะไรเพราะอยู่ในสวนมันอยู่ไกลจากหมู่บ้าน ไม่รู้ว่าชาวบ้านเขาทำอะไรบ้าง แต่อยู่ในหมู่บ้าน ได้ไปพัฒนาหมู่บ้านตามข้างทาง และทำความสะอาดวัด ในวันพ่อ วันแม่ พ่อแม่บอกว่าถ้าในหมู่บ้านประกาศเสียงตามสายให้ มาช่วยกันในงานหมู่บ้าน ทุกครั้งไม่เคยขาดมาร่วมช่วยตลอด การประชุมก็ได้มาร่วมแต่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นอะไร คิดว่าเราไม่มีสิทธิ การได้เข้าร่วมงานของหมู่บ้านทำให้ เราทำงาน รู้จักคนมาก

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เคยไปตอนทำบุญวัดตอนสลากภัตรร่วมกับคนในชุมชนถ้ามีเวลาอยากไปร่วมกับคนในชุมชนเหมือนกัน แต่เพราะว่าการทำงานจะหยุดบ่อยไม่ได้เพราะถ้าหยุดบ่อยเงินก็จะไม่พอใช้ และกับค่าแรงจะไม่เพิ่มขึ้นในปีต่อไป แต่ถ้าในสวนล้มหยุดก็จะไปทำบุญที่วัดเหมือนกัน

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่เคยร่วมกิจกรรมใดๆเลยในชุมชน เพราะต้องหาเงินเลี้ยงลูก ไม่มีใครหาเงินช่วยเพราะไม่มีสามี และได้มีโอกาสไปที่ไหนเลย

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่เคยเลย เพราะไม่มีบัตร ได้แต่หลบซ่อนตัวกลัวถูกจับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนนี้ไม่เคยเลย ตอนอยู่บ้านยางเคยไปช่วยขุดฝาย ในหมู่บ้านใกล้เคียงครับ ไม่กล้าออกไปไหนกลัวถูกจับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 50 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่เคยเลย เพราะไม่มีบัตร ไม่ได้ไปไหนเลย

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.4.3. ประสบการณ์ที่ไม่ดี

- ถูกกระทำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- การถูกเหยียดหยามว่าเป็นเงี้ยวไม่รู้ ได้ยินเขาพูดคุยกันว่าเงี้ยวไม่ดี ถูกเจ้าหน้าที่อำเภอตะคอกเสียงใส่ต่อว่าไม่รู้เรื่องเขียนหนังสือไม่ถูก เดี่ยวจะไม่ออกไปเกิดให้ (ถ้าผมเก่งผมคงไม่มาขอคำปรึกษากับคุณหรอก) ลูกชายคนโต โดนเจ้าหน้าที่จับเพราะไม่มีใบอนุญาตทำงาน เจ้าหน้าที่ตั้งด่านลอยแล้วได้ขอเงิน 10,000 บาทผมไม่มีหรอกถ้าจะจับก็จับเถอะครับ เจ้าหน้าที่ก็ได้จับตัวไว้ จากนั้นพ่อได้ขอให้นายจ้างไปขอผู้นำไปพูดคุยให้เพราะไม่ได้ถูกจับเรื่องผิดกฎหมายหรือเรื่องยาเสพติดเลยเพียงแต่ไม่มีใบอนุญาตเท่านั้นเอง โดยตอนที่ถูกจับคือเจ้าหน้าที่ตั้งด่านลอยหรือซี้รถสวนทางกันก็จอดรถแล้วลงตรวจเลย ซึ่งสุดท้ายก็ไม่ถูกจับ และไม่เสียเงิน ตอนคลอดลูกแฝดที่โรงพยาบาลค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเป็นเงิน 50,000-60,000 บาท สาเหตุที่ค่าใช้จ่ายแพง เพราะได้ผ่าตัดออก เด็กได้เต็มเลือด ได้ออปไฟฟ้า ชั่วโมง 300 บาท ตอนเต็มเลือดหมอเต็มเลือดให้ลูกผิตแล้วเกิดอาการชักกลับเข้าโรงพยาบาลอีก

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่ลูกคนที่ 3 ถูก เจ้าหน้าที่จับข้อหาบัตรปลอม ตอนนั้นกลัวมาก และตกใจ ว่าบัตรที่ลูกทำเป็นใบสำรวจ ทร.38 ที่อำเภอ ออกให้ แล้วเป็นบัตรปลอมผมไม่เข้าใจ พ่อเฒ่าพูดด้วยความตกใจแสดงความกังวลให้เห็นอย่างชัดเจน ผมไม่รู้ว่าควรทำอย่างไรได้ไปขอครูไปพูดกับเจ้าหน้าที่ ครูก็พาผมไปหาลูกและเจ้าหน้าที่ ตอนนั้นเจ้าหน้าที่รับลูกผมไว้ข้างทาง ยังไม่ได้จับไปโรงพัก ครูไปอธิบายเรื่องบัตร เจ้าหน้าที่ก็ปล่อยตัวลูก ตอนนั้นทั้งกลัว ทั้งโกรธและดีใจพร้อมๆ กัน ที่ได้ลูกกลับมา

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เคยไปเจอเจ้าหน้าที่ เวลาไปตลาด ตอนนั้นกลัวมาก เจ้าหน้าที่จับไว้แล้วขอเงิน 5,000 บาท
เขาขู่ และด่า แต่ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ฟังภาษาไทยไม่ค่อยรู้เรื่อง แต่รู้ว่าเอาเงินไป 5,000 บาท จึงเป็นเหตุการณ์ที่
น่ากลัวมาก กลัวว่าถ้าเจอเจ้าหน้าที่อีก จะถูกฆ่า

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 30 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 1 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เวลาหลานไม่สบายกลัวที่จะพาไปหาหมอเพราะมักจะถูกด่าจากพยาบาลหรือหมอมืออยู่ครั้ง
หนึ่งพี่ป่วยเป็นต้องไปหาหมอที่โรงพยาบาลหมอก็ส่งต่อไปเชียงใหม่พอพี่ไปเชียงใหม่ไปหาหมอแล้วหมอบอกว่า
ต้องมารอ พี่รอเอายาแต่ไม่ได้ไปนัดพี่ก็ถามเขาว่าทำไมไม่มีนัด เขาก็บอกว่าอยู่ที่ไหนก็ไปเอาใบนัดที่นั่นอยู่ พี่ถาม
ต่อว่าถ้าเอาใบนัดที่ต้นทางแล้วจะได้ไปหาหมอที่ไหน ต้นทางหรือเชียงใหม่ก็เลยทำให้พยาบาลไม่พอใจ และว่า
เรื่องมาก พอกลับมาที่ต้นทางจะมาทำใบนัดโรงพยาบาลต้นทางก็ด่าว่าไปเชียงใหม่ก็ต้องเอาใบนัดที่เชียงใหม่พี่
พยายามเล่าให้เขาฟังแต่เขาก็ไม่ฟัง และว่าพี่ไม่รู้เรื่องทำให้พี่ไม่อยากไปหาหมอจนถึงทุกวันนี้พี่เลยไม่ไปหาหมอ
อีกเลย รู้สึกว่าไปหาหมอที่ไหนก็โดนด่าอยู่ดี

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 42 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่ถูกเจ้าหน้าที่จับทุกครั้งรู้สึกกลัว และไม่อยากถูกจับอีกแต่ก็รู้ว่าเราเป็นคนผิด
จากนั้นเป็นต้นมาทุกครั้งเลยรู้สึกไม่ดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อยากไปอำเภอ ไม่อยากเกี่ยวข้องกับใครเลยเพราะบัตร
ถืออยู่เป็นบัตรที่พร้อมที่จะขอสัญชาติได้แต่ไม่ทำเพราะไม่อยากเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 58 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนไปโรงพยาบาลมักถูกพยาบาลด่าว่าไม่รู้เรื่อง ตะครอกเสียงใส่ และเวลาไปอำเภอก็ถูก
เจ้าหน้าที่ตะครอกว่าไม่รู้เรื่องอีก

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 26 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ถูกกระทำจากนายจ้าง

- เคยตอนที่ทำงานแล้วไม่ได้รับค่าจ้างรู้สึกไม่ดีและเกลียดคนๆนั้นที่ทำตอนนั้นคิดว่าประเทศไทยกับพม่าก็ไม่ต่างกันเพราะคิดว่าเขาเป็นพ่อเลี้ยงของเราแต่ไม่เห็นว่าเป็นคนเลยไม่ช่วยเหลือยังกดขี่ซ้ำเติมอีก

ชาย ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- มีอยู่ 2 ครั้งที่รู้สึกไม่ดี คือตอนที่ถูกคนไตเหมือนกันไปแจ้งตำรวจมาจับ และตอนที่คลอดลูกนายจ้างให้ไปอยู่ที่บ่อปลาตอนนั้นความเป็นคนไม่มี รู้สึกเสียใจ และน้อยใจ อย่างมากที่เขามองว่าเราไม่เป็นคน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ทุกคนทำงานเหมือนกันแต่ได้ค่าแรงไม่เท่ากัน (คนไทยได้ค่าแรงมากกว่าแรงงานข้ามชาติ)
หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่พ่อเลี้ยงไม่ทำบัตรให้ และไม่ยอมให้ไปไหนเหตุผลคือ กลัวว่าผมจะไปทำงานที่อื่น ทั้งที่ไม่ได้ให้เงินค่าจ้างรายวันมาก ไม่รู้ด้วยซ้ำว่ารายวันเท่าใด

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ถูกกระทำจากคนในชุมชน
- ตอนที่อยู่ปางสักมีลูกแต่มีคนไม่ชอบเด็ก เราไม่ใช่คนไทย ลูกเราไปเล่นกับลูกคนไทยพ่อแม่ของลูกคนไทยไม่ค่อยชอบเขาไม่ยอมให้ลูกเขาเล่นกับลูกของเราเขามองลูกเราไม่ดี

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ช่วงที่สามเณรโดนจับ ฉันจำไม่ได้ว่า พ.ศ. อะไรแต่จำได้ว่าลูกคนที่ 3 ยังเล็กอยู่อายุประมาณ 1 ปี มีคนไทยในหมู่บ้านลอบที่จะพาไปทำบัตรที่อำเภอ ตอนนั้นสามเณรติดคุก ไม่มีที่พึ่งเลยเชื่อ เขาพาซ้อนมอเตอร์ไซด์ไปไกลมาก แล้วพาเข้าไปที่ถนนเปลี่ยว แล้วลากฉันจะไปข่มขืน ฉันตกใจมากต่อสู้แล้ว วิ่งหนีออกมา ร้องให้ด้วย ตอนนั้นไม่รู้จำกว่าเป็นที่ไหน แต่จำหนทางได้ เดินออกมาไกลมาก แล้วมาโผล่ที่ถนน เลยนั่งรถโดยสารกลับบ้าน เมื่อมาถึงก็ไปปรึกษาขอความช่วยเหลือคนไทยในหมู่บ้าน เขาพาไปแจ้งความ แต่เนื่องจากฉัน ไม่มีบัตร ถ้าแจ้งอาชญากรรมตำรวจจับ จึงยอมความแล้ว ผู้ชายคนที่พาไปข่มขืนไม่แสดงความรับผิดชอบ ฉันก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ดี ก็เลยยอมเขาไม่แจ้งความ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เคยถูกเพื่อนปะหล่องที่อยู่ในสวนยืมเงินไป 2,000 บาทแล้วไม่ใช่คืนเพราะว่าเพื่อนที่ยืมเงิน
ไปได้กลับเมืองนอกแล้วก็คิดเสียตายเงินที่ให้เขายืมเพราะว่ากว่าจะหาเงินได้จะต้องทำงานเป็น 10 กว่าวันจะได้
แต่ก็ไม่ใช่เป็นไรคิดว่าเขาคงไม่มีเขาเลยไม่ใช่คืน ถ้าเขามีเขาคงใช้คืนอยู่

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เคยเจอเหตุการณ์ที่ไม่ดีตอนที่สามีคนที่สองมีผู้หญิงอื่นทำให้เลิกกัน และต้องรับภาระเลี้ยง
ลูกทั้งสองคน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ยังไม่เคยเจอปัญหา
- ไม่มีใครรับเพราะมาอยู่ยังไม่นาน ไม่รู้เรื่อง และไม่ได้ไปไหน แต่ไม่สบายใจที่ไปไหนไม่ได้ครับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4.4.4. ที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหา

- ปรึกษากันเองภายในครอบครัว
- ปรึกษากัน 2 คน ผัวเมียครับ เรื่องเงินที่ไม่พอใช้จ่าย ไม่รู้จะปรึกษาใคร

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษากันเองก่อนในบ้านถ้ายังแก้ปัญหาก็ไม่ได้ก็ปรึกษาญาติพี่น้อง

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่มีที่ปรึกษา ปรึกษากันเอง 2 คนผัวเมีย

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่มีใครให้ปรึกษาจะปรึกษากันเองในทุกๆเรื่อง ส่วนมากที่หนักใจเรื่องเงินกลัวว่าจะไม่พอใช้จ่ายต่อเดือน และเรื่องเจ็บป่วยไม่สบาย ก็ไปหาหมอในหมู่บ้านถ้าไม่หายค่อยไปคลินิก หมอในหมู่บ้านคือหมอที่เป็นคนไทยใหญ่เหมือนกันที่เขารักษา (หมอเถื่อน)

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 42 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษากันอยู่ 2 คนผัวเมีย

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษากับญาติพี่น้อง

- ปรึกษาญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน เรื่องการยืมเงินเพราะตอนนั้นสามีติดคุก เงินไม่มีซื้ออาหาร นมให้ลูก มีลูกเล็กหลายคน มีเพื่อนบ้านเขาเป็นคนใจดีมากให้การช่วยเหลือตลอดมา ส่วนญาติๆของสามี เขาไม่ให้ยืมเงินเพราะเขากล้าปากเหมือนกัน ตนเองต้องอดทน ใช้จ่ายอย่างประหยัด

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ถ้ามีปัญหาจะปรึกษาญาติพี่น้อง และเพื่อนๆที่ทำงานด้วยกัน เขาจะให้คำแนะนำเรา บางที่เราไม่มีเงินหรือเงินไม่พอใช้ก็จะไปยืมญาติพี่น้องเขาก็ให้ยืมเพราะเขาสงสารเราที่ต้องหาเงินเลี้ยงลูกด้วยตนเอง บางที่ยืมเงินเขา ครั้งละ 1,000 บาท มากสุด 5,000 บาทเพราะต้องให้ค่าเทอมลูก

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษาพ่อแม่เพราะเป็นผู้สูงอายุ และสามารถพึ่งพาได้ เพราะไม่มีที่พึ่งที่ไหน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 26 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษาลูกหลาน ญาติพี่น้องเพราะยังงัยเราก็เป็นพี่น้องกันอยู่ดี

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ก็จะไปปรึกษาพี่สาวปรึกษาเรื่องงาน และเรื่องเงิน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 30 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 1 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษากับคนงานในสวน
- ถ้ามีปัญหาส่วนมากจะปรึกษาลุงในสวน เพราะว่าลุงเป็นหัวหน้าคนงานเป็นคนปะหล่องเหมือนกัน และลุงมาทำงานในประเทศไทยเป็น 10 ปีแล้วสามารถให้คำปรึกษาเรื่องงาน และเรื่องการทำบัตรได้ดี ส่วนการปรึกษาเรื่องเงินส่วนมากจะปรึกษาหัวหน้าคนงานที่เป็นปะหล่องอีกคนหนึ่ง เขาเป็นคนเมืองเดียวกัน

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ถ้ามีปัญหาส่วนมากจะปรึกษาเพื่อนที่ทำงานด้วยกัน และเขาก็จะให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ เพราะว่าส่วนมากคนที่ทำงานในสวนส้มจะเป็นคนบ้านเดียวกัน

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ถ้ามีปัญหาต่างๆก็จะปรึกษาคนในสวนส้มที่เขามาทำงานก่อนเรา เพราะว่าเขาจะให้ความรู้ และสามารถไปส่งเราได้เพราะคนที่อยู่ในสวนส้มนี้ส่วนมากจะมาจากหมู่บ้านเดียวกัน

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษากับเจ้าของสวน
- ส่วนมากเป็นพ่อเลี้ยง(เจ้าของสวน)เป็นเจ้านายซึ่งเขาเป็นน้อย หนานเคยบวชมาก่อนน่าจะรู้ถูรู้ผิด และอยู่กับเขามานานเชื่อใจเขา ทั้งดีทั้งทุกข์ต้องปรึกษาเขาเพราะเราอยู่ในที่ของเขามานานเกือบ 19 ปี ทุกวันนี้ ก็ทำงานให้กับเขา ปรึกษาเรื่องทั้งนอกบ้านในบ้านเรื่องการเงินจะทำยังไงให้มีกินมีใช้ เรื่องเศรษฐกิจ ตำนายจ้างเลยไปลงทะเบียนเกษตรกรให้เพื่อที่จะได้กู้ยืม ยา มาทำการเกษตร ปรึกษาเรื่องพืชเป็นโรคเพื่อขอคำแนะนำในการดูแลพืชปรึกษาทุกเรื่อง เจ้านาย/พ่อเลี้ยงสามารถช่วยให้คำปรึกษาช่วยหาทางออกได้

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษาพ่อเลี้ยงที่อยู่ในสวนส้ม ณ ปัจจุบันเพราะไว้วางใจพ่อเลี้ยงเหมือนพ่อปัญหาส่วนมากจะปรึกษาเรื่องเงิน และเรื่องลูกที่ป่วยว่าจะมีทางรักษาอย่างไรเวลาโรงพยาบาลนัดให้นำลูกไปผ่าตัด ลื่นหัวไหล่รั้ว ก็ไม่มีเงินต้องขอเบิกจากพ่อเลี้ยงก่อนเมื่อมีความจำเป็นพ่อเลี้ยงก็ช่วยเหลือ

ชาย ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษากับคนที่มีความสัมพันธ์ที่ดี
- ปัญหาเรื่องหางานทำปรึกษายายข้างบ้าน (คนไทย) เพราะมีความไว้วางใจกันเพราะได้ช่วยเหลือพึ่งพากัน และเป็นคนแนะนำให้ขายสินค้าเครื่องสำอาง และการค้าขายส่วนมากจะปรึกษาเรื่องการเงินเพราะตัวคนเดียวไม่มีสามี และต้องหาเงินเลี้ยงดูลูกสาวที่กำลังเรียนหนังสือ และยายเคยให้ยืมเงิน บางครั้งเดือดร้อนเรื่องเงิน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ปรึกษาครูศูนย์การเรียนรู้ เพราะทุกครั้งที่มีปัญหา จะมาหาครูเวลาไม่มีที่อยู่ ก็จะมาขออาศัยเวลามีปัญหาเรื่องลูกคนโตที่กินเหล้า และถูกจับก็จะขอให้ครูพาไปเยี่ยมที่คุก และเวลาเปลี่ยนบัตรก็ต้องพาไป และเป็นคนคุยกับเจ้าหน้าที่ให้

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 58 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ไปปรึกษากับผู้นำบางคนในหมู่บ้าน เพราะผู้นำเป็นนายจ้างให้เลยมีอะไรก็ต้องไปปรึกษา

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

4.4.5. ประสบการณ์ที่ดี และความประทับใจ

- ความประทับใจที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่รัฐ
- ตอนที่ลูกไม่สบาย ไปโรงพยาบาล เขาก็รักษาเลย ถึงแม้ไม่มีบัตร และไม่มีเงิน เขาช่วยเหลือดูแลลูกอย่างดี ตอนออกโรงพยาบาลไม่มีเงินจ่ายเขาก็ให้ผ่อนจ่ายได้ ไม่เหมือนที่เมืองนอกไม่มีเงิน เวลาไม่สบาย ขนาดอาการเกือบตายแล้ว หมอก็ยังไม่รักษา ปล่อยให้คนป่วยนอนรอความตาย ต้องหาเงินมาจ่ายค่ายา ถึงจะได้รักษาตัว ที่โรงพยาบาลเมืองพะม่า เวลาไปนอนโรงพยาบาลต้องจ้างทุกอย่าง แม้กระทั่งคนทำความสะอาดเตียง พ้นก็ต้องจ้าง

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยู่เมืองไทยมีความประทับใจที่เมืองไทยอยู่แล้วมีความสุข และไปที่ไหนก็สะดวกสบาย มี
ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลูกก็ได้เรียนหนังสือ และเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีสถานียามอยู่ใกล้สวน เวลาลูกไม่สบายเขาก็จะ
ดูแล และให้ความรู้ต่างๆในการดูแลลูก

ชาย ดารารอง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- รักษาฟรีสิทธิเกือบเท่าเทียมคนไทยแต่บางสิทธิก็เท่าเทียมกัน ชี้อรธ ชื้อที่ดินก้อได้ แต่ไม่
สามารถถือกรรมสิทธิ์นั้นได้ สามารถทำใบอนุญาตขับชี้อรธได้ ตอนไปผ่าตัดขาได้นอนโรงพยาบาล 9คืนก็ไม่ได้
เสียค่าใช้จ่ายเลย ได้รับการแจกผ้าห่มตอนที่คลอดลูกที่โรงพยาบาลฝางค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นเงิน 50,000-
60,000 บาท ทั้งตัวมีให้แค่ 5,000 บาท ทางโรงพยาบาลฝางก็ไม่ได้เรียกค่าใช้จ่ายเพิ่มแถมยังคืนเงินให้กลับบ้าน
อีก 200 บาท

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ตั้งแต่มายูก็ทำได้ทำบัตรสีเขียวขอบแดงเลยทำให้คิดว่าตัวเองโชคดีเพราะเท่าที่เห็นบางคน
มาก่อนเรายังไม่เคยได้ทำหรือถ้าทำบัตรก็ต้องเสียเงินเป็นปีๆแต่ทำให้พ้นประหยัดเงินได้มากทำให้เราไม่ต้อง
ทำงานมาเพื่อเก็บไว้ต่อบัตร เปรียบกับคนอื่นแล้วรู้สึกดีมาก ๆ และไม่เดือดร้อน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 42 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ความประทับใจเกี่ยวกับเจ้าของสวน/คนงานในสวน
- พ่อเลี้ยงปัจจุบันดูแลดี และห้ามกินเหล้า ไม่มีบัตร ไม่สามารถออกไปซื้ออาหารได้ พ่อเลี้ยง
ก็ซื้อมาให้ ไม่ว่าจะเป็นข้าว และอาหารยังไปส่งลูกไปโรงเรียนให้อีก รู้สึกดีใจ และคิดว่าพ่อเลี้ยงเป็นคนดี

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ได้รับการช่วยเหลือจากพ่อเลี้ยง และการให้กำลังใจจากโรงพยาบาลเรื่องลูกหมอมจะให้
กำลังใจตลอดเวลาเมื่อนำลูกไปรักษาเพราะโรคที่ลูกเป็นต้องรักษาตลอดไปทำให้รู้สึกดีที่เขาไม่ด่าว่า และช่วย
แนะนำในการดูแลลูกให้ถูกต้องด้วย

ชาย ขาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- รู้สึกประทับใจหัวหน้าคนงานที่เป็นคนบ้านเดียวกันให้ยืมเงิน ส่งกลับไปให้พ่อ แม่หลายครั้ง แล้วรวมเป็น 20,000 บาท ตอนนั้นคงค้างจ่ายค่าหนี้ 8,000 บาท

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- พ่อเลี้ยงมาลอบใจเรื่องที่ไม่มียศ ทำให้รู้สึกดี และมีกำลังใจครับ พ่อเลี้ยงบอกว่าให้เก็บเงินถ้าเขาเปิดให้ทำบัตรจะพาไปทำบัตรครับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ดีที่พ่อเลี้ยงให้ผมทำงานทั้งที่ไม่มีบัตรอะไร พ่อเลี้ยงก็พูดดีด้วยไม่ด่า

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 50 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- มีความรู้สึกดีที่ได้มาทำงานในสวนส้มนี้ เพราะเป็นคนบ้านเมืองเดียวกันอยู่กันเป็นกลุ่มมีอะไรก็ช่วยเหลือกัน และหัวหน้างานที่ให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ เช่นตอนไม่สบายหัวหน้าก็ไปส่งที่โรงพยาบาล และให้คนงานที่มีความรู้ไปส่งเพื่อจะได้ช่วยในการทำบัตรอะไรในโรงพยาบาลเพราะว่าเราไม่รู้หนังสือ

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ความประทับใจที่เกี่ยวกับคนในชุมชน

- มีความรู้สึกดีที่ได้เจอ และรู้จักลุงคนหนึ่งเป็นคนในหมู่บ้านซึ่งอยู่ใกล้กันเขาสงสารเห็นมีลูกหลายคนแล้ว สามเฒ่าจับอีก เขาเป็นคนใจดี ช่วยเหลือทุกอย่าง เช่นให้ยืมเงิน ให้ข้าวสาร กับข้าว มาเลี้ยงลูก

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ตอนที่มิคนไทย คนหนึ่งอาสาไปส่งที่โรงพยาบาล ที่จะช่วยลูกทั้งที่รู้ว่า ป่าไม่มีเงิน และไม่มีบัตรก็ยังคงช่วย

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ลูกได้เรียนหนังสือในประเทศไทย ตัวฉันได้มีโอกาสได้เรียนหนังสือจนอ่านออกเขียนได้ และมีความประทับใจในเพื่อนบ้านที่เป็นคนไทย ให้ความช่วยเหลือตลอดมา และให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เวลาไปช่วยงานในหมู่บ้าน ชาวบ้านมักจะพูดจาดีกับเรา และก็คอยสอนงานด้วย

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 26 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เวลาช่วยงานหมู่บ้าน งานวัดได้รับคำขอบคุณจากชาวบ้าน และลูกหลานไม่ทอดทิ้งให้
ลำบากเลย ดีใจเจ้า

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- เวลาไปช่วยงานในหมู่บ้าน ได้ยินคำชมพี่น้องไทใหญ่ช่วยงานกันจริงรู้สึกดีใจที่เขาชม

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ความประทับใจเกี่ยวกับคนอื่น ๆ
- ครูศูนย์การเรียนรู้ช่วยเหลือตนเองลูกไม่สบายพาไปหาหมอ ซื้อยา ซื้อข้าวให้และบอกวิธีการ
ดูแลลูกด้วย เพราะตนเองไม่มีความรู้ ไม่รู้เรื่อง และครูยังแบ่งอาหาร ข้าวให้บ่อยๆตนเองหาเงินคนเดียว ร่างกาย
ก็ไม่ค่อยมีแรง ลูกไม่สบายต้องหยุดงานดูแล ดีใจที่ในสวนนี้มี โรงเรียนให้ลูกอยู่ มีข้าวอาหารให้ทาน มีความรู้สึก
ที่ดีที่ในสวนสัมมิตุนย์รับเลี้ยงลูกเด็กเล็ก ถ้าไม่มีก็คงไม่ได้ทำงานทุกวันเพราะจะไม่มีใครดูแลลูกอีกสองคน และ
ลูกได้กินอาหารตอนกลางวันที่ศูนย์เลี้ยงเด็กทำให้ประหยัดไปอีกทางหนึ่ง

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- รู้สึกดีมาก และมีความสุข ที่เมียผมได้ใส่ชุดนักศึกษา(เขาเคยเป็นนักศึกษาศูนย์การเรียนรู้
ตอนกลางคืน)ผมก็ได้ใส่มันเหมือนกับชุดนักเรียนที่ลูกผมได้ใส่ และที่น่าดีใจมากก็คือเวลาผมไปอำเภอหรือไป
โรงพยาบาลเขาให้ผมเซ็นชื่อไม่ต้องปืมหัวแม่มือแต่ผมเซ็นชื่อตัวเองได้ คำที่ได้ฟังเขาพูดว่าคนไทยใหญ่นี้กว่า
จะเขียนชื่อไม่ได้ แต่นายคนนี้เขียนได้ ทำให้ผมรู้สึกดีครับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 33 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ได้รับการช่วยเหลือจากครู (ครูศูนย์การเรียนรู้) จนคิดว่าทุกวันนี้ไม่มีที่พึ่ง และคิดว่า เป็นญาติคนหนึ่งไปแล้ว มีลูก 2 คนคนแรกก็ตาย คนที่ 2 ก็หาย ทำงานเลี้ยงตัวเองทั้งสองฝ่ายเมีย

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 58 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ระหว่างที่รอประกันตัวนั้น มีผู้ชาย 2 คนได้รอประกันตัวแต่ไม่มีคนมาประกันตัว ลูกสาวเกิดสงสารเลยประกันตัวผู้ชาย 2 คนนั้นออกมาพร้อมกับตัวเอง รู้สึกดีใจที่ลูกอายุแค่นี้ได้ช่วยเหลือคนอื่นรู้สึกดีใจที่ได้เจอลูก และวินมอเตอร์ไซด์คนนั้นไม่เรียกเก็บเงินอะไรเลย และรู้สึกดีใจที่ถูกปล่อยแล้วไม่ถูกส่งตัวกลับประเทศพม่าได้เจอนายจ้างที่ดีเงินออกตรงเวลา หยิบยื่นสิ่งของให้ใช้ มีบ้านมีที่อยู่อาศัย มีรถให้ใช้ รู้สึกดีที่ไม่ต้องหนีตำรวจ ทหาร เหมือนตอนอยู่ที่พม่า หลานเกิดมาแล้วมีใบเกิด เพื่อวันข้างหน้าหลานจะได้บัตรประชาชน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 62 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 18 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- รู้แต่ว่าอยู่ในสวนก็ได้กิน ได้นอน โดยไม่ถูกตำรวจจับ ถือว่าดีมากแล้ว ไม่อยากออกไปไหน เพราะไม่มีบัตร

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 30 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 1 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ความรู้สึกดีๆ ก็คือ มีบ้านเป็นของตนเอง เพราะความทุกข์ยากเมื่อก่อนไม่เคยคิดว่าจะได้มีบ้านเป็นของตนเองในประเทศไทย แม้จะไม่มีสิทธิก็ตามแต่ตอนนี้ผมมีให้ลูกอาศัยอยู่ อยากหลับนอนแบบที่นอนสนิทใจ ไม่มีใครมาไล่ ทำให้สบายใจ มีความสุข

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.4.6. ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.1 จำนวนแรงงานในครอบครัวที่มีรายได้

จำนวนแรงงานมีรายได้ (คน) ต่อครอบครัว	จำนวน (ครอบครัว)	ร้อยละ
1	5	23.8 1
2	14	66.67
3	1	4.76
4	1	4.76
รวมทั้งหมด	21	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่า จำนวนแรงงานในครอบครัวที่สามารถทำงานหารายได้มีแรงงานจำนวน 2 คนมากที่สุดจำนวน 14 ครอบครัวหรือร้อยละ 66.67 รองลงมา มีแรงงานจำนวน 1 คน มีจำนวน 5 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 23.81, และที่มีแรงงานจำนวน 3 คน และ 4 คนในครอบครัว โดยมีจำนวนเท่ากันคืออย่างละ 1 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 4.76

ตารางที่ 4.2 แรงงานชาย และค่าจ้างรายวัน

รายได้ต่อวัน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
220	2	10.53
230	4	21.05
250	4	21.05
270	1	5.26
300	7	36.84
400	1	5.26
รวมทั้งหมด	19	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าผู้ชายที่มีรายได้ต่ำที่สุดวันละ 220 บาทมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10.53 ผู้ชายมีรายได้วันละ 230 บาทมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 21.05, ผู้ชายมีรายได้วันละ 250 บาทมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 21.05, ผู้ชายมีรายได้วันละ 270 บาทมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.26, ผู้ชายมีรายได้วันละ 300 บาทมีจำนวน 7 คนซึ่งเป็นส่วนมากคิดเป็นร้อยละ 36.84, ผู้ชายมีรายได้รายวันสูงสุดวันละ 400 บาทมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.26

ตารางที่ 4.3 แรงงานหญิง และค่าจ้างรายวัน

รายได้ต่อวัน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
180 บาท	1	6.67
190 บาท	1	6.67
195 บาท	1	6.67
200 บาท	9	60.00
250 บาท	2	13.33
300 บาท	1	6.67
รวมทั้งหมด	15	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าผู้หญิงที่มีรายได้ต่ำที่สุดได้วันละ 180 บาทมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67, รายได้วันละ 190 บาทมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67, รายได้วันละ

195 บาทมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67, รายได้วันละ 200 บาทซึ่งเป็นส่วนมากมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00, รายได้วันละ 250 บาทมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 13.33 และรายได้รายวันสูงสุดวันละ 300 บาทมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67

ตารางที่ 4.4 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน (บาท)	จำนวน (ครอบครัว)	ร้อยละ
5,000–7, 999	6	28.57
8,000–10, 999	4	19.05
11,000–13, 999	7	33.33
14,000–16, 999	1	4.76
17,000–19, 999	0	0
20,000–22, 999	0	0
23,000–25, 999	3	14.29

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าครอบครัวที่มีรายได้ 5,000–7, 999 บาท มีจำนวน 6 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 28.57, มีรายได้ 8,000–10,999 บาท มีจำนวน 4 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 19.05, มีรายได้ 11,000–13,999 บาท เป็นส่วนมากมีจำนวน 7 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 33.33, มีรายได้ 14,000–16,999 บาท มีจำนวน 1 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 4.76, มีรายได้ 23,000–25, 999 บาท มีจำนวน 3 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 14.29

ตารางที่ 4.5 รายจ่ายของครอบครัวต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน (บาท)	จำนวน (ครอบครัว)	ร้อยละ
3,000–5, 999	4	19.05
6,000–8, 999	7	33.33
9,000– 11, 999	5	23.81
12,000–14, 999	2	9.52
15,000–17, 999	2	9.52
18,000 บาทขึ้นไป	1	4.76
รวมทั้งหมด	21	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าครอบครัวที่มีรายจ่าย 3,000–5,999 บาท จำนวน 4 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 19.05, มีรายจ่าย 6,000–8,999 บาท เป็นส่วนมากจำนวน 7 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 33.33, มีรายจ่าย 9,000– 11, 999 บาท มี 5 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 23.81, มีรายจ่าย

12,000–14,999 บาท จำนวน 2 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 9.52, มีรายจ่าย 15,000–17, 999 บาท จำนวน 2 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 9.52, มีรายจ่ายมากกว่า 18,000 บาท จำนวน 1 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 4.76

ตารางที่ 4.6 รายจ่ายค่าเช่าบ้านต่อเดือน

รายจ่ายค่าเช่าบ้านต่อเดือน (บาท)	จำนวน (ครอบครัว)	ร้อยละ
500–1, 999	4	80.00
2,000-3, 999	1	20.00
รวมทั้งหมด	5	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าต้องจ่ายค่าเช่าบ้าน 500–1,999 บาท มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 80, จ่าย 2,000-3,999 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 20

ตารางที่ 4.7 รายจ่ายไฟฟ้าต่อเดือน

รายจ่ายไฟฟ้าต่อเดือน (บาท)	จำนวน (ครอบครัว)	ร้อยละ
50–199	10	47.62
200–299	6	28.57
300–399	2	9.52
400–499	3	14.29
รวมทั้งหมด	21	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าต้องจ่ายค่าไฟฟ้า 50–199 บาท จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 47.62, จ่าย 200–299 บาท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57, จ่าย 300–399 บาท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 9.52, จ่าย 400–499 บาท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29

ตารางที่ 4.8 รายจ่ายข่าวสารต่อเดือน

รายจ่ายข่าวสารต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
500–899	16	76.19
900-1,299	3	14.29
1,300-1,699	0	0
1,700-2,099	2	9.52
รวมทั้งหมด	21	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าต้องจ่ายค่าข้าวสาร 500-899 บาท มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 76.19, จ่าย 900-1,299 บาท มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29, จ่าย 1,700-2,099 บาท มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 9.52

ตารางที่ 4.9 รายจ่ายอาหารต่อเดือน

รายจ่ายอาหารต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1,000-2,999	4	19.05
3,000-4,999	5	23.81
5,000-6,999	12	57.14
รวมทั้งหมด	21	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าต้องจ่ายค่าอาหาร 1,000-2,999 บาท มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 19.05, จ่าย 3,000-4,999 บาท มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 23.81, จ่าย 5,000-6,999 บาท มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14

ตารางที่ 4.10 รายจ่ายค่าขนมลูกไปโรงเรียนต่อเดือน

รายจ่ายค่าขนมลูกไปโรงเรียนต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 500 บาท	1	8.33
500-1,999	8	66.67
2,000-3,999	3	25.00
รวมทั้งหมด	12	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าที่ต้องจ่ายค่าขนมลูกไปโรงเรียน ต่ำกว่า 500 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33, จ่าย 500-1,999 บาท มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67, จ่าย 2,000-3,999 บาท มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00

ตารางที่ 4.11 รายจ่ายค่ารถลูกไปโรงเรียนต่อเดือน

รายจ่ายค่ารถลูกไปโรงเรียนต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
200-399	2	50.00
400-599	0	0
600-799	2	50.00
รวมทั้งหมด	4	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าต้องจ่ายค่ารถลูกไปโรงเรียน 200– 399 บาท มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00, จ่าย 600–799 บาท มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50

ตารางที่ 4.12 รายจ่ายค่าโทรศัพท์ต่อเดือน

รายจ่ายค่าโทรศัพท์ต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 100 บาท	1	5.88
100–199	3	17.65
200–299	2	11.76
300–399	7	41.81
400–499	1	5.88
500 บาทขึ้นไป	3	17.65
รวมทั้งหมด	17	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าที่ต้องจ่ายค่าโทรศัพท์ ต่ำกว่า 100 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.88, จ่าย 100–199 บาท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 17.65, จ่าย 200–299 บาท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 11.76, จ่าย 300–399 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 41.81, จ่าย 400–499 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.88, จ่าย 500 บาทขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 17.65

ตารางที่ 4.13 รายจ่ายค่าวงจรจักรยานยนต์ต่อเดือน

รายจ่ายค่าวงจรจักรยานยนต์ต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1,000-2, 999	3	60.00
3,000-4, 999	1	20.00
5,000-6, 999	1	20.00
รวมทั้งหมด	5	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าที่ต้องจ่ายค่าวงจรจักรยานยนต์ 1,000-2,999 บาท มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00, จ่าย 3,000-4,999 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00, จ่าย 5,000-6,999 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

ตารางที่ 4.14 รายจ่ายค่าเช่าต่อเดือน

รายจ่ายค่าเช่าต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
300-499	3	23.08
500-699	6	46.15
700-899	0	0
900-1,099	1	7.69
1,100 บาทขึ้นไป	3	23.08
รวมทั้งหมด	13	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าที่ต้องจ่ายค่าเช่า 300-499 บาท มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 23.08, จ่าย 500-699 บาท มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 46.15, จ่าย 900-1,099 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69, จ่าย 1,100 บาทขึ้นไป มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 23.08

ตารางที่ 4.15 รายจ่ายค่าบุหรีต่อเดือน

รายจ่ายค่าบุหรีต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
50-99	5	50.00
100-199	2	20.00
200-299	1	10.00
300-399	2	20.00
รวมทั้งหมด	10	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าจ่ายค่าบุหรี 50-99 บาท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00, จ่าย 100-199 บาท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00, จ่าย 200-299 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00, จ่าย 300-399 บาท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

ตารางที่ 4.16 รายจ่ายค่าน้ำมันรถต่อเดือน

รายจ่ายค่าน้ำมันรถต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
100-299	5	35.7 1
300-499	2	14.29
500-699	3	21.43
700-899	0	0
900-1,099	2	14.29
1,100 บาทขึ้นไป	2	14.29
รวมทั้งหมด	14	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าจ่ายค่าน้ำมันรถ 100–299 บาท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.7 1, จ่าย 300–499 บาท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29, จ่าย 500–699 บาท มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43, จ่าย 900-1,099 บาท มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29, จ่าย 1,100 บาทขึ้นไป มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29

ตารางที่ 4.17 รายจ่ายค่าห่วยต่อเดือน

รายจ่ายค่าห่วยต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 200 บาท	1	10.00
200–399	4	40.00
400–599	1	10.00
600–799	0	0
800–999	0	0
1,000 บาทขึ้นไป	4	40.00
รวมทั้งหมด	10	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าจ่ายค่าห่วย ต่ำกว่า 200 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00, จ่าย 200–399 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00, จ่าย 400–599 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00, จ่าย 1,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00

ตารางที่ 4.18 รายจ่ายส่งเงินกลับต่างประเทศต่อเดือน

รายจ่ายส่งเงินกลับต่างประเทศต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
200–399	2	50.00
400–599	1	25.00
600–799	0	0
800–999	1	25.00
รวมทั้งหมด	4	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าส่งเงินกลับบ้านต่างประเทศ 200–399 บาท มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00, 400–599 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00, 800–999 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25

ตารางที่ 4.19 รายจ่ายเงินกู้ ต่อเดือน

รายจ่ายเงินกู้ ต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
500	1	100
รวมทั้งหมด	1	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าจ่ายค่าเงินกู้ 500 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางที่ 4.20 รายจ่ายอื่นๆ ต่อเดือน

รายจ่ายอื่นๆ ต่อเดือน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
200-599	7	58.33
600-999	1	8.33
1,000-1,399	0	0
1, 400-1,799	1	8.33
1, 800-2,199	0	0
2, 200 บาทขึ้นไป	3	25.00
รวมทั้งหมด	12	100.00

กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 21 คน พบว่าจ่ายค่าอื่นๆ เช่น ซื้อเสื้อผ้าพ่อ แม่ ลูก ของใช้ในบ้าน ทำบุญ จ่ายค่าเทอมลูก ค่าผ้าอ้อมลูก และ ค่านมลูก 200-599 บาท มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33, จ่าย 600-999 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33, จ่าย 1, 400-1, 799 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33, จ่าย 2, 200 บาทขึ้นไป มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00

ปัญหาทางการเงิน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากจะเคยมีปัญหาเรื่องการเงิน คือรายได้น้อยรายจ่ายมาก การแก้ไขปัญหาส่วนมากยึดจากญาติพี่น้อง บางคนเบิกล่วงหน้าจากนายจ้างหรือยืมจากคนอื่น ๆ

- เงินไม่พอใช้ เงินหมุนไม่ทัน เช่นมีรายได้น้อย และรายจ่ายเยอะแต่ยังดีค่าเทอมลูก สามารถผ่อนผันได้ แล้วตอนไม่มีเงินก็มีเพื่อนบ้านให้ยืมยายข้างบ้านให้ยืมบางครั้ง 1,000 บาทบางครั้ง 2,000 บาท โดยไม่คิดดอกเบี้ยเพราะเขาไว้ใจเราเห็นเราตัวคนเดียว และต้องส่งลูกเรียนอีก

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- มีปัญหาเรื่องการเงินเพราะว่าผมทำงานคนเดียวเมื่อต้องเลี้ยงดูลูกคนเล็กที่ได้ 9 เดือน ไม่ได้ไปทำงานทำให้ผมทำงานคนเดียวทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่ายเลย ต้องไปยืมเงินจากคนในสวนส้มเดียวกันมาใช้บางเวลาไม่มีจ่ายแต่เขาก็ให้ยืมเพราะสงสารเราที่ต้องหาเงินคนเดียว

ชาย ดารอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ปัญหาที่พบคือมีรายได้น้อยไม่พอกับรายจ่ายบางทีก็ยืมจากญาติพี่น้อง

หญิง ดารอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เคยเจอปัญหารายได้น้อยไม่ค่อยพอกับรายจ่ายทำให้เงินไม่พอใช้แต่ก็ยังดีมีญาติพี่น้องให้ความช่วยเหลือ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เวลาเงินไม่พอก็เบิกเงินล่วงหน้าจากพ่อเลี้ยง

ชาย ขาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการเงินเพราะว่าจะรู้จักเก็บ และออมไว้จะไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

ชาย ดารอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.5. การวางแผนสำหรับอนาคต

4.5.1. ที่อยู่อาศัย

- ไม่กลับไปบ้านเกิดอีก

- เพราะไม่มีญาติอยู่ประเทศพม่าแล้ว ไม่มีแผนกลับประเทศพม่า เนื่องจากไม่มีญาติที่อยู่ประเทศพม่าแล้วไม่มีความจำเป็นต้องกลับไปลูกก็ไม่มีความสัมพันธ์ และความผูกพันจึงไม่อยากกลับไปเพราะมีความผูกพันกับประเทศไทยมากกว่า

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่คิดที่จะกลับเพราะไม่มีพี่น้องเหลืออยู่แล้ว และคิดว่าสวนนี้เป็นเหมือนบ้านแล้วตายก็จะตายที่นี่

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 60 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่คิดว่าจะกลับไปแล้ว เพราะคิดว่าอยากจะรักษาชีวิตของลูกคนนี้ได้ ถ้าอยู่เมืองไทยลูกจะได้อยู่อย่างมีความสุข ได้มีโอกาสได้เรียนสูงๆ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 51 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เพราะ มีลูกสาวอยู่ในเมืองไทย และประกอบอาชีพในเมืองไทย และคิดว่าในเมืองไทยหาเงินคล่องกว่าเมืองนอก และลูกสาวเรียนหนังสือจบในเมืองไทยคิดว่าลูกสาวคงหางานทำได้ดีกว่าอยู่เมืองนอก

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่กลับแล้วครับ ผมไม่มีบ้าน และผมยังหนีทหารที่พม่า และเป็นคนเถื่อน กลับไปก็ตายครับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 50 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่คิดที่จะกลับไปแล้วเพราะไม่มีญาติเหลืออยู่ที่ต่างประเทศอีกแล้ว อยู่เมืองไทยมานานกว่า 40 ปีคิดที่จะตายที่เมืองไทย

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 58 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่มีแล้วเจ้า เพราะที่เมืองนอกไม่มีพี่น้องแล้ว แต่ถ้าวันหนึ่งถูกไล่ก็ต้องกลับ

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ไม่คิดที่จะกลับไปแล้ว เพราะหนีเข้ามาเมืองไทยไม่มีบ้าน ไม่มีที่ และไม่มีพี่น้องอีกแล้วเลย ไม่คิดกลับไปอีกครับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เพราะ พ่อ แม่ก็ตายแล้ว แต่ถ้ามีเงินอยากไปเยี่ยมแม่ และญาติพี่น้องที่พม่า ไม่กลับเพราะกลัวทหารพม่ามารังแก

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- กลับไปเพื่อไปเยี่ยมญาติ
- เพราะคิดว่าคงจะไม่กลับไปอยู่เมืองนอกแล้วแต่ก็จะกลับไปเยี่ยมญาติเป็นบางครั้งเพราะที่เมืองนอกไม่มีใครที่ต้องห่วงแล้วเพราะพ่อแม่ก็ได้เสียชีวิตหมด คิดว่าจะอยู่เมืองไทยเพราะเมืองไทย การเป็นอยู่และการทำมาหากินก็สบายกว่าเมืองนอก

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เพราะจะกลับไปหาพี่น้อง และพ่อแม่ แต่กลับไปเยี่ยม และช่วยเหลือยามเมื่อผม และเมียมีเงินแล้วแต่จะให้ไปอยู่ไม่ไปอยู่แล้วครับ

ชาย ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- มี แต่แค่กลับไปเยี่ยมญาติที่อยู่ต่างประเทศ แต่ไม่ได้กลับไปอยู่ถ้ากลับไปอยู่ก็ต้องเริ่มต้นใหม่ปรับตัวใหม่ และที่สำคัญคือกลัวเป็นเหมือนเดิมที่ต้องหนีพม่า

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 62 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 18 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- มี อยากกลับหลังจากที่เก็บเงินได้ แล้วจะนำเงินไปทำบ้านให้พ่อแม่ จะได้มีเงิน

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ต้องการกลับไปอยู่บ้านเกิดแบบถาวร
- เพราะคิดว่าอย่างไรก็เป็นบ้านเกิด ถ้าไม่มีการฆ่าฟันกันสักวันก็จะกลับไปดูแลพี่น้อง อยู่บ้านตัวเองทำให้รู้สึกว่ามีสิทธิ อยากจะไปหาปลา หาหน่อ ปลุกข้าวเราก็ทำได้เลย อยู่เมืองไทยดีแต่ก็ไม่สามารถทำตามใจเราได้ เพราะไม่ใช่ของเรา และไม่มีควมอบอุ่นใจมีความระแวงตลอด

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 42 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- จะกลับไปประเทศพม่าอยู่ เพราะ การที่ตั้งใจเข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่แรกมาหาเงินเท่านั้น ถ้ามีเงินก็จะกลับออกไป แต่ไม่รู้ว่าจะได้กลับ เมื่อไหร่เพราะหาเงินลำบาก

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 30 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 1 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- มีคิดที่จะกลับไปอยู่ที่ประเทศพม่า เพราะยังงี้ก็เป็นบ้าน ถ้าทำงานหาเงินได้แล้ว ก็จะไปซื้อบ้านอยู่

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 23 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เพราะว่าจะต้องกลับไปดูแลพ่อแม่ที่เมืองนอก คิดว่าถ้าเก็บเงินอีกซักสองปีก็คงจะกลับ เพราะว่าพ่อแม่โทรมาบอกว่าไม่มีใครดูแลสวนชา และพ่อก็ไม่ค่อยสบายเพราะอายุมากแล้ว

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- เพราะ คิดว่าอนาคตข้างหน้าบ้านเราที่เมืองนอกก็จะมีค่าเงินขึ้น และก็อยากกลับไปดูแลพ่อแม่ของเรา เพราะว่าท่านก็จะอายุมากแล้ว ถ้ามีเงิน และเก็บเงินได้มากพอก็จะกลับบ้าน

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- มี เพราะ กลับไปอยู่เมืองนอกเพราะว่ามีพี่น้องอยู่เมืองนอกหมดคิดว่าถ้ามีเงินก็คงจะกลับไปเพราะยังคิดถึงแม่อยู่

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

4.5.2. แนวทางทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ในประเทศไทยดีขึ้น

- ต้องการบัตรเพื่ออยู่ในประเทศไทยแบบถาวร
- อยากได้บัตรประชาชนลูกจะได้สบาย ลูกจะได้มีอนาคตที่ดีไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบอยากให้ลูกเรียนสูงๆ ให้ฝันของลูกเป็นจริงลูกฝันอยากเป็นครู เพราะคิดว่าเป็นครูแล้วสามารถสร้างคนได้ดีขึ้นหรือแบ่งความรู้ให้คนอื่นสามารถแนะนำแนวทางให้คนอื่นได้ และช่วยเหลือคนไทยใหญ่ด้วยกัน ลูกชายที่เป็นโปลิโอฝันอยากเป็นช่างตอนนี้ฝันใกล้เป็นจริงแล้วเพราะทุกวันนี้เปิดร้านซ่อมเครื่องมือทางการเกษตร และจำหน่ายเครื่องมือทางการเกษตร ตอนนี้พ่อกับแม่ไม่หวังอะไรแล้ว ขอให้ลูกทุกคนได้ดีก็พอ ลูกอยากมีบัตรประชาชน

เพราะถ้ามีบัตรประชาชนแล้วสามารถสมัครเป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ ได้รับการศึกษาเหมือนคนอื่น
สามารถกู้เงินเรียนได้

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยากอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย อยากมีบัตรประชาชน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 60 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบัตร ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ต้องหลบหนีทหารตำรวจ อยู่อย่างเท่าเทียมคนอื่น มีกินมีใช้
ไม่เป็นหนี้

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 30 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 1 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยากได้บัตร ถ้ามีบัตรแล้วชีวิตวันข้างหน้าจะดีขึ้นครับ อยากออกไปข้างนอกบ้างแต่ไม่กล้า
ไปกลัวถูกจับ

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 21 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ผมอยากมีบัตร และอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมายตลอดไปครับก่อนที่จะตาย

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 50 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยากให้ลูกได้ทำบัตรที่ดี ที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ทุกวันนี้ลูก ๆ ต้องทำงานหาเงินเสียค่า
บัตร

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 17 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอ

- ต้องการงานอาชีพอิสระ/ค้าขาย
- ผมอยากทำงานเป็นของตนเองมีเงินดูแลลูก และส่งลูกเรียนผมอยากขายของทำเป็นของ
ตนเอง

ชาย ชาวคะฉิ่น สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 11 ปีที่แล้ว
ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ถ้าอยู่ในประเทศไทยอยากเก็บเงินให้ได้เยอะๆ อยากจะทำอาชีพค้าขาย แต่ยังไม่รู้ว่าขายอะไรดี เพราะเห็นเขาค้าขายได้เงินเยอะมากมีรถมีบ้าน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 39 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากทำอาชีพค้าขาย เพราะว่าตลอดเวลาที่มาอยู่ประเทศไทย ก็ได้เป็นลูกจ้างเขาตลอด คิดว่าอยากทำอาชีพเป็นของตนเองบ้าง อยากให้ลูกเรียนจบปริญญาตรีแต่ไม่รู้จะส่งได้หรือเปล่า เพราะเงินเก็บก็ไม่มี ไม่อยากให้ลูกลำบากเหมือนแม่

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 38 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 19 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- ต้องการมีบ้าน ที่ดินเป็นของตนเอง และถูกกฎหมาย อยากมีที่อยู่อาศัย ที่ทำกินที่เป็นของตัวเองที่มีใบถูกต้อง อยากทำธุรกิจ สร้างผลผลิตเป็นของตัวเอง โดยไม่ต้องเป็นลูกจ้างของคนอื่น อยากมีบัตรประชาชนถ้าเป็นไปได้หรือไม่ก็บัตรที่ได้รับสิทธิต่างๆอยากอยู่ประเทศไทยไปตลอดชีวิต

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 62 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 18 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบ้านที่ดินเป็นของตัวเองที่ถูกกฎหมาย อยากให้ลูกหลานมีบัตรประชาชน

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 69 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบ้านเป็นของตัวเองในหมู่บ้านจะได้มีโอกาสช่วยเหลือชุมชน อย่างคนอื่น

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 58 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากมีบ้านที่ดินเป็นของตัวเองที่ถูกกฎหมาย อยากมีบัตรประชาชน อยากอยู่ได้ตลอดชีวิต

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 45 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบันทำงานในอำเภอฝาง

- อยากซื้อบ้านอยู่เมืองไทย อยากให้ลูกสาวเรียนจบปริญญาตรี และหางานทำได้เพื่อจะได้เลี้ยงแม่ต่อไปยามแก่เฒ่าอยากประกอบอาชีพที่มั่นคงในประเทศไทย

หญิง ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 36 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- ต้องการให้ขึ้นค่าแรง
- ถ้าอยู่ในประเทศไทยอยากให้เขาขึ้นค่าแรงให้ทุกปีเพราะจะได้มีเงินเก็บมากขึ้นเพื่อ
จะได้กลับบ้าน

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 34 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 6 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อยากทำงานที่มีค่าแรงสูงๆ และทำงานที่เป็นอิสระ ทำด้วยตนเอง และเลี้ยงลูก ให้ได้เรียน
สูงๆ อยากได้บัตรที่อยู่ประเทศไทยตลอดแบบไม่ต้องเสียค่าต่อบัตรเพราะมันแพง

ชาย ไทใหญ่ สมรสแล้ว อายุ 26 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- อื่นๆ
- ถ้าอยู่ในประเทศไทยอยากให้ลูกเรียนหนังสือให้จบเพราะ จะทำให้ลูกได้ทำงานที่ดีขึ้น

ชาย ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 32 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

- คงไม่คิดจะทำอะไรเพราะว่าตนเองไม่มีเงินคิดว่าอยากจะเลี้ยงดูลูกทั้งสามคนให้ดีที่สุด

หญิง ดาราอั้ง สมรสแล้ว อายุ 37 ปี อพยพมายังประเทศไทยเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบัน
ทำงานในอำเภอฝาง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1. สรุปผลการวิจัย

5.1.1. สถานการณ์ในบ้านเกิด: สงครามภายในประเทศ

“ไม่มีใครต้องการจากบ้านเกิดเมืองนอน และไม่มีใครต้องการจากพ่อแม่ญาติพี่น้อง” คำพูดนี้สามารถใช้อธิบายได้กับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ ในอดีตสงครามภายในประเทศเป็นปัจจัยหลักจากพื้นที่ต้นทาง (ประเทศเมียนมาร์) ที่ทำให้ตัดสินใจอพยพเข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ในช่วงแรกเป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย มีความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก

5.1.2. จุดเริ่มต้นของแรงงานข้ามชาติ

ในการเดินทางออกจากหมู่บ้านครั้งนี้พบว่าส่วนมากจะเดินทางมาเป็นครอบครัวคือมีทั้ง พ่อ แม่และลูก จากการพูดคุยส่วนมากเป็นการเดินทางไปประเทศไทยเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นการพลัดพรากจากกันครั้งแรกของญาติพี่น้องไม่รู้ว่าจะมีโอกาสได้มาพบกันอีกหรือไม่/เมื่อไหร่ ดังนั้นการเตรียมการเดินทางข้ามประเทศครั้งแรกในชีวิตเรื่องสำคัญคือเงินพบว่าบางครอบครัวขายของที่มีค่าในบ้านเพื่อใช้จ่ายเป็นค่าเดินทาง บางคนไม่มีก็ไปยืมเงินเพื่อนบ้านเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

เนื่องจากในช่วงดังกล่าวยังมีการสู้รบกันดังนั้นการเดินทางกว่าจะมาถึงประเทศไทยแต่ละคนต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ โดยเฉพาะการเดินทางตามป่าเขาเพราะต้องหนีกองกำลังทหาร ดังนั้นค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่จะต้องจ่ายให้กับคนนำพาก็จะมีค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันไป

เมื่อเดินทางเข้าสู่เขตประเทศไทยแล้วก็จะเป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมายเพราะไม่มีเอกสารใดๆ ไม่มีทักษะในการสื่อสารภาษาไทย ยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน ยังไม่มีเครือข่ายข้อมูลแรงงาน ดังนั้นแรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้ส่วนมากเริ่มต้นจากสวนที่อยู่ห่างไกลจากชุมชน เพราะต้องอยู่อาศัยแบบหลบๆ ซ่อนๆเนื่องจากกลัวถูกเจ้าหน้าที่จับ ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวแรงงานกลุ่มนี้จึงมีโอกาสนายจ้างเอาเปรียบและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดสิทธิ และแรงงานกลุ่มนี้จึงไม่ค่อยมีโอกาสที่จะไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

5.1.3. สถานภาพและกฎหมายเพื่อการทำงานในประเทศไทยอย่างปลอดภัย

ปัญหาสำคัญของแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้านี้ คือเป็นผู้ลักลอบเข้าเมืองที่ผิดกฎหมายและเมื่อทำงานก็จะเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย เพราะไม่มีใบอนุญาตทำงานพบข้อมูลว่าแรงงานบางคนจะไม่มีเอกสารใดๆคือไม่มีทั้งบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยและไม่มีใบอนุญาตทำงาน ซึ่งพบว่าที่แรงงานเหล่านี้ไม่มีเอกสารใดๆบางกรณีเป็นเพราะนายจ้างไม่พาไปทำบัตรในช่วงที่ราชการเปิดให้ทำแต่

ก็มีบางกรณี(ส่วนมาก)เป็นแรงงานเพิ่งเข้ามาใหม่รัฐยังไม่เปิดโอกาสให้ทำเขาจึงต้องอยู่แบบหลบๆ ซ่อนๆ ดังนั้นเมื่อถูกจับก็ต้องถูกส่งกลับประเทศต้นทาง พบว่าแรงงานเหล่านี้ก็มีความพยายามหาช่องทางกลับเข้ามาประเทศไทยซ้ำอีกเพราะเขาคิดว่าเป็นช่องทางเดียวที่จะทำให้เขามีชีวิตรอดและปลอดภัย

พบว่าแรงงานข้ามชาติหลายคนที่มีพาสปอร์ตหรือมีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยแต่ไม่ได้ทำใบอนุญาตทำงานพบบางกรณีไม่มีเงินที่จะใช้ในการทำใบอนุญาตทำงาน(ค่าใช้จ่ายประมาณ3,100บาท)หรือบางกรณีไม่ได้ทำใบอนุญาตทำงานเพราะขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเพราะคิดว่าพาสปอร์ตหรือบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่ตนเองมีอยู่นั้นสามารถใช้เป็นใบอนุญาตทำงานด้วยได้และมีบางกรณีคิดว่าตนเองไม่มีนายจ้างถาวรจึงไม่ต้องทำใบอนุญาตทำงาน

ในการทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยโดยแรงงานข้ามชาติได้มอบเงินให้กับผู้นำชุมชนแต่ละคนมีค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันไป โดยแรงงานข้ามชาติส่วนมากใช้คำว่า "มอบเงินให้กับผู้นำ" และอธิบายว่า "เขาไม่ได้เรียกร้อง เราให้เพราะเขาเป็นผู้นำเขาช่วยดำเนินการให้ตั้งแต่ต้นจนเสร็จ จนเราได้ใบมา เรามีอะไรต้องปรึกษาเขา เราต้องพึ่งพาอาศัยเขา" ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติรู้จักการสร้างเครือข่ายระบบอุปถัมภ์สำหรับค่าใช้จ่ายในการทำพาสปอร์ตและใบอนุญาตทำงานโดยผ่านนายหน้ามีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

เสียงจากแรงงานข้ามชาติที่มีบัตรสีชมพู (บัตรทหาร) บอกว่า "ราคาค่าทำบัตรถูกกว่าตอนทำพาสปอร์ตแต่ขอให้ถูกกว่านี้ได้ไหม เพราะในครอบครัวมีแรงงาน 3 คนต้องใช้เงินมาก มีเงินไม่พอ ต้องยืมเงินคนอื่นและเสียดอกเบี้ยด้วย"

จากการสัมภาษณ์นายจ้างจำนวน 2 แห่งได้ข้อมูลที่ตรงกันคือเจ้าของสวนต้องการจ้างแรงงานที่ถูกกฎหมายแต่หาแรงงานที่ถูกกฎหมายค่อนข้างยากเพราะการทำใบอนุญาตมีราคาค่อนข้างแพงแรงงานไม่มีเงินพอที่จะทำ เจ้าของสวนเคยจ่ายเงินให้ก่อนแล้วหักจากเงินเดือนแรงงานเขาอยู่ไม่นานก็หนีไป

5.1.4. วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่จากอดีตถึงปัจจุบัน

ข้อมูลเกี่ยวกับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันที่เป็นวิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยมีคำถามหลัก เช่น

1. ในช่วงที่ผ่านมาสิ่งที่ยากได้และสิ่งที่ยากทำ แต่ท่านยังไม่สามารถทำได้มีอะไรบ้าง เพราะอะไรถึงทำไม่ได้พบคำตอบว่าส่วนมากสิ่งที่ยากได้คือต้องการให้ลูกได้สัญชาติไทย ตามมาด้วยต้องการได้บัตรที่จะอยู่ในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

2. ท่านเคยมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่อย่างไรบ้างผู้ให้ข้อมูลส่วนมากตอบว่าเคยมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนขึ้นกับวาระและโอกาสต่างๆซึ่งการที่แรงงานข้ามชาติมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทำให้การอยู่ร่วมกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างดีเป็นการพึ่งพาอาศัยกันได้แต่ก็มีบางคนที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพราะไม่มีบัตร ไม่กล้าออกจากในสวน กลัวถูกจับ หรืออยู่ในสวนที่ห่างไกลไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

3. ตั้งแต่ท่านเข้ามาอยู่ในประเทศไทยท่านเคยเจอประสบการณ์ที่ทำให้ท่านรู้สึกว่ามีปัญหาเกิดขึ้นกับตัวท่านไหมเหตุการณ์นั้นเป็นอย่างไร ข้อมูลที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบทั้งหมดแบ่งได้เป็น 4 ประเด็นคือ เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าของสวน ชุมชนและที่ยังไม่เคยผ่านประสบการณ์ที่ไม่ดี เพราะเพิ่งเข้ามาอยู่ใหม่

4. เมื่อท่านมีปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาใดก็ตามท่านมักจะไปปรึกษาใคร ข้อมูลที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบทั้งหมดแบ่งได้เป็น 5 ประเด็นคือ ส่วนมากจะปรึกษากับครอบครัวในครอบครัว ตามมาด้วย, ปรึกษาญาติพี่น้อง, ปรึกษากับคนงานในสวนเช่นหัวหน้าคนงานหรือที่เป็นคนงานด้วยกันเพราะจะมีคนที่มาอยู่ก่อนจะมีความรู้/ข้อมูล, ปรึกษาเจ้าของสวน และจะปรึกษากับคนที่แรงงานมีความสัมพันธ์ที่ดี

5. ตั้งแต่ท่านเข้ามาอยู่ในประเทศไทยท่านเคยเจอประสบการณ์ที่ทำให้ท่านรู้สึกว่ามีปัญหาเกิดขึ้นกับตัวท่านหรือไม่และเหตุการณ์นั้นเป็นอย่างไรข้อมูลที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบทั้งหมดแบ่งได้เป็น 4 ประเด็นคือ ความประทับใจเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าของสวน/คนงานในสวน คนในชุมชนและคนอื่นๆ และนอกจากนี้แล้วมีข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มเป้าหมาย

แรงงานข้ามชาติแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่1. กลุ่มที่ไม่มีเอกสารใดๆ(เป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย), กลุ่มที่2. กลุ่มที่มีบัตรประจำตัว(เป็นคนเข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย)แต่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน, กลุ่มที่3. กลุ่มที่มีบัตรประจำตัว(เป็นคนเข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย)และมีใบอนุญาตทำงาน

สำหรับกลุ่มแรงงานข้ามชาติกลุ่มที่1เป็นกลุ่มที่ไม่มีเอกสารใดๆ (เป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย) ส่วนมากเป็นแรงงานที่เข้ามาไม่นาน ไม่มีทักษะในการสื่อสารภาษาไทย ขาดประสบการณ์ในการทำงาน ยังไม่มีเครือข่ายข้อมูลแรงงาน ดังนั้นแรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้ส่วนมากเริ่มต้นจากสวนที่อยู่ห่างไกลจากชุมชนเพราะต้องอยู่อาศัยแบบหลบๆ ซ่อนๆ เนื่องจากกลัวถูกเจ้าหน้าที่จับ ด้วยเงื่อนไขข้อจำกัดดังกล่าวแรงงานกลุ่มนี้จึงมีโอกาที่จะถูกนายจ้างและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำ และแรงงานกลุ่มนี้จึงไม่ค่อยมีโอกาที่จะไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ส่วนแรงงานกลุ่มที่ 2 และ 3 นั้นเขาพัฒนามาจากแรงงานกลุ่มที่1นั่นคืออดีตเขาเคยเป็นกลุ่มที่1มาก่อนเขาเคยผ่านชีวิตเคยถูกกระทำมาก่อน เมื่ออยู่ในสวนมานานมีการพัฒนาตนเองทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น มีเครือข่าย ได้รับข้อมูลข่าวสาร เริ่มหาช่องทางเปลี่ยนที่ทำงานเพื่อให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยมีเป้าหมายเรื่องบัตรเป็นสำคัญ ทำให้แรงงานกลุ่มนี้บางคนบรรลุเป้าหมายตามที่ตนเองวางไว้ เช่น มีบัตรประจำตัว(เป็นคนเข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย)และมีใบอนุญาตทำงานแล้ว ทำให้เขามีอิสระมากขึ้น มีส่วนร่วมกับคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชน ถ้าคิด ถ้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ดังนั้นกลุ่มคนเหล่านี้โอกาที่จะถูกกระทำจากเจ้าของสวนและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็น้อยลง

สำหรับประเด็นทางด้านเศรษฐกิจพบว่า แรงงานที่สามารถหารายได้เข้าครอบครัวมีจำนวน2คนต่อครอบครัวซึ่งมีเป็นจำนวนมากที่สุดมีจำนวน14ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 66.67

ค่าจ้างรายวันสำหรับผู้ชายพบว่าค่าจ้างต่ำสุดที่ 220 บาทต่อวันมีจำนวน2คนคิดเป็นร้อยละ 10.53, ค่าจ้างสูงสุด 400 บาทต่อวันมีจำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 5.26 เขาทำงานก่อสร้าง ส่วนงานรับจ้างในสวน ส่วนมากได้รับค่าจ้างที่ 300 บาทต่อวันมีจำนวน7คนคิดเป็นร้อยละ 36.84

ค่าจ้างรายวันสำหรับผู้หญิงพบว่าค่าจ้างต่ำสุดที่ 180 บาทต่อวันมีจำนวน1คนคิดเป็นร้อยละ 6.67 ส่วนมากเป็นคนที่มาใหม่ยังไม่มีประสบการณ์,ค่าจ้างสูงสุด 300 บาทต่อวันมีจำนวน1คนคิดเป็นร้อยละ 6.67 เขาทำงานบริการในร้านอาหาร ส่วนงานรับจ้างในสวนส่วนมากได้รับค่าจ้างที่ 200 บาทต่อวันมีจำนวน9คนคิดเป็นร้อยละ 60.00

ปัจจัยที่เจ้าของสวนใช้พิจารณาในการจ่ายค่าแรงงานหรือขึ้นค่าแรงนั้นมีปัจจัยดังนี้ เช่น

1. ประสบการณ์การทำงาน
2. มีบัตรประจำตัว (เป็นคนเข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย) และมีใบอนุญาตทำงานหรือไม่
3. ผู้ชายต้องเป็นคนที่แข็งแรง
4. ผู้หญิงถ้ามาคนเดียวโดยไม่มีผู้ชายด้วยส่วนมากจะไม่ได้รับการพิจารณาเพราะในสวนต้องการแรงงานที่เป็นผู้ชายเป็นหลัก และ
5. การสื่อสารภาษาไทย

สำหรับรายได้ต่อครอบครัวพบว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำสุดที่ 5,000-7,999 บาท มีจำนวน 6 ครอบครัวคิด เป็นร้อยละ 28.57 ครอบครัวที่มีรายได้สูงที่สุดที่ 23,000-25, 999 บาท มีจำนวน 3 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 14.29 และครอบครัวที่มีรายได้ 11,000-13,999 บาทมีจำนวน 7 ครอบครัวซึ่งพบว่ามีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ33.33

สำหรับรายจ่ายต่อครอบครัวพบว่าครอบครัวที่มีรายจ่ายต่ำสุดที่ 3,000-5,999 บาท มีจำนวน 4 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 19.05, ครอบครัวที่มีรายจ่ายสูงที่สุดที่ 18,000 บาท ขึ้นไปมีจำนวน 1 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 4.76 และครอบครัวที่มีรายจ่าย 6,000-8,999 บาท มีจำนวน7ครอบครัวซึ่งพบว่ามีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 33.33

5.1.5. การวางแผนสำหรับอนาคต

เมื่ออภิปรายถึงประเด็นความคาดหวังในอนาคตของแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษารั้งนี้ เราสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆคือกลุ่มที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานแล้วและกลุ่มที่เพิ่งเข้ามายังไม่นาน ดังนั้นความคาดหวังจะแตกต่างกัน เช่น กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานแล้ว

จากคำถามที่ว่าท่านมีแผนที่จะกลับต่างประเทศหรือไม่พบคำตอบส่วนมากคือ 1.ไม่กลับไปบ้านเกิดอีก 2.กลับเพื่อไปเยี่ยมญาติ ต่อคำถามที่ว่าถ้าคุณจะอยู่ในประเทศไทยต่อไปคุณอยากทำอะไร เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคุณและคนในครอบครัวดีขึ้น พบคำตอบส่วนมาก1.ต้องการบัตรที่อยู่ในประเทศไทย

แบบถาวร 2. ต้องการทำงานอาชีพอิสระ/ค้าขาย และ 3. ต้องการมีบ้าน ที่ดินเป็นของตนเองและถูกกฎหมาย เพราะกลุ่มคนเหล่านี้เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนานแล้วเขาจะมีประสบการณ์ในการเป็นแรงงาน มีเครือข่าย ทำให้เขาได้ค่าแรงค่อนข้างสูง สามารถที่จะเก็บสะสมออมเงินได้ เขาจึงต้องการที่จะอยู่ในประเทศไทยไปตลอดชีวิตและต้องการความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เพิ่งเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจากคำถามที่ว่าท่านมีแผนที่จะกลับต่างประเทศหรือไม่ พบคำตอบส่วนมากคือกลับบ้านเกิดแบบถาวรต่อคำถามที่ว่าถ้าคุณจะอยู่ในประเทศไทยต่อไปคุณอยากทำอะไร เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคุณและคนในครอบครัวดีขึ้น พบคำตอบส่วนมาก 1. ต้องการให้ขึ้นค่าแรง และ 2. ต้องการให้ได้ใบอนุญาตทำงาน เพราะกลุ่มคนเหล่านี้เมื่อเก็บสะสมเงินได้ตามที่ต้องการจะกลับบ้านเกิด

5.1.6. ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด

- การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเรื่องใหม่มากสำหรับทีมวิจัยในพื้นที่ เพราะต้องมีทักษะในการจับประเด็นสำคัญขณะที่กลุ่มเป้าหมายคุยเพื่อที่นักวิจัยจะได้ตั้งคำถามต่อเนื่องซึ่งเป็นเรื่องที่ยากมากๆ โดยเฉพาะในเคสแรกๆ ที่นักวิจัยยังไม่มีประสบการณ์
- ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิจัยจดบันทึกข้อมูลไม่ทันจึงใช้วิธีการบันทึกเสียง หลังจบแต่ละเคสจะมีการถอดเทปซึ่งพบว่าการถอดเทปบันทึกเสียงเป็นเรื่องที่ยากมาก ต้องใช้เวลา นานมาก
- กลุ่มเป้าหมายย้ายที่ทำงาน กลุ่มเป้าหมายที่นักวิจัยทำการสัมภาษณ์ครั้งที่ 1 มาแล้วจะประสานเข้าไปสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 พบว่ากลุ่มเป้าหมายย้ายไปทำงานในเมือง นักวิจัยต้องหากกลุ่มเป้าหมายใหม่
- การพูดคุยเรื่องบัตร เรื่องเสียเงินค่าทำบัตรเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมากเพราะมีแรงงานจำนวนมากที่ต้องจ่ายเงินให้กับนายหน้า แม้ทีมวิจัยจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเป้าหมายแต่กลุ่มเป้าหมายเขายังกลัวเพราะเขาเสียเงินให้กับนายหน้าๆ บางคนเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชนเขาจึงไม่กล้าพูดเรื่องนี้

5.2. บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินงาน

การทำงานศึกษาวิจัยครั้งนี้ทีมวิจัยได้พยายามทำตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้ผ่านการอบรมมาแล้วนำมาปรับใช้ในพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากทีมวิจัยทุกคนมีความสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้กระบวนการวิจัยครั้งนี้แต่ยังขาดประสบการณ์ แม้ว่าการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจะไม่มีปัญหาที่ตามผลที่เกิดขึ้นคืองานในช่วงแรกค่อนข้างช้ามาก

การทำงานเน้นแบบเป็นกระบวนการ “ทำไป – คิดไตร่ตรองศึกษาไป – แล้วทำใหม่อีก” เป็นกระบวนการที่ขาดไม่ได้ซึ่งเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับทีมวิจัยและการเก็บข้อมูลเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

เมื่อทีมวิจัยมีประสบการณ์มากขึ้น บางครั้งนักวิจัยคนเดียวก็สามารถไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายได้ ประกอบกับนักวิจัยสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดีทำให้การเก็บข้อมูลได้ค่อนข้างเร็วแต่พบว่ามีปัญหาที่ตามมาคือการถอดเทปบันทึกเสียงเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. 2532 “การเข้าใจสังคม คู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานและนักพัฒนาสังคม” สภาคatholicแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา

กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2530 “การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท” รุ่งเรืองศาสนการพิมพ์

คณะทำงานจัดการความรู้ กรมการจัดหางาน สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. 2558 “การพิจารณาอนุญาตทำงานคนบนพื้นที่สูง”

โครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530 “การวิจัยเพื่องานพัฒนา : ประสบการณ์จากภาคสนาม” ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2543 “กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา” ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วินัส สีสุข และคณะ. 2553 “3 สูตรสำเร็จเพื่อการจดทะเบียนการเกิด” โรงพิมพ์เดือนตุลา

สำนักงานจัดหางาน จังหวัดเชียงใหม่. 2557 “งานคุ้มครองคนหางานและควบคุมการทำงานของคนต่างด้าวจังหวัดเชียงใหม่” เอกสารรายงานไม่เผยแพร่

สุรีย์พร พันพื้ง และคณะ. 2548 “คนรับใช้ในบ้าน: แรงงานอพยพจากพม่า” บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 แบบสัมภาษณ์ระดับลึก

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....ชื่อผู้จัดบันทึก.....

CODE:.....วันที่.....

1. ข้อสังเกตสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านพัก (อาจวาดรูปก็ได้)
2. ขั้นตอนสำคัญต้องทำทุกครั้ง
 1. แนะนำตนเอง
 2. ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการว่า
 - เก็บข้อมูลนี้แล้วจะเอาข้อมูลไปคิดวางแผนแล้วเอากลับมาร่วมกันกับพวกเราพัฒนาพวกเราต่อไปให้อยู่ในประเทศไทยได้อย่างมีความสุขเท่าที่จะทำได้แต่พวกเราต้องช่วยกันก่อน
 - ข้อมูลที่จะที่จะคุยกันนี้ทั้งหมดเราจะเก็บเป็นความลับ
 3. คำถามบางคำถามท่านไม่ยากตอบก็ได้
 4. เราขอจดข้อมูลและบางครั้งขอบันทึกเทป
 5. ท่านมีเวลาให้พวกเราถามสักเท่าไร
 6. ทั้งหมดท่านเห็นว่อย่างไร (ต้องให้เขาตอบว่าเขาจะให้เราสัมภาษณ์หรือไม่)
 7. เมื่อหมดคำถามแล้วต้องเปิดโอกาสให้เขาถามเราเช่น มีอะไรอยากถามเราบ้างไหม

3. ประวัติครอบครัว

ชื่อ.....นามสกุล.....

ความสัมพันธ์กับครอบครัว.....อายุ.....ปี

วันเดือนปีเกิด.....เกิดที่ไหน.....กลุ่มชาติพันธุ์.....

เข้ามาอยู่ประเทศไทยกี่ปีแล้ว.....ปี หรืออายุ.....ปี หรือ พ.ศ.....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

อาชีพปัจจุบัน.....

5. ข้อมูลสำหรับเด็ก

[illegible]

6. เล่าเรื่องราวตอนอยู่ต่างประเทศ (ก่อนเข้ามาในประเทศไทย) ทำไมจึงเข้ามาในประเทศไทย
 - ตนเองมีบัตรอะไรบ้าง
 - ความเป็นอยู่อย่างไร
 - ตนเองมีสิทธิอะไรบ้าง
 - ลูก (เด็ก) ได้เรียนหนังสือหรือไม่ เจ็บป่วยมากๆ ทำอย่างไร
7. ในช่วงที่ผ่านมา สิ่งที่ยากได้และสิ่งที่ยากทำ แต่ไม่สามารถทำได้มีอะไรบ้าง เพราะอะไรถึงทำไม่ได้
8. ท่านเคยมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่อย่างไรบ้าง เคยร่วมทำอะไร การมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนท่านคิดว่ามีผลดีและผลเสีย อย่างไรบ้าง
9. ตั้งแต่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย เคยเจอประสบการณ์ที่ทำให้รู้สึกไม่ดี เกิดขึ้นกับตัวท่านไหม เหตุการณ์นั้นเป็นอย่างไร ท่านทำอย่างไร ท่านรู้สึกอย่างไร
10. เมื่อท่านมีปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาใดก็ตามท่านมักจะไปปรึกษาใคร เพราะอะไร
11. ตั้งแต่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย เคยเจอประสบการณ์ที่ทำให้รู้สึกไม่ดี เกิดขึ้นกับตัวท่านไหม เหตุการณ์นั้นเป็นอย่างไร ท่านทำอย่างไร ท่านรู้สึกอย่างไร
12. คุณมีแผนที่จะกลับต่างประเทศหรือไม่
 - มี เพราะ.....
 - ไม่มี เพราะ.....
13. ถ้าคุณจะอยู่ในประเทศไทยต่อไปคุณอยากทำอะไร เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคุณและคนในครอบครัวดีขึ้น
14. ปัจจุบันในครอบครัวแต่ละคนมีใครทำอาชีพอะไรบ้าง แต่ละคนมีรายได้เท่าไร (รายวันหรือรายเดือน) แต่ละคนมีงานทำทุกวันหรือไม่ เพราะอะไรงานไม่มีช่วงไหน ถ้าไม่มีงานทำ ท่านทำอย่างไร

รายจ่าย

ในครอบครัวมีรายจ่ายอะไรบ้าง เช่น

- ค่าเช่าบ้านเดือนละเท่าไร.....บาท
- ค่าไฟฟ้าเดือนละ.....บาท
- ค่าข่าวสารเดือนละ.....บาท
- ค่าอาหารประมาณเดือนละ.....บาท
- ค่าขนมลูกไปโรงเรียนเดือนละ.....บาท
- ค่ารถลูกไปโรงเรียนเดือนละ.....บาท
- ค่าโทรศัพท์เดือนละ.....บาท
- ค่าวงจรโมเด็มอินเทอร์เน็ตเดือนละ.....บาท
- ค่าเหล้าเดือนละ.....บาท
- ค่าบุหรี่เดือนละ.....บาท
- ค่าน้ำมันรถเดือนละ.....บาท

- ค่าห่วยเดือนละ.....บาท
- ส่งเงินกลับต่างประเทศ.....บาท
- ค่าจ่ายเงินกู้.....บาท
- อื่นๆ.....
- ที่ผ่านมามีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับเรื่องเงินหรือไม่ ปัญหาที่ท่านพบคืออะไร เช่น รายได้น้อย แต่รายจ่ายมาก ทำให้เงินไม่พอใช้ เงินออกช้า หรืออื่นๆ ท่านแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร

ภาคผนวก 2 ลี้อ (ภาพวาด) เปรียบเทียบสองครอบครัวที่ทำงานในพื้นที่โดยครอบครัวหนึ่งมีใบอนุญาตทำงานอีกครอบครัวหนึ่งไม่มีใบอนุญาตทำงาน

HUSSMAN
FOUNDATION

PARTNERS
ASIA

CONNECTING LOCAL LEADERS TO GLOBAL RESOURCES

โครงการศึกษาวิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติ